No 371

FRID. HOFFMANNI

Consiliarii Reg. Boruss. Int. & Archiatr.
Prof. Med. Prim. in Acad. Hall. ejusque Sen.
Com. Pal. Cæs. Imperat. Carol. Petropolit. &
Pruss. Acad. Scient. Sodal.

TRACTATUS

Huc usque seorsim nondum editus,

DE

MORBIS INFANTUM PRÆCIPUIS.

Accedit

VITA AUCTORIS.

BASILEÆ,
Impensis JOHANNIS CHRIST. 1741.

CONSPECTUS CAPITUM.

CAP. VIII.

De tabe ſeu atrophia infantum.

CAP. IX.

De rachitide.

CAP. X.

De vermibus.

CAP. XI.

De aliis infantum morbis.

FRI-

FRIDERICI HOFFMANNI

TRACTATUS

DE

MORBIS

INFANTUM

PRÆCIPUIS.

CAPUT I.

De morbis infantum in genere.

§. I.

TOT tantisque proh! dolor miseriis undiquaque cinctum est mortale hominum genus, ut pervideri nequeat, quæ cura, quæ sollicitudo & diligentia sufficere possit ad impetum tot simul & diversimode *Instituti ratio.*

mode invadentium morborum avertendum, aut quis artium apparatus jam intricatas malignitate partes expedire, ſuæque reſtituere integritati valeat. Docent hanc noſtram fragilitatem ſuo inprimis exemplo infantes recens nati, qui vix cum ejulatu miſeriam hanc ſalutarunt, quum jam innumeris obſeſſi periculis de ſalute quotidie decernere coguntur. At vero, quo majora & frequentiora impendent pericula, eo ſane minus huic teneræ & tantum non omni orbatæ præſidio ætati conceſſum eſt, remedia tollendis morbis idonea conquirere, aut mali ſui conditionem & magnitudinem indicare; niſi forte miſerrimo ploratu, aliiſque obſcuris ſignis aliorum miſericordiam moveat. Quæ cum ita ſint, quam maxime videtur medico ſalutis humanæ cupido convenire, ut ingenuo attentoque ſtudio imbecillæ ætatis cauſam ſuſcipiens perite diſquirat, quæ mala hanc ætatem adgredi ſoleant, quibus ſignis dignoſci & quaſi prædici queant, qua cautione præcaveri, & demum qua arte, quibuſque præſidiis debellari debeant? Atque his inductus rationibus ego poſt tot labores in medicina perpolienda feliciter exantlatos

latos non potui omittere, quin etiam opuſculo de infantum ægritudinibus conſcribendo mentem manuſque admoverem; præſertim cum ab aliis, qui in eodem ſtudiorum genere deſudarunt, multa aut intacta & non ſatis digeſta, aut certe emendatione quadam digna relicta deprehenderim. Nec minorem mihi fructum ex hoc meo ſuſcipiendo labore polliceor, quam quem, Deo annuente, jam ex reliquis medicinæ meæ ſyſtematicæ tomis ſatis abundeque conſpexi: ſiquidem non vana, non imaginaria & falſis opinionum commentis fundata, ſed vera, & tum rationi, tum experientiæ conformia proponam, quæ in artis exercitio per dimidium ſæculi & ultra occupatus conſtanti meditatione & obſervatione didiciſſe gaudeo.

§. II.

Hiſtoria morborum infantum ex Hippocrate.

Primo autem omnium præcipui infantum morbi erunt indicandi, antequam ad cauſarum nexum, ex quo illi prodeunt demonſtrandum, nos accingamus. In quo quidem perficiendo ducem eligere placet præſtantiſſimum artis noſtræ parentem, HIPPOCRATEM, qui ætatis morbos *lib. III. aphor.*

 XXIV.

XXIV. XXV. & XXVI. ita pro more suo eleganter & concise describit: *Qui in ætates cadunt morbi, hujusmodi fere sunt: puerulis & nuper in lucem editis aphthæ, vomitiones, tusses, vigiliæ, pavores, umbilici inflammationes, aurium sordes humidæ*, quibus nos ventris tormina addimus, *sunt familiares: cum jam dentire cœperint, gingivarum molesti pruritus, febres, convulsiones, diarrhœæ maximeque cum edunt caninos dentes, & iis præsertim, qui inter pueros crassissimi sunt, alvoque adstricta, eveniunt. At vero, cum ætate processerunt*, quod ab anno quarto ad decimum usque & longius intelligendum est, *tonsillarum inflammationes, vertebræ, quæ est ad occiput, introrsum luxationes, asthmata; calculi, lumbrici rotundi, ascarides, verrucæ pensiles, satyriasmi, stranguriæ, strumæ & alia tubercula, præcipue vero prædicta male adficiunt.* Hæc qui altius secum reputat, facile perspiciet, cuivis infantum ætati morbos quosdam esse familiares, qui corpus aliter atque aliter adficiunt, longius vel brevius durant, & plus minus periculi præsagiunt. Siquidem mutata corporum propter ætatem textura mutatoque vivendi genere, non potest non

non ipſa ſubjectorum ad ſuſcipiendos morbos diſpoſitio immutari & poſtera ægritudinum ratio à priſtina valde recedere. Quamobrem etiam, ſi de infantum adfectibus differendi animus eſt, ſimul omnes ætatum periodos debemus complecti, minimeque omnium ſtrictiori tantum ſenſu infantes in lucem vix editos conſiderare; ſed provectiores etiam, qui ad decimum uſque annum pervenerunt, intelligere, ne forte aliud morbi genus explicemus, aliud ſilentio prætereamus.

§. III.

Sic igitur ex HIPPOCRATE puerorum morbos enarravimus præcipuos, quorum nonnulli quidem per ſe ſtatim patent, nonnulli autem difficilius cognoſcuntur; quare proxime jam ſuppeditanda erit accuratior illorum diagnoſis; quæ tamen adeo difficilis, abſcondita & inexpedita eſt, ut ſæpe vel oculatiſſimi in dijudicando hallucinentur. Neque enim pueruli ipſi ob vocis articulatæ defectum, morbi ſui indolem & nocendi potentiam nobis poſſunt enarrare, neque ex urina vel curioſiſſime examinata, neque ex pulſuum ictibus, vel accuratiſſime obſervatis, neque tandem ex *Diagnoſis.*

 habi-

habitu externo, qui ut facile in pejus, ita subito in melius mutatur, firmum stabileque judicium potest desumi. Nam urinæ minimorum recte valentium perinde ac morbo quodam laborantium sæpe sunt crassæ & turbidæ, & pulsus ab innumeris fere causis potest mutari, & vel accelerari vel retardari, ut explorantibus plerumque imponat. Ne autem utraque ex parte dubius relinquatur artifex, mulierculæ adstantes, quæ curam pusillorum gerunt, probe sunt explorandæ: an infantes ejulatus edant, corpus inquieti jactitent, & vigiles diem noctemque transigant; an ructus sive acidos sive nidorosos explodant, vomendi conatus ipsosque vomitus, & quales habeant; an singultu nervorumque agitationibus convellantur, an tussi & respirandi difficultate laborent, an flatus & feces libere dimittant, quem excrementa colorem referant, quam consistentiam habeant & similia? Præter hæc vero, inquirenti medico permultum accendetur lucis, si corpus a capite ad calcem inspiciens probe examinet, an extrinsecus rubedo cujusdam partis inflammatoria, an quædam exanthematum species, aut aliud vitium se manifestet;

nifeſtet; item ſi ore diducto diſquirat, num fervidum halitum tenelli emittant, fauces puſtulis obſeſſas habeant, vel gingivæ quadam intumeſcentia & phlegmone laborent. Siquidem ex his omnibus tanquam ex principiis cognitis ad incognita non obſcure licet concludere.

§. IV.

In cauſarum ſerie explicanda à vero haud aberrabimus, ſi cauſam adfectuum infantilium formalem & materialem 1) tam in habitu corporis laxo & molliori, quam in redundante ſuccorum pituitoſorum copia admodumque delicato fibrarum & membranarum ſenſu reponimus Etenim, quum in prima hac ætate ſolidæ partes propter molliſſimam, qua gaudent teneritudinem fluida non ſatis vegete poſſunt propellere & per tenuiſſimos canaliculorum ductus circumagere; facile inde poteſt ſanguinis & humorum circuitus retardari, & ſaluberrimum excretionum negotium cohiberi; quod ſi accidit, non tantum ſucci magis magiſque copia increſcunt, verum etiam ſpiſſi evadunt, & craſin plane alienam ſalino-acrem adſumunt. Quid vero inde? ex tali humorum plenitudine

Cauſſa proxima eſt 1) debilitas & ſenſibilitas generis nervoſi.

ne non modo fiunt ſtagnationes variæque fluidorum ſubſiſtentium corruptelæ, ſed etiam à nervorum ſubjacentium preſſione aut diſtenſione violenti concitantur ſpaſmi, quorum vehementia omnes tam ſolidæ quam fluidæ partes cum tota functionum œconomia perturbantur, & tenella infantum corpora, quæ ad recipiendas vel leviſſimas impreſſiones valde diſpoſita ſunt, in morbos & repentinos & vehementes conjiciuntur facillime. Neque adeo difficilis erit labor, ex jam allegatis phœnomenis præcipuarum ægritudinum infantilium veras reddere rationes. Suppoſita enim humorum pituitoſorum abundantia & ſtagnatione, facile poteſt concipi, quam ob rem ad crebriores defluxiones catarrhales, rheumatiſmos, pectoris oppletiones, liquidas alvi dejectiones & diarrhœas, tumores glandularum, aurium ſordes humidas & ſimiles affectiones tenera ætas ſit proclivis. Suppoſita ſuccorum depravatione & acrimonia facile patet, cur frequentius aphthis, variiſque cutis exanthematibus pueruli adficiantur, & ſuppoſita demum exquiſita nervoſi generis ſenſatione, clare apparet, cur tam vehementibus partium tam inter-

internarum quam externarum torsionibus ac ſpaſmis torqueantur, ſi vel leviſſima irritationis cauſſa praeceſſerit. Ita enim propter ſenſibilem fibrillarum inteſtinalium texturam in dolorifica ventris tormina, in permoleſtas ventriculi & inteſtinorum diſtenſiones, atque periculoſas anguſtias incidunt; propter facilem membranarum, cerebrum & ſpinalem medullam inveſtientium irritationem percrebro motus epilepticos & convulſivos artuum ſubſultus experiuntur; propter tenuiſſimas nervorum propagines ad pulmonum viſcus decurrentes ſæpiſſime tuſſi convulſiva & aſthmate cum ſuffocationis metu conjuncto, ac demum, ob exquiſitum tunicarum ſenſum, quæ intus ori obtenduntur, peſſimis ſymptomatibus ex dentitione difficili laborant.

§. V.

Neque dein 2) in conſtituenda cauſſa materiali parum valet acidum longe multumque præpollens, cui optimus morborum infantilium interpres D. D. HARRIS tantum tribuit, ut omnes fere ac ſingulos adfectus teneræ ætati familiares inde deducere nullus vereatur. Et profecto in pluri- *2.) acidum prævalens.*

mis

mis tam ex ructibus & vomitibus acidum redolentibus quam ex fecibus potest ſuboleri, aut vel ex eo ſatis dijudicari, quod non modo lac, unde vivunt infantes, perfacile aceſcit & coagulum ſubit, verum etiam ipſorum ſucci, qui tenues atque lymphatici ſunt, vix magis in aliam, quam in aceſcentem diatheſin inclinant. Sicut enim paulo provectioris ætatis homines, phlegmatica temperatura præditi, magnaque ſuccorum pituitoſorum copia turgidi, in nocivam lymphæ coagulationem præ aliis proni exiſtunt, admodumque facile in purpuram albam, quæ ejus progenies eſt, incidunt; ita eo minus dubitandum eſt, quin in infantibus acida humorum intemperies longe citius faciliuſque poſſit contingere.

§. VI.

Cauſſæ remotæ debilitatis ſunt: Diſpoſitio hæreditaria.

Proxime nunc etiam cauſas inſpiciamus procatarcticas. Jam quidem, ſi debile ſolidorum robur intuemur, deprehendimus, omnes omnino infantes & ſua ipſius natura adultis eſſe debiliores, & ſenſatione magis exquiſita præditos; nihilo minus tamen cauſæ quædam ſubeſſe debent ſpeciales, quæ præcipue ad inſignem generis nervoſi debilitatem & mobilitatem con-

contribuant, ut in his magis, in aliis minus perversi motus cieantur. Nihil vero, me judice, ex omni causarum classe magis huc confert, quam dispositio quædam hæreditaria, à parentum alterutro in sobolem propagata: quare sæpissime usu venire solet, ut à parentibus non ita bene valentibus, aut crebriori veneris usu & rerum abstrusarum investigatione confectis, aut senio fractis, aut luxu corruptis infantes progignantur, qui à primo conceptionis actu infirma valetudine utuntur, & vitia quædam connata habent, quæ nulla unquam arte aut solertia possunt removeri. Id quod nisi obstaret, minime nos haberemus tot ubique podagricos & calculosos, qui suæ miseriæ solatium anxii apud medicos frustra quærunt.

§. VII.

Si qua autem labes mediante generatione in teneram progeniem traducitur, à matre profecto uterum gerente hoc maximam partem fieri solere deprehendimus. Dici enim vix potest, quantum prægnantium plurimæ, nisi maximo virtutis studio teneantur, in appetitus omnino depravatos pronæ sint, quamque in-

anibus

anibus curis, vagis desideriis & imaginationibus, terrore, timore, mœstitia, iracundia, fastu, vindictæ cupidine, aliisque mentis motibus agitentur: unde non potest non sanguinis circulus vario modo turbari atque tenerrimis & quasi adhuc tremulis fœtus staminibus inimica quædam vis imprimi. Idem mali pertimescendum est, si genitrices intemperantiæ deditæ multis cibis, iisque sæpe incongruis, ventriculum obruunt, aut potibus spirituosis plethoram sub graviditate collectam sæpe commovent, nec tamen ejus copiam venæ sectione detrahi patiuntur. Quo etiam illæ pertinent fœminæ, quæ motibus hystericis valde sunt obnoxiæ, & peracta conceptione viros crebrius admittunt; siquidem frequentior coitus, nonnullorum testimonio, ad morbosam debilemque prolem gignendam permultum conducere creditur.

§. VIII.

-- debilitatio in ipso partu.

In ipso etiam partus labore tenera proles sæpe infirmatur, dum aut matres segnitie sua fœtus exclusionem retardant, aut impatientia accelerant. Idem perficitur remediis calidis partum promoventibus, aut ab inconsulto

ſulto obſtetricum miniſterio per violentam fœtus extractionem, & qualemcunque læſionem; ſiquidem ab improvidis iſtis mulierculis ſuturæ capitis laxe cohærentes ita ſæpe comprimuntur, ut inde epilepſiæ, paralyſes aliaque horrenda mala cum mortis periculo conjuncta conciten-tur.

§. IX.

In infantibus utero jam excluſis perfacile etiam ſenſibiles nervorum fibrillæ ad anomalos motus ſtimulantur, ſi quando aut ipſi puſilli terrore quodam inopinato, ut per repentinos clamores, excitationem ex ſomno, item per jocoſam nutricum impreſſionem, verbis & geſtibus factam, percutiuntur; aut ſi lactantes pravo quodam animi affectu & maxime quidem terrore ac iracundia perturbatæ ſugentibus mammas nimis cito offerunt. Hinc nihil eſt ſolennius, quam quod varii generis ſpaſmi, nervorum vellicationes, arroſiones, ardores, torminoſi inteſtinorum dolores & inflationes &c. preſſo, ut ajunt, pede excipiant, quæ ſe per inquietudinem, vigilias, manuum pedumque jectigationes, pavores, ejulatus, imo etiam per

- animi affectus in matre & prole.

per epilepticas convulſiones abunde ſatis manifeſtant.

§. X.

-- aeris mutationes, inprimis frigus

Præter hæc vero in debilitando commovendoque ſolidorum robore multum ſibi vendicat exceſſiva aeris, præſertim frigidi intemperies, aut ſubitaneæ caloris & frigoris ſe invicem excipientium viciſſitudines, quæ ſicut natu grandioribus nervorum quadam imbecillitate laborantibus, ob tranſpirationem ſuppreſſam, ingentem in modum adverſantur: ita longe magis infantibus, qui aeris injurias ipſi proletare neſciunt, maxima minantur damna. Nec denique è contraria parte excludendum eſt nimis curioſum, calidum & delicatum tenellorum regimen, item crebrior medicamentorum ſine neceſſitate uſus. Tali enim ratione non modo infantes liberioris aeris inſueti vel leviſſimas auras ægrius ferunt, verum etiam à medicamentis, præſertim activioribus ipſorum natura valde plerumque alteratur, & in moderandis motibus perturbatur. Et cum honoratiores præcipue ac divites peſſimum hunc morem teneant, plane non mirum eſt, cur ipſorum liberi longe debiliores ſint,

-- regimen nimis calidum & medicamentorum uſus

ſint, longeque frequentius ægrotent, quam pauperum, his adminiculis deſtitutorum.

§. XI.

Hæc autem omnia non ſolum de pueris lactentibus valent, ſed etiam eodem jure de illis intelligenda erunt, qui ætate jam paullo proceſſerunt. Debilitato enim ſolidorum robore & concepta aut in utero materno, aut ex vitio nutricis ad morbos diſpoſitione; facile judicari poterit, nec minores nec pauciores morbos, facta etiam ablactatione, poſſe ſuccedere; ſicut proh! dolor innumera puerorum male adflictorum exempla docent luculentiſſime.

§. XII.

Cauſſæ remotæ ad acidum contribuentes ex parte lactantis

Cauſſæ, quæ ad ingignendum acidi proventum conferunt, iterum variæ ſunt, atque ex his etiam nonnullæ, quas jam enumeravimus. Quam maxime autem huc referre decet omnia, quæ lac aut in ipſa nutrice aut in ſugentibus corrumpunt, idque craſſum & impurum efficiunt, aut in coagulum prorſus condenſant. Id quod ex parte nutricum variis modis poteſt accidere, & maxime quidem, ſi ipſæ, præter inordinata animi pa-

themata, fructus horæos, caseum, acetaria, acida, acria, & salsa copiosius ingerunt, vinaque acida & spiritum vini liberalius hauriunt. Siquidem his omnibus lac viscidum & crassum ingeneratur, quod infantibus oblatum facile acescit & non modo ad pertinaces primarum viarum & mesenterii obstructiones disponit, verum etiam calculi in vesica generationem, quæ non infrequens huic ætati est, oppido promovet: ne dicam largiori spirituosorum usu lac repente æstum concipere, & per mammas lactentibus transmissum febres ardentes posse accendere. Neque sola ciborum qualitas, sed quoque excedens ipsorum quantitas valde nocere solet; dum se nutrices cibis, quamquam optimis, supra modum saginant, vel cerevisias consistentiores easque parcius bibunt, neque tamen corpus sufficienti motu exercent, sed in alto potius otio commode vivunt: qua ratione non potest non crassior lacti consistentia conciliari, idemque salutis dispendium induci. Similem nocendi potentiam habet validum frigus, improvide mammis admissum; utpote quod lactiferos mammarum tubulos

bulos coarctando, lac ad spissitudinem haud parum disponit. Præter hæc vero lacteus ille liquor ingentem in modum alteratur & ad pravam indolem in sugentium ventriculo suscipiendam disponitur, si quando matres vel nutrices lasciviores durante lactationis tempore mariti amplexus intempestivos admittunt; aut si menstrua, quæ in gravidis & lactantibus ordinario cessant fluxu fluere incipiunt. Tum enim parvuli plerumque languidi, lacrymosi ac imbecilles fiunt, suisque gestibus satis indicare videntur, lactationem tam diu esse differendam, donec, obturato hoc fonte sanguineo, pristinus matri vigor redeat. Neque demum lac parum corrumpitur, si nutrix passionibus hystericis patet, alvo adstricta laborat, & ob spasmos ac flatus in primis viis collectos variæ sanguinis & humorum ad varias corporis partes congestiones producuntur.

§. XIII.

Ex parte infantum multa pariter accusanda veniunt. Inprimis autem valde lædi solent, si nimium alimenti accipiunt, & quandocunque male habent, præter voluntatem mammas exhaurire debent, vel etiam si pulticu- *-- ex parte infantum*

lis viſcidioribus plus juſto infarciuntur. Quando enim infantes, iique præſertim teneri ac parvi, tantam molem in ventriculo non ſatis poſſunt ſubigere; hæc plerumque in acidum magma faceſſit, unde tonus ventriculi & inteſtinorum deſtruitur, maximaque ſanitatis damna, ut fere ſunt inflationes ſtomachi cardialgicæ, pectoris anguſtiæ & ſimilia in teneram prolem derivantur. Quam in rem egregia ſunt, quæ B. ETTMULLERUS in diſſertatione, quam *valetudinarium infantile* inſcribit, ex vero protulit: *lactis ſuperflua & tantum non coacta infuſione matres pueros ſuos nimis alendo ſæpe necant, &, dum lactant, mactant. Sicut enim omnis nimia repletio, ut panis adultis, ſic lactis recens natis peſſima eſt.* Sic quoque valde peccatur, ſi cibi varii & ſæpe incongrui, acidi, acres, ſalſi, multæque carnes præter neceſſitatem devorantur, vel ſi vinum, ut pancraticus mos eſt, ad roborandum & ploratus componendos ſæpius propinatur: ſiquidem hæc lacti admixta coagulationem inducendo, ventriculum valde infirmant, varioſque morbos excludunt. Quo demum pertinet crebrior lactis cum nutricibus mutatio. Sicut enim adulti non

non æque bene mutationem potus & cibi ferre poſſunt ; ita hoc ſimili ratione longeque magis de ſenſibilioribus infantum corporibus prædicandum eſſe per ſe liquet.

§. XIV.

Hæc omnia lactationis tempore commiſſa plerumque etiam in pueros ablactatos redundant, aut certe tum demum temporis vim ſuam ſanitati adverſam exſerunt, maxime cum, neglectis diætæ regulis, à teneriori alimento ad craſſius, ad carnis eſum variaque incongrua ſubito transſcendunt ; utpote in his omnibus præcipuum morborum puerilium fundamentum reſidet.

§. XV.

Prognoſis. In prognoſi ferenda primo omnium probe tenendum eſſe arbitror, quod infantes, qui non à teneris, delicatis corporeque & animo morbidis parentibus, inprimis matribus geniti fuerunt, præ aliis corpore & animo firmi, vegeti atque robuſti eſſe ſoleant, nec tam facile damna à rebus externis rependant, neque morbis tam cito implicentur, aut etiam impliciti felicius inde evadant. Idem fieri deprehendimus, ſi bene valentes non

adeo bene & delicate in victu & regimine obſervantur, ſed tempeſtive perferendis mutationibus ſucceſſive adſuefiunt. Poſſunt enim conſuetudine à teneris ita formari & quaſi indurari, ut ne ab externis injuriis tam facile lædantur: ſicut quam maxime in infantibus ruſticorum & ex infima plebe natorum videre licet, utpote qui neque ſanitatis incommoda tam repente ſuſcipiunt, neque morbis tam graviter & tam diu, quam quidem magnatum delicatuli, laborant. Tum quoque ſciendum eſt, omnes infantum morbos, licet innumeri ſint, faciliorem promittere ſanationem, quam adultorum, ſi rite illa inſtituatur. Nam prout tenerrima infantum corpora à rebus adverſis facillime impreſſionem recipiunt nocivam; ita è contrario à medicamentis & rebus naturæ amicis libenter admittunt meliorem, ut ideo tot puerorum funera deplorare non opus eſſet, niſi ſæpe medici ipſi nocendo iſta pararent. Præter hæc conſtantis eſt obſervationis, infantes corpulentiores & ſpongioſiori carne præditos, item qui lacte copioſo veſcuntur, aut nutricem habent ſucci plenam & corpulentam, præ aliis frequen-

frequentius morbis adfici, maximeque rachitidi, tuſſi convulſivæ & aphthis eſſe obnoxios; cum contra macilentiores frequentius febribus & inflammationibus pateant. Qui alvi ſunt fluxilioris, plerumque melius ſe habent, quam qui ſunt adſtrictæ: & demum cum convulſivi membrorum ſubſultus, epilepſiæ & tormina maximam infantum partem vita privent; ſciendum eſt, peſſimum indicium, ſi iſta mala cum diuturnis vigiliis ſint ſtipata.

CAPUT II.

De regimine recens natorum & præſervatione à morbis infantilibus.

§. I.

QUicunque avertere cogitat graviores infantum morbos, præcipue omnium eo debet reſpicere, ut à primo nativitatis momento omnes abigat cauſas, quæ morbos poſſunt ingenerare, teneraque infantum corpuſcula periculis objicere. Operæ itaque pretium fore confido, si in præſenti capite breviter ſtrictimque doceam, quæ circa victum, *Inſtituti ratio.*

regimen cæterasque res non naturales tam ex parte infantis, quam nutricis tenenda sint, ne forte imprudenti horum usu innocui infantes pessimum multorum morborum fomitem extra omnem sui culpam nimis cito suscipiant, atque prima mox ætate fundamenta valetudinis labascentis jaciant. Multo vero magis hæcce doctrina videtur necessaria, quia generalia quædam præmonenda sunt, quæ deinceps in speciali cujusvis morbi explicatione abhinc repeti & in usum converti poterunt, ne unum idemque proferre opus habeamus.

§. II.

Infans abluendus & roborandus.

Quamprimum in lucem editus est foetus, statim debet post vasorum umbilicalium ligaturam & resciſſionem, in balneo tepido ablui, quod vel ex sola aqua, vel ex aqua & vino simul mixtis paratur, huncque simul usum præstat, ut æqualis sanguinis distributio per totum corpus promoveatur. Inter hæc quoque obstetrici commodus conceditur locus & tempus, ut, si quid à partus laboribus male conformatum in capite aut aliis corporis partibus compareat, ab eadem in melius effingatur & in naturalem formam restituatur. Quare artus

artus omnes blande contrectando explicet, crura & pedes sæpius contrahat & expandat, ut, quid in articulis muci vel lentoris residet, dissipetur: neque minus inferiorem partus ventrem vola manus frequenter mulceat, & partes excretionibus dicatas leniter fricando ad sordium eliminationem excitet. Tum vero ante omnia dispiciendum est, an firmus, robustus & perferendis mortalium vicissitudinibus idoneus, an vero debilis ac infirmus sit partus. Id quod vel ex debili ejus voce & respiratione, vel exinde judicare licet, si ipsa mater puerpera teneræ morbidæque est constitutionis, & sub graviditatis decursu variis corporis animique ægritudinibus male fuit affecta, si agitatio fœtus in utero adhuc existentis debilior justo se manifestavit, vel si partus difficilis & ante justum pariendi tempus septimo aut octavo mense contigit. Siquidem his omnibus infantes multum infirmantur, & ad morbos redduntur proclives, dum ex sapienti CELSI effato imbecillitas omnibus morbis patet. Quod si igitur recens natus præter naturam debilis ex dictis signis concluditur, utique eundem

refo-

refocillare expedit: quod optime perficitur, ſi more inter obſtetrices recepto in vino tepido abluatur, leniter fricetur, pectorique, dorſo & vertici ſpiritus quidam analepticus inungatur, vel ſi halitus caryophyllis aromaticis, aliisque aromatibus maſticatis vigoratus ori inſpiretur, vel pauxillum vini Rhenani vel aquæ cinamomi infundatur.

§. II.

-- decenter involvendus

At vero, quum tener quoque partus ab aëris injuriis mollibus linteis & commoda faſciarum involutione præmuniendus ſit, probe cavendum eſt, ne ex negligentia vel ignorantia damnum inferatur, & magnorum ſucceſſu temporis malorum cauſſa ſtabiliatur. Præterquam enim, quod infantes ſæpe ex nimia pectoris per faſciam conſtrictione gibbi fiant, & tabem incurrant, vel ſæpius vomant & herniosi evadant; multa etiam impeditæ circulationis incommoda vagitusque nimii ab imprudenti arctoque nimis corpus tenelli involvendi modo proveniunt.

§. III.

Meconii expurgatio mediante reſpiratione.

His ita obſervatis proximum eſt, ut infantes, qui ob denegatam alvi in

in utero exonerationem, inteſtina multis ſordibus repleta in lucem afferunt, tempeſtive expurgentur, jam vero ipſi quam primum ſpiritum ducere aëremque ambientem pulmonibus haurire inchoant, mutua illa & crebrius repetita diaphragmatis muſculorumque abdominis actione non modo ventriculum & inteſtina ſua comprimunt, contentaſque in ipſis feces ad exitum diſponunt, verum etiam hoc ſalutari reſpirationis actu bilem in inteſtina, maximeque in duodenum urgent, quæ dein propter virtutem, qua pollet, abſtergentem & ſtimulantem ſenſibiles inteſtinorum membranas leniter irritando ad majorem contractionem & excernendas ſordes animat, ut non raro vomitibus & alvi dejectionibus ſponte obortis tenacia iſta recrementa ejiciantur. Quod autem ſi minus etiam contingeret, & debilis tenellorum natura non ſola ſibi ſufficeret, ſingulari divini Numinis providentia factum eſt, ut puerperis lac primum tenue, ſeroſum & ſubdulce, quod coloſtri nomine inſignitur, conceſſerit, cujus abſtergens diluensque facultas melius longe ac tutius, quam ſæpe ſelectiſſima evacuantia,

-- & *colo-ſtro.*

cuantia,

cuantia, alvum ſubducit. Et licet ex medicis plurimi coloſtrum, ceu lac impurum teneroque infantum ventriculo ſumme nocivum rejicere ſuadeant; aliter tamen ego contraria inductus experientia, ſtatuo, & nulla inde damna pertimeſcenda credo, niſi fortaſſe lacteus ille liquor ex impurò fonte promanet, dum puerpera vel contagio eſt infecta, vel jam ante partum inſigni quadam ſanitatis labe laboravit, vel ſub duris partus laboribus convulſivis agitata fuit motibus, & adhuc male habet, vel ſi quando aliæ concurrunt circumſtantiæ, quæ tale medicamentum à natura ipſa in mammis mulierum elaboratum interdicant.

§. IV.

-- mediantibus laxantibus.

Quod ſi autem papillulæ mam̃arum matris lactantis ſint exiguæ, ut tener lactens eaſdem ore ſuo haud commode excipere, & non niſi vehementi attractione quidquam ex iis alimenti elicere poſſit, aut ſi eſſent craſſæ nimis, ut ipſas capere nequeat; vel etiam ſi mater puerpera partum lactare recuſet, aut lac in mammis non ſatis cito concipiat; tum omnino primis viginti quatuor horis aliis interea congruis laxantibus alvum à meconio

ſuo

ſuo liberare præſtat, quam mox poſt partum nutrici robuſtæ & obeſæ infantem ſugendum tradere. Etenim quum lac fœminarum, quæ diu jam lactarunt, plerumque ſpiſſioris ſit indolis multumque alimentoſæ & pinguis ſubſtantiæ contineat, non poteſt non tenellus ventriculus valde eodem obrui, & inde cruditati acidæ lactisque coagulo promtiſſima ſuppeditari occaſio. Sunt autem varii alvum ducendi modi. Sic enim plebs noſtra tum uſu, tum medicorum præceptis edocta mel cum butyro non ſalito vel ſaccharum Penidium cum oleo amygdalarum dulc. primis à partu diebus propinat. Galli ac Batavi vinum cum ſaccharo edulcoratum, alii alia eodem ſcopo haud infelici ſucceſſu offerunt. Sed quia intentioni hæc non ſemper reſpondent, optime tum in parva quantitate efficaciora, ut ſyrupus roſar. ſolutivus, cichorei cum rheo, florum perſicor. manna cum aliquot cremor. tartari granis in juſculo data & ſimilia conducunt. Neque mihi illorum diſplicet ratio, qui eodem laxandi fine leniora ſuppoſitoria, aut, minus his quidquam efficientibus, clyſteres commendant

mendant. Inteſtinum enim rectum in infantibus tam exquiſitæ eſt ſenſationis, ut leviter ſaltem vellicatum feces contentas cito reddere ſoleat. Unde *B. Boerhaavius* in *aph. de cognoſcendis & curandis morbis* §. 1347. clyſma ex ſero lactis ſaponato aut mellito recte injicere ſuadet.

§. V.

Objectio dirimitur.

Enimvero ſunt ex medicis nonnulli, qui meconium non tam cito expurgandum eſſe contendunt; quia nulla facile impuritas ante conceptam acrimoniam & nocendi aptitudinem è corpore ejicienda eſſet, nullaque ratione oſtendi poſſet, quomodo hæ infantum feces, quæ per tot menſes ſine ulla noxa inteſtinis inhæſiſſent, ſtatim ut noxiæ catharctico expelli deberent. Et, profecto, re penitius examinata, deprehendimus, qualitatem tam acrem & venenatam meconio non ineſſe, ut vulgo putatur. Illud enim per tot menſes in tenerrima alimentari fiſtula fovetur, neque tamen inteſtinorum inflammationem aut roſionem parit, neque ad excernendum illa irritat, nec colon, quod ſua copia potiſſimum replet, ad cellularum elevationem valvularumque

que contractionem ſtimulat: neque etiam putredine concepta fœdos flatus & exhalationes emittit, nec calore exſiccatur, ſed, ut ſectiones infantum ſtatim à partu mortuorum inſtitutæ docent, conſiſtentiam mellis habet & odore caret. At vero licet ipſe ego præmaturam & coactam infantum purgationem jure rejiciam; aliud tamen ſtatuendum eſſe arbitror, ſi neque infantes ſuo ipſius robore, neque coloſtri adminiculo impuras ſordes à matris nutrimento reſiduas eliminare valent. Tunc enim omnino leni ſtimulante ſuccurrere expedit, maxime cum ex ſegniori meconii evacuatione graviſſima tormina, inquietudines, vigilias, cardialgicas paſſiones, hernias, pertinaciſſimam alvi obſtructionem, motus ſpaſticos & convulſivos aliaque ſymptomata originem duxiſſe noverim; quia ſordes iſtæ non modo inteſtinorum tunicis ſe tenaciſſime inſinuant & ipſa non raro conglutinant, ſed etiam concurſu lactis vel optimi craſin plane alienam, eamque nocivam induunt: unde etiam mulierculárum plurimæ permotæ recens natos per viginti quatuor horas eſurire, & interea mel

 cum

cum butyro propinare jubent, metuentes, ne purgato nondum corpore lac in coagulum denſetur.

§. VI.

Mulierum lactantium diæta.

His ita proviſis commodus infantibus victus debitumque regimen ordinandum eſt. Merito autem lac præcipuum & quaſi univerſale conſtituit alimentum, quia & cibum & potum ſimul ſuppeditat, ventriculo arridet & hoc fine ab optimo creatore tam ſapienter conſtitutum eſt, ut mulieres ſanæ ſtatim poſt partum ſufficientem ejus copiam in mammis accumulent. Quum autem vel à matre vel à nutrice, hunc in finem conducta, infantes è mammis nutriantur; eo certe à parentibus, & quibus tenellorum concredita eſt ſalus, reſpiciendum eſt, ut lac purum & temperatum generent. Id quod vix melius obtinetur, ac ſi lactantes fœminæ exactam diætæ rationem obſervant, eaque omnia fugiunt, quæ ſui veſtigia, vel ut ſenſibus abſcondita, in dulci lacte relinquunt, & à notis in ſuperiori capite ceu noxia inter cauſſas morborum ſunt relata. Speciatim vero nutrix, ſi hanc eligendi neceſſitas poſtulat, ſit ſana, ætatis vigentis ab

ab anno vigesimo ad trigesimum ; gracilis potius quam obesa, bonis quoque moribus instructa, animi tranquillitati dedita, nec melancholica, iracunda, vel ebriosa : neque si occasio fert, primipara, nec demum lac nimis vetustum alat. Præter hæc vero similiter bona utatur diæta : & quum plerumque pauperes ac vilioris conditionis mulierculæ nutricum munere fungantur, sedulo videndum est, ne subito à pristino vivendi genere, seu victu duriori & parco ad mollem delicatum & plenum transeant, sed paulatim potius ei adsuefiant. Si quando ipsis ob infantum inquietudinem somno per noctem satis frui non licet, eundem matutino tempore resarciant, cavendo tantum, ne nimium justo ipsi indulgeant, vitamque otiosam ac desidem agant.

§. VII.

Pericula ex nutricibus mercenariis pertimescenda.

Hæc qui secum perpendit, facile perspiciet, quantum istæ matres delinquant, quæ citra periculum vel ob humorum impuritatem & virium debilitatem, vel alias ob causas, quas prætexunt, teneram suam progeniem nutricibus mercenariis in dubias valde manus immisericordia quadam, bru-

tam ſuperante, tradunt, & ne penſi quidem habent, an ſanam, an cacochymicam, an bene moratam an protervam nutricem conducant. Quid igitur mirum, quod fidem faciant innumera probatiſſimorum auctorum teſtimonia, infantes à nutricibus malo victu utentibus ulcera, ſcabiem, tineam capitis, cruſtam lacteam, aliaque cutis vitia reportare; à lue venerea infectis, eadem lue, aut ut ego obſervavi, puſtulis & cruſtis contaminari, imo quoque mille aliis modis miſerrime adfici. Et quum mediante lactis vehiculo & pravo conſortio non tantum corporis, ſed & animi vitia latius ſerpant, prorſus non rarum ſed frequenter proh! dolor obvium eſt, infantes ab optimis etiam parentibus genitos peſſimis nonnunquam moribus corrumpi. Sic ſcio infantes admodum ſiticuloſos ex nutrice bibula: neque magnatum quorundam bibacitatem & crudelitatem multi auctores aliunde, quam à nutricibus eadem vitiorum pravitate inquinatis derivare contendunt. Egregia hanc in rem ſunt verba *Wirdig in medic. ſpirit. lib.* 1. *cap.* 25. §. 6. *alieno lacte nutriti,* inquit, *ut plurimum degenerant, & ad nutricum*

nutricum naturam naturalisantur; ex lacte & spiritibus nutricum adsumunt naturas nutricum & mores: lacte humano cicurantur ferocissima animalia, ob spiritus temperatos, quos una cum lacte sugunt, ut contra homines ferino lacte educati ferini fiunt & feroces, ut Romuli testatur exemplum & Remi.

§. VIII.

Quantitas sugendi lactis exacte determinari nequit, solent tamen mulierculæ plerumque infanti primis a partu mensibus subinde à bihorio; post tres quatuorve menses sexies aut septies, & demum bis tantum vel ter in die mammas præbere, donec anni spatium fuerit emensum. Hic tamen in genere notari velim, serio cavendum esse, ne nimis crebro & præter necessitatem mammas offerant mulierculæ, sed omni potius ratione nimis appetentes abstrahant, quia ipsi quousque bibere debeant ignorent, alias ista mala possunt suboriri, quæ in superiori capite evenire diximus. *Quantitas sugendi lactis*

§. IX

Sæpe incidit, ut lactis temperies variis ex causis corrumpatur: quare ne damna inde impendeant, præcavendum erit. Maxime vero omnium, ut *Præservatio damni in lac redundantis ex terrore.*

ut ſupra diximus, lac à terrore lactantis ſolet vitiari; unde, ne ſtatim à terrore mammæ offerantur, optimum terroris noxam avertendi præſidium eſt. Idem ſcire licet de iracundia: & quum labes à vehementi ira lacti inſinuata poſt longiorem etiam moram tam lactenti, quam ipſi nutrici e. g. in mammis, varia minetur pericula, opus eſt ad ipſa præcavenda tempeſtiva lactis emulſione. Nonnunquam etiam accidit, ut vel infans ad lac è mammis ſugendum impotens, vel nutrix ob morbum aliasve cauſas ad lactandum minus capax ſit: quo in caſu alia nutrimenta appropriata debent propinari, inter quæ referenda ſunt ſerum lactis dulce, juſcula hordeata, avenacea, emulſiones amygdalinæ lactiformes, vel ex crepatura hordei, addito vitello ovorum emulſioni ſimilis mixtura & ſimilia.

-- & iracundia

Alimenta lacti ſubſtituenda.

§. X

Pulmentorum uſus & abuſus.

Eadem profunt & in uſum duci poſſunt, ſi lac ſolum ad nutriendum non ſufficit, licet eodem fine prò varia regionum & populorum conſtitutione etiam alia excogitata ſunt alimenta. Maxime autem hoc ſcopo apud

apud nostrates celebrantur varia pulmentorum genera, dum farina cum lacte vel aqua cocta in pultis tenacis ac glutinosi consistentiam redigitur. An vero infantes, præsertim illustrium teneriores, ob ventriculi debilitatem, cibis his viscidioribus probe resolvendis suppares sint, hoc est, de quo valde dubito; ut potius inde sæpissime viam ad viscerum & mesenterii obstructiones sterni credam; sicut etiam HILDANUS *Cent. VI. obs.* 34. desperatam pylori obstructionem à tali pulticula observasse legitur. Multo minus debilis ventriculus tali pulticula debet valde repleri, intempestive priori alimento nondum subacto nova ejusdem quantitas denuo obtrudi, quia hac ratione innocuam prolem multum lædi docuimus. Neque probare ego vellem perversam muliercularum consuetudinem, dum infantibus pulmenta ore prius voluta & saliva commixta exhibere solent. Et licet hæc massa, saliva sanæ matris impRægnata in chylum infantili ætati amicum facilius converti posse videatur; ego tamen vix possum adduci, ut huic opinioni penitus subscribam, his motus rationibus; quia tali masti-

catione non modo tenuiſſima pulmenti portio ſugendo abſumitur, ſed etiam ſalivæ dentiumque corruptorum vitia, quæ ob ſummam materiæ peregrinæ ſubtilitatem vix poſſunt percipi, facile cum teneris communicantur.

§. XI.

Poſt ablactationem infantum quæ obſervanda?

Quando ſub hac diæta infantes ad talem pervenerunt habitum, ut aliis alimentis capiendis & digerendis apti videantur, quod intra anni ſpatium aut ſerius adhuc contingit, ablactari poſſunt. Tum vero non minus, quam antea curioſe ſunt obſervandi, ne mala antea evitata pleno nunc agmine irruant. Inprimis autem ciborum multitudo, varietas & conſiſtentia fugienda eſt; ſiquidem cibi nimis ſalſi, viſcidi, auſteri, acidi & pingues copioſius ingeſti minusque rite concocti largiorem cruditatum acido-viſcidarum proventum fovent. Sic etiam æſtate nocent fructus horæi, crudi & immaturi, qui plerumque in particularum ſuarum contextu acidum recondunt, quod fibras inteſtinorum irritando & ſpaſmodice affligendo, diarrhœas, dyſenterias, tormina & alia mala, adventante præſertim autumno

tumno, excitare valet. Quo demum pertinet panis non rite fermentatus, aut nimis recens, non exclusis saccharatis & dulcibus, quorum interventu chylus ex facili in viscidum abit magma, quo dein lumbrici, ventris tormina atque durities &c. invitantur.

§. XII.

Remedia præservativa lactantibus proficua.

Nunc propius quædam de præservandi methodo dicenda restant, quæ paucis explicabimus. Nihil vero ad præcavendos infantiles morbos deprehendi utilius, quam non modo nutrici, sed & tenello, paullo etiam largiori quantitate frequentius offerre infusa herbarum sanguinem edulcorantia cum aqua facta. Quem in finem non possumus non vehementer laudare infusum herbæ veronicæ, rad. scorzoneræ, liquiritiæ, seminis fœniculi, & similium. Ita enim lac tenue ac fluidum redditur, quo minus angustiora vascula obstruere, sed per omnes corporis tubulos & anfractuosos glandularum ductus ferri possit liberius. Neque etiam illæ sibi male consulunt, quæ quandoque post pastum seminis fœniculi & anisi lac augentis, atque tormina infantum præcaventis portionem comedunt.

 §. XIII.

§. XIII.

Remedia lactis coagulum impedientia.

Quoniam in ventriculo & duodeno lac ſtagnans facile aceſcit, corroſivum evadit & coagulatur, ſicque mille gravia excitat mala; omni profecto cura & diligentia proſpiciendum eſt, ut lactis illa tam periculoſa coagulatio præcaveatur. Cui quidem ſcopo egregie ſerviunt pulveres, qui lapides cancror. ovorum teſtas, radicem ireos florent. crocum, ſemen aniſi vel ejus oleum, ſperma ceti, cinnabarim & ſolutionem ocul. cancri recipiunt, de quibus bis vel ter in hebdomade doſis cum euphoria poteſt offerri. Sed quum exoptatum ſanitatis infantilis negotium maxime etiam in debita & ſufficiente fecum per alvum egeſtione verſetur, & tonus ventriculi ac inteſtinorum conſervetur, interdum quoque leniora laxantia, ſi opus eſt, ſunt interponenda, quibus lactis coagulati noxæ haud parum quoque avertuntur.

§. XIV.

Noxa purgantium.

Hic vero omnia purgantia fortiora & acria, ut reſinam jalappæ, ſcammonium, elleborum nigrum & ſimilia, infamia & infantibus abſolute noxia declaro; ſiquidem non modo ad tormi-

tormina & alvi adstrictiones, sed & ad atrophiam & adfectus convulsivos disponunt. Ab aloe quoque ob nimium, quem excitat fervorem & ebullitionem, item a sennæ foliis abstineant infantes, quia quo plus remediis alvus ad excretionem irritatur, eo major egerendi postea difficultas alvique tensio subsequitur. Imo quoque non tantum puerulis, sed etiam nutricibus talia exhibita plurimum nocent; siquidem lacti admixta tenellos sæpe convellunt. Hinc recte SYDENHAM *epilepsia*, inquit, *puerorum primo mense sæpe aggreditur à frequentibus nimis alvi dejectionibus*, & *Galenus* sua jam ætate prudenter adseruit, quod corpora puerorum non oporteant purgantibus exsiccari, quin alioquin incremento prohiberentur. Et profecto quantum recens natorum ventriculus tener ac debilis à purgantibus lædatur, dici vix potest. Hæc enim medicamenta propter suam, qua pollent, acrimoniam fibras irritant, ventriculum & intestina ad spasmodicas constrictiones disponunt, eademque tandem suo tono ac robore privant, ut dein, turbata digestione, facili negotio lac acescat & corrumpatur.

§. XV.

§. XV.

Noxa mercurialium.

Ex mercurio quocunque etiam modo parata remedia, præſertim in pulvere ac paulo majori & repetita doſi infantibus lactantibus oblata, jure meritoque deleteria judicamus, partim quod gravitate ſua hinc inde plicis ventriculi & œſophagi firmius adhæreſcunt, partim etiam, quod acceſſu bilis acrioris, & corroſivi acidi, vehementiorem, eamque plane corrodentem naturam induunt: unde tonus inteſtinorum mirifice non tantum læditur, ſed ad morbos quoque ex debilitate generis nervoſi & ſpaſmis oriundos via panditur; idque eo magis, ſi infantibus, qui corroſivam colluviem, ex fecum virore & torminibus judicandam, fovent, temere propinantur. Idem valet de aliis metallicis remediis, ut auro fulminante, martialibus, venereis & antimonialibus, ut mercurio vitæ, pulvere Monckii & ſimilibus, quibuſcum profecto cautiſſime agendum eſt, quia admodum infida & inſecura ſunt remedia, quæ quatenus ab humoribus in prima regione reſidentibus ſolvuntur, operationes vel mitiori, vel vehementiori modo exſerunt, imo fere prorſus enecant.

§. XVI.

§. XVI.

Noxa ex lenioribus perperam adhibitis.

At vero non ſola potentiora hactenus recenſita gravium malorum cauſam ſubminiſtrant, verum etiam ipſi ſyrupi & pulveres nimis crebro & copioſius oblati, infantum corpuſcula ſæpe valde lædunt. Qua de re audiendus eſt *Cardanus*, qui *de malo recentium medicorum medendi uſu cap.* 48. graviter ſui & noſtri temporis morem de ſyrupis & pulveribus exhibendis ita reprobat: *error eſt*, inquit, *cum noviter natis, auxiliandi ſcopo, alii ſyrupos, alii pulveres, alii aliud conſulunt, cum tamen conſtet, tam mollia membra nulla debere permutari qualitate, ſive purgante, ſive adſtringente. Tenella enim iſta membrorum compages, nihil fere innoxium, lacte excepto, recipere poteſt.* Temperatum quoque oleum amygdalarum dulcium cum ſaccharo ſæpe exhibitum haud penitus noxa caret, prout fidem facit *Harderus in apiario obſerv. med.* 99. ubi refert, infantem quendam, cui mulierculæ à partu oleum amygdal. ſaccharo nuptum frequentius exhibuiſſent, torminibus fere continuis, & demum epilepſia correptum elapſis aliquot ſeptimanis obiiſſe; in eoque poſt ſectionem non ſolum viridia, qualia etiam

etiam vivus egeſſerat, excrementa fuiſſe inventa, ſed etiam inteſtini ilei portionem inferiorem manifeſta gangrænoſi adfectam. Nec diſſimile exemplum infantis ex oleo amygdal. dulc. alternis diebus dato ſimili morbo defuncti recenſet *Weiſius in diſſert. de abuſu purgantium in recens natis.*

CAPUT III.

De torminibus infantum & flatulentiis.

§. I.

Torminum ſigna

EX cunctis, quæ teneros cruciant infantes, adflictionibus vehementes abdominis dolores & inflationes frequentiſſime occurrunt, quæ his maxime ſignis ſe manifeſtant. Primo ægri valde inquieti huc illuc ſe jactitant & torquent, pedibusque calcitrant; mammas averſantur, & continuum fere ploratum edunt, venter flatibus turgidus conſpicitur cum ſpirandi anguſtia: ructus interdum impetuoſe ex ore erumpunt, alvus plerumque eſt adſtricta, & ſi deponitur, excrementa ut plurimum viſcida, tenacia, plus minus colore viridi & æruginoſo tincta, mox aquæ inſtar leviter flaveſcentis fluida reddit, mox vero

ro inſtar albuminis ovi indurati grumoſa dimittit, quod vernacula *vvie Eyergebacktes* exprimunt; ſæpe etiam tam acria & corroſiva ejiciuntur, ut inde podex cum perpetuo teneſmo excorietur.

§. II.

Cauſſam immanium harum paſſionum proximam & continentem potiſſimum ſpaſticæ inteſtinalium membranarum, quæ nervoſæ valdeque ſenſibilis naturæ ſunt, ſtricturæ conſtituunt, quibus præſentibus & diu perſeverantibus naturale robur, tonus & motus periſtalticus ita labefactatur & pervertitur, ut non modo excretiones tam flatuum quam excrementorum retardentur, ſed ingeſtorum quoque digeſtio, correctio, & conveniens ſecretio impediatur. Quamvis vero hæ intenſiores membranarum nervoſarum conſtrictiones & criſpaturæ per ſe valde dolorificæ ſint; nihilo minus, quia flatus, ceu effectus ſpaſmorum ſubſequentes magnam inteſtinorum diſtenſionem inducunt; fit omnino, ut omnium in toto corpore functionum œconomia mirum in modum perturbetur. -- *cauſſa proxima.*

§. III.

§. III.

Cauſſæ mediatæ ſunt 1) animi adfectus

Cauſſam harum adfectionum mediatam ut plurimum graves animi commotiones per iram, terrorem, metum & triſtitiam in lactantibus ſuppeditant, quæ proxime & immediate in partes corporis nervoſas, maximeque ventriculi & inteſtinorum, ſuam exſerunt potentiam, dum naturalem & æquabilem ipſorum tonum, vel majori relaxatione, vel auctiori conſtrictione pervertunt. Et quandocunque matres, durante graviditate, ſonticas iſtas animi perturbationes crebrius graviusque expertæ ſunt; infantes mox à partu & gravius & diutius diris ventris doloribus adficiuntur.

§. IV.

2) Dolores & ſpaſmi

Sunt etiam ventris torminum & inflationum haud infrequentes cauſſæ graves aliarum partium dolores & ſpaſmi. Ita enim ordinario fere dentitionem infantum difficilem & dolorificam moleſtæ abdominis flatulentiæ & tormina cum excretione alvi præternaturali & penitus immutata comitantur. Neque raro accuſari debet frigus, improvide ventri pedibusque admiſſum, quo non modo liberior tranſpirationis ſucceſſus impeditur, verum

3) Frigus externum.

verum etiam ipſa fibrillarum nervearum textura læditur, & ad ſtaſes concipiendas diſponitur.

§. V.

Sæpiſſime etiam fit, ut crebrior laxantium, multoque magis incautus purgantium uſus commodam huic malo occaſionem ſuppeditet. Idque non tantum in infantibus, ſed etiam adultis obſervare mihi licuit; quippe qui, ſi quid gravativi ſentientes purgantibus fuerunt tractati non modo intolerabilibus ventris doloribus ſunt cruciati, verum etiam abdomen tumidum & inſtar tympaniticorum inflatum ſæpe receperunt, ut poſtea ſenſibilis alimentorum canalis in ſtatum naturalem vix maxima cura potuerit reſtitui. *4) crebrior laxantium & purgantium uſus.*

§. VI.

Si cauſas intuemur remotiores, deprehendimus, torminoſos inteſtinorum dolores ſæpenumero à meconio diutius retento, neque ſatis per coloſtrum vel aliud lene evacuans expurgato proficiſci; utpote quod tum mora & copia accumulatum fibras inteſtinorum diſtendit & flatulentias excitat, tum a lacte ſuperingeſto acrius redditum ſenſibiles inteſtinorum membranas ad dolorificam conſtrictionem *Cauſſæ remotæ ſunt 1) meconium diu retentum*

D ſtimu-

2) lac in primis viis corruptum

ſtimulat. Eundem ſubire cenſum videtur lac ipſum in primis viis corruptum, aceſcens & in grandinoſos quaſi globulos coactum, quod bilis & ſuccorum fermenteſcibilium admixtione cauſticam induens naturam inteſtina pungit, rodit, lancinat. Satis autem hæc nociva fecum acredo & acido-cauſtica indoles ſe manifeſtat non modo per viridem, quo ipſæ tinctæ ſunt, colorem, & per vaſorum, quibus excipiuntur, arroſiones, verum etiam per illud maxime experimentum, quum ab olei tartari per deliquium adfuſione viridis excrementorum color in flavum convertitur; ut taceamus denique, canes, qui alioquin lacteas infantum ſordes lubenter abſorbent, plane tum a viridibus his excretis abhorrere.

§. VII.

3) varia diætæ vitia

Tandem in infantibus præſertim ablactatis permultum ad dolores inteſtinorum ſpaſticos contribuunt fructus horæi, mellita, nimis ſaccharata & alia, quibus pueruli libenter ſe obruunt. Facta enim inde in primis viis fermentatione, facile ſucci acerrimi generantur, & accedente iracundia, corporiſque refrigeratione, magna ſordium

dium inutilium copia accumulatur; unde præcordiorum angustiæ, vomitiones, vehementes intestinorum lancinationes; imo ipsæ febres biliosæ suam mutuantur originem.

§. VIII.

Quoad prognosin hæc maxime annotanda censemus. Quo diutius atrocia intestinorum tormina sæviunt, & quo crebrius sensibilia tenellorum corpora infestant, eo solent esse graviora & periculosiora: quam facile enim febres, paralyses, asthmata, epilepticæ convulsiones & alia funesta junguntur mala, quæ, nisi cito convenientibus compescantur remediis, facile ad lethum miseros ducunt. Qui à verminosa colluvie proveniunt intestinorum dolores, raro feliciter cessant, nisi vermibus ipsis exturbatis. Neque in eventu præsagiendo parum interest, ut subjectorum laborantium ratio habeatur; quæ si à parentibus imbecillioribus & matribus inprimis ad spasmos hystericos dispositis prognata fuerunt, metus est, ne malum & vehementius infantes torqueat, & crebrius recurrat. *Prognosis.*

CURATIO CUM CAUTELIS.

§. I.

Acidum corrigentia nutrici proficua

Medico torminoſos infantum cruciatus curaturo primo omnium incumbit, ut acidum primarum viarum corroſivum abſorbere, corrigere & blande educere ſatagat. Quo fine, ſi malum, ut plerumque fit, à lacte corrupto & quibuscunque cauſis vitiato originem traxerit, quam primum neceſſe eſt, ut nutrix vel prorſus mutetur, vel ſerio caveat, ne tum temporis cibis flatulentis, fructibus horæis, leguminibus, vinis, acidis, feculentis, aliisque lactis temperiem immutantibus indulgeat, quia his omnibus vel multum augetur, vel pertinacior redditur affectus. Tum quoque nutrici, ſi alvi adſtrictione laborat, leniora proſunt laxantia, inter quæ maxime recenſemus rhabarbarina, ſi e. g. drachma dimidia extracti rhabarb. in uncia dimidia liquoris terræ foliat. tartari & aquæ cinamomi ſoluta mane & veſperi ad LX. & plures guttas adſumitur. Neque tum minus nutricem adjuvant medicamenta carminativa, item infuſa theiformia,

in

in paulo majori quantitate hausta; utpote quæ in lactis crassitie diluenda & resolvenda excellenter se gerunt. Ipsis vero infantibus, ad acidum in primis viis hærens temperandum, hic qui sequitur pulvis expertæ virtutis meretur commendari, qui ex lapidum cancror. matris perlar. antimonii diaphoretici, rad. ireos florent. ana drachma dimidia, croci granis tribus, olei anisi, macis guttis duabus conficitur, & singulis bihoriis ad grana quinque vel sex in decocto cornu cervi, vel aquis antispasmodicis & analeptica virtute præditis flor. tiliæ, ceras. nigror. meliss. &c. cum pauxillo diascord Fracastorii remixtis, cum fructu propinatur. *-- & infantibus salubria.*

§. II.

Nihil autem fere magis misere adflictos solatur, præter clysteres, qui tum blando tepore suo spasmum intestinorum relaxant, tum etiam flatus, qui plerumque torminum caussa vel comites sunt, egregie discutiunt & evehunt. Quo fine ego laudatissimo sæpe effectu applicari jussi enemata, ex herba major. flor. chamomill. seminibus carminativis cum jusculo tenui avenaceo decoctis parata, & addita *Alvum ducentia.*

olei chamomill. vel anethi cocti sufficiente quantitate, adjectisque aliquot olei anisi guttulis efficacius reddita. Interne eodem fine rhabarbarina optime conferunt, ut syrupus de cichor. cum rhabarbaro, medicamentum nutrici supra præscriptum in minori dosi oblatum, & electuarium, quod ex rhabarbari electi & lap. cancror. æquali portione cum syrupo cichorei vel rosarum solutivo subacta compositum in decocto hordei, adjecta convenienti mannæ quantitate, per intervalla propinatur. Neque possum, quin hoc loco approbem valdeque laudem methodum *Heurnii*, qui *in method. ad praxin lib. II. c. 26.* adserit, se usu comperisse, à seminis anisi scrupulo uno, grosso modo comminuto, jam recens natos puerulos commodissime à viridi bile & pituita foeda purgari, simulque clamosos ventris dolores sedari, si cum primo cochleari pultis saccharatæ offeratur.

§. III.

Quid vermes postulent.

Si vermium in intestinis nidulantium suspicio adest; ea omnino dare expedit, quæ inimicis hisce hospitibus enecandis & educendis infra in peculiari

liari capite accommodata ſuppeditabimus remedia.

§. III.

Remedia externa. Tandem etiam externis contra vim morbi ſimul pugnare expedit. Quo ſcopo egregie ſe gerunt emollientia, ut ſunt flores chamomillæ, ſambuci, meliloti, verbaſci, ſemen fœnu græci, anethi, crocus &c. ex lacte cocta & vel veſicæ ſuillæ indita, vel linteo excepta abdominique applicata. Nec mihi illorum diſplicet methodus, qui exterius ventris regionem circa umbilicum oleis deſtillatis cumini, carvi, aniſi, fœniculi, chamomill. & ſimilibus; oleo nuciſtæ expreſſo, chamomillæ cocto & axungia quadam exceptis ac temperatis inungunt.

§. IV.

Cautelæ circa purgantia, Quod tandem ad cautelas in hoc morbo neceſſarias attinet; utique conſultum eſt ab omnibus ſalſis, acribus & fortiter ſtimulantibus, præſertim purgantibus abſtinere: admodum enim intutum eſt, ſaburram acerrimam non rite prius correctam per longum inteſtinorum canalem educere. Inprimis autem omnium inſigni nocendi qualitate pollent, reſinoſa, ut reſina jalappæ, quæ ſane imprudentiſſime

 infanti-

infantibus ex lacte corrupto & acri laborantibus propinatur; & licet copiam humorum aliquoties ejiciat, continuo tamen ſtimulo & inteſtinorum irritatione vehementer nocet. Multo magis purgandi intentione, quæ tamen raro expoſcitur, pulvis mechoacannæ albæ cum ſyrupo datus prodeſt, collectamque ventriculi & duodeni ſaburram abſorbentibus & corrigentibus alterare, & dein mannatis, rhabarbarinis vel clyſteribus educere præſtat.

§. IV.

--circa tormina per conſenſum inducta.

Sæpenumero hæc inteſtinorum tormina non tam à cauſſa materiali primis in viis latitante, quam potius à formali, ſeu vehementi nervorum agitatione, e. g. à gravi in aliis membris dolore per conſenſum producuntur: quo in caſu, remotis laxantibus, primo omnium ad ſpaſmos & dolores ſopiendos dirigenda eſt curatio.

§. V.

--circa clyſteres.

Si ullum remedii genus ob inſignem, quam præſtat, utilitatem meretur commendari, ſunt profecto, ut ſupra jam innuimus, clyſteres, qui immediate ad inteſtina pertingunt, & tam ſedando quam flatus diſcutiendo inſigni-

insigniter opem ferunt, si modo attendatur indicatio, ob quam tepida hæc fomenta injicimus, ut in iis apparandis aliquem habeamus delectum. Ita enim, si excreta alvi sunt liquida instar laticis acerrima, ut non modo gravia ventris tormina, sed & podicis excoriationem inferant, prosunt clysmata ex lacte & saccharo, vel terebinthina in vitello ovi soluta, quæ acrimoniam temperando, intestini crassi & podicis rosionem avertunt. Quod si vero amurca viscida in intestinis oberrans, torminibus & flatulentiis ansam suppeditat, locum potius inveniunt enemata majori quadam resolvendi virtute prædita, quæ stimulo intestinis crassis addito efficiunt, ut qui in reliquis intestinulis hæret mucus, eo facilius postea descendat. Ita parari potest clysma ex decocti flor. chamomillæ uncia una vel duabus, additis mellis rutacei una alterave drachma, saponis veneti drachma dimidia, oleique anisi aliquot guttulis.

§. VI.

Solent tandem mulierculæ plurimæ ejulatuum pertæsæ ad somnum in hoc morbo provocandum, varia sedativa, *-- circa sedativa.*

 ut

ut mithridatium, requiem Nicolai & alia propinare; ſed peſſimo plerumque auſu & effectu; nam præter multa gravia mirifica mentis hebetudo improvidum opiatorum uſum ſolet excipere.

CAPUT IV.
De Aphthis.

§. I.

Aphtharum definitio

QUæ infantum os, fauces & œſophagum obſident puſtulæ cum inflammatione quadam conjunctæ, in medicorum ſcholis dicuntur aphthæ, & nil niſi ulcuſcula ſunt parva, vix milii aut cannabis ſemen excedentia, quæ nonnunquam, propter ardorem & dolorem, non modo inquietudines & clangoſos clamores excitant, ſed lactis quoque ſuctionem ipſamque deglutitionem valde reddunt difficilem.

§. II.

— differentia

Differunt hæ oris puſtulæ ratione graduum; ſiquidem aliæ ſunt indolentes, rubræ vel flavæ, & tantum per gingivas, linguam & buccas in ſuperficie diſperſæ, ideoque benignæ dicen-

dicendæ ; aliæ contra ſunt lividæ , nigræ & valde dolorificæ, ad uvulam, fauces & œſophagum uſque extenſæ, ut ſæpe totus oris ambitus exulceratus videatur. Atque harum indoles plerumque eſt maligna , adeo , ut carnes ſæpe ſubjectæ profundius ad oſſa uſque exedantur.

§. III.

Materia , quæ aphthas excitat , omnino eſt acerrimæ , penetrantis & cauſticæ indolis ; quæ in ſanguine prognata , & in glanduloſo faucium periſtromate ope glandularum ſegregata tenerrimam palati carnem rodit , inflammat , exulcerat : unde puſtularum & complicatorum cum ipſis ſymptomatum origo. *Cauſſa materialis proxima.*

§. IV.

Inter cauſſas vero mediatas , quæ ad ingignendam tam virulentam materiam diſponere ſolent, maxime omnium referri debet lac vel in puerperis & nutricibus per incongruam victus rationem , per morbos complicatos , & turbulentos animi adfectus corruptum , vel in ipſis lactentibus variis ex cauſis coagulatum , & acceſſu bilis impurum, valdeque corroſivum redditum. Hoc enim quando *Cauſſæ mediatæ.*

do cum ſanguine communicatur, non poteſt non totam ejus maſſam acrimonia quadam nociva imbuere, & ſicut malis pluribus aliis, ita & aphthis occaſionem præbere largiſſimam.

§. V.

Phænomeni explicatio.

Quæ cum ita ſint, haud mirandum eſt, cur aphthæ varii generis morbis à ſanguinis impuritate provenientibus vel jungi vel ſupervenire ſoleant, ut fere fit in febribus acutis & malignis, tuſſi, diarrhœis cholerodeis, aſthmate, dentitione difficili & ſimilibus. In febribus enim, ob nimium calorem, ſanguis plerumque temperata & gelatinoſa ſui portione privatur, admodumque facile ſalſo-ſulphuream diatheſin acquirit; in reliquis vero morbis antea nominatis acris quædam & vellicans materia peccat, quæ tuſſim, diarrhœas, aſthmata, excitat, adeoque etiam aphthis progignendis apta nata exiſtit.

§. VI.

— cauſſæ occaſionales remotæ.

Sæpe etiam aliæ quædam cauſſæ externæ ad aphtharum progeniem conferunt; & maxime quidem intermiſſæ faucium& linguæ abſterſiones, perverſa febrium & aliorum morborum per cali-

calidiora medicamenta curatio, aut si corpora infantum æstuantia frigido exponuntur aëri, qui transpirationem cohibendo, sordium salino-sulphurearum accumulationi inprimis favet. Neque hic excludenda sunt alia, quæ immediate laxiori faucium compagi vim quandam inferunt, ut fere faciunt turundæ ex linteo contorto cum mica panis vel saccharo repletæ, nec non frustula panis cerevisiæ intincta, & infanti ad sugendum oblata: quem morem non modo nostrates vilioris conditionis mulierculæ perperam sequuntur, sed *Lentilius* quoque *Ephemerid. German. Dec. III. anno* 3. *appendice obs.* 94. in Suevia potissimum annotavit, graviterque reprehendit. Nec sine ratione; siquidem partim fortiori horum affrictu, partim mutata salivæ temperie facile mollior oris interni cuticula arroditur, & pustulæ excitantur; quæ tamen, nisi interna humorum acrimonia concurrat, placide decurrunt, & medentibus ansam dederunt, ut aphthas vel à caussa interna, vel externa deduxerint.

§. VII.

Aphthæ per oris superficiem rarius dispersæ, indolentes, rubræ & flave- *Prognosis.*

scentes

ſcentes remediis facilius obſecundant, quam quæ totas fauces occupant, ad nigredinem vergunt, profunde exulcerant, fœtidumque odorem ſpargunt. Neque multum periculi alunt, ſi ab externa potius cauſſa, quam ab interna proficiſcuntur, pravamque ſuccorum diatheſin pro fundamento agnoſcunt; quales ſunt, quæ ſymptomatice febribus acutis aliiſque gravioribus morbis junguntur. Peſſimis quoque accenſeri debent, quæ magnam inflammationem, ſpirandi & deglutiendi difficultatem junctam habent, quæ in morbis malignis funeſtum prænuntiant eventum, & ſæpe poſt mortem per totum œſophagum ad ventriculum uſque diſperſæ ſub ſectione conſpiciuntur.

CURATIO.

§. I.

Curatio mali ex vitio nutricis

Curatio aphtharum pro ratione cauſarum variat. Nam, ſi ſuſpicio ſubeſt lactis vel in matre vel in nutrice corrupti, tum hoc omnino debet corrigi, quod optime perficitur, ſi non tantum nutriens fœmina omnia ſalſa, acria, ſpirituoſa & acida, animique adfectus ſerio fugit, ſed & remediis utitur ſanguinem

guinem purificantibus & temperantibus, ut fere ſunt: decocta radicum & herbarum temperatiora, diaphoretica, abſorbentia, & alvum leniter ſubducentia, quorum a nobis jam ſæpius facta eſt mentio.

§. II

Si ipſe infans mali fomitem continet, per intervalla ſyrupo mannato, vel cichorei cum rhabarbaro juſta doſi aliquoties dato debet purgari, & iis tractari, quæ lactis coagulum impediunt, ejuſque acrem intemperiem emendant, vitando ſimul omnia, quæ aphthis anſam præbere ſupra docuimus. Tum vero, ad acrimoniam humorum temperandam optime proſunt decocta avenacea cum ſaccharo cando & oleo amygdalarum dulcium mixta & propinata, item decoctum raparum, vel dauci vulgaris ſubinde potus loco oblatum. *-- ex vitio infantis.*

§. III.

Sed quoque externis rodentem aphtharum acrimoniam placare decet; quem in finem laudem merentur linctus ex diamoro, ſucco granatorum & melle parati; itemque ſuccus raparum cum vitello ovorum & ſaccharo ſubactus, vel cremor lactis cum ſyru- *Remedia externa.*

po

po papaveris albi, vitello ovi & tantillo nitri mixtus, & vel digitis linteo involutis, vel penicillo applicatus. Nec minorem præſtat opem vitellum ovi, aqua roſarum & ſaccharo cando ſubactum, item mucilago ſeminis cydoniorum cum melle & pauxillo croci remixta puſtulisque illita. Quæ denique ad os colluendum præſcribuntur gargariſmata, puſillis ſuadere nollem, utpote qui ad gargariſandum minus ſunt apti.

§. IV.

Curatio aphtharum ſymptomaticarum.

Quæ morbis acutis vel aliis morbis junguntur aphthæ, nunquam curantur, niſi morbo ipſo, cujus ſymptoma ſunt, vel mitigato vel penitus ſuperato. Minime vero in acutis multis laxantibus natura in opere ſuo debet turbari, ſed potius leniora diaphoretica & emulſiones temperantes ex ſeminibus IV. frigidis & papaveris pauxillo paratæ omne abſolvunt punctum.

CAPUT V.

De pathematibus ex dentitione difficili.

§. I.

NOluit provida natura hominem cum dentibus nasci, sed optimo potius consilio, ad præcavendas lactantium inter sugendum molestias, providere, ut dentes sensim paulatimque succrescant; quorum prima, & jam in utero posita rudimenta initio quasi mera sunt filamenta membranacea, quæ succo nutritio repleta, in mucum inspissantur, ex muco in cartilaginem indurantur, & ex cartilagine demum in osseam firmitatem abeunt. Quamvis vero non unus idemque in omnibus dentitionis sit terminus, sed ipse pro subjectorum ratione differat, dum alii septimo vel nono mense, alii autem vix intra anni spatium dentes accipiant; nihilo minus tamen hic solet in eruptione ordo plerumque servari, ut dentes incisores, qui etiam risorii & lactei dicuntur, à papillarum inter sugendum affrictu præ cæteris maturentur, & in inferiori maxilla primo omnium erumpant;

Dentium generatio.

-- tempus eruptionis.

his deinceps canini ſuccedant, & hos iterum molares excipiant.

§. II.

Hiſtoria dentitionis difficilis.

Licet hæc dentium eruptio opus & res plane naturalis ſit, infantibusque nonnullis ſine ulla graviori moleſtia eveniat; pluribus tamen propter varia, quæ jungi ſolent, ſymptomata, ingentes creat moleſtias; unde dentitio difficilis ſuboritur, quæ non niſi tardior & dolorifica dentium per gingivas eruptio eſſe ſolet, atque his maxime ſignis cognoſcitur: infantes calore præternaturali exardeſcentes pavoribus tentantur, in ſomno, qui inquietus eſt, ſubſiliunt, ploratibus defatigantur & vigiliis, lac ex uberibus avidius ſugunt, ipſasque mam̃arum papillas mordent, & manus ori crebrius admovent. Tum quoque gingivæ in anteriori oris parte intumeſcunt, tumentes aut albicant aut rubent, ſaliva ad fauces copioſius deſtillat, ductilisque lympha ex ore ſæpe pendet, & alvus vel obſtruitur, vel per diarrhœam colliqueſcit. Imo demum his ſymptomatibus junguntur alia, eaque longe graviora, ut fere ſunt acutæ febres, motus convulſivi & epileptici, graves

maxilla-

maxillarum torſiones & ſimilia, quæ tamen aliter atque aliter adficiunt, prout gradu ſolet differre ipſa dentitionis difficultas, & ſubjectorum ſenſibilitas.

§. III.

Cauſa dentitionis difficilis aliquando in dentibus ipſis, aliquando in gingivis eſſe deprehenditur. In illis reſidet, quando dentes exitum molientes vel grandiores acutioresque ſunt, ut canini & oculares; vel quando ſegnius excreſcendo, gingivas diutius rodunt, vellicant & terebrant, vel etiam quando plures ſimul impetuoſiori motu protruduntur. In gingivis vero cauſa eſt quærenda, ſi ipſarum craſſities firmiorque textura pertinaciter obſtat, quo minus dentes in maxillarum loculis latentes, libere poſſint exitum moliri. *-- cauſa,*

§. IV.

Quum vero à tali violenta dentium protruſione valde ſenſilis gingivarum caro, quæ ex variis fibris nerveis & membranis contexta eſt, non poteſt non inſigniter lædi, pungi & inflammari; haud mirum eſſe debet, cur non tantum pruritus, calor & dolor gingivarum cum ſegniori dentitione *Ratio ſymptomatum.*

 conjun-

conjungatur, verum etiam ob irritationis vehementiam, factamque inde systematis nervosi commotionem, pavores, subsultus, inquietudines, vigiliæ, vomitiones, asthmata, tusses, imo ipsi convulsivi & epileptici motus concitentur; idque eo magis, si infantes nativa quadam vel acquisita cerebri nervosique generis debilitate & ad spasmodicas constrictiones dispositione jam antea laboraverint, quæ dein, dolore acuto cum febre urgente, in actum deducitur, multumque augetur. Neque ex longinquo repetenda erit ratio, cur præter naturam alvus sub dentitionis difficultate vel supprimatur, vel fluida nimis exsistat. Etenim, sicut omnis vehementioris doloris, ita etiam ejus, qui ex dentibus nascitur, ea solet esse natura & indoles, ut universum corpus spasmis exagitando, simul etiam primas vias male adficiat; unde lac facile acescit & corrumpitur, indeque pendens libera alvi exoneratio aut retardatur aut nimis acceleratur.

§. V.

Prognosis. Quoad prognostica dentitionem in pueris periculosam sæpe ac funestam esse, satis proh! dolor comperimus.

Graves

Graves enim & atroces iſti adfectus, quos non raro aut ſupervenire aut jungi eidem diximus, ſæpe tantam virium imbecillitatem adducunt, ut expediundæ dentitionis pugnæ infans evadat impar, & perinde reliqua ſymptomata majus incrementum ſumant. Inprimis vero gravis dubiique eventus eſſe ſolet dentitio infantibus plethoricis & ſucci plenis, itemque iis, qui immodico ſomno velut marcent, utpote quibus malum omen adfuturæ convulſionis prænuntiat *Hippocrates lib. de Dentitione.* Tum quoque idem graviſſimus auctor dentientes cum tuſſicula tardius producere dentes, inque perforatione corpuſcula laborantium magis extenuari adſerit; ſine dubio, quia tum per ſe tuſſis vires ad protrudendum neceſſarias enervat, tum etiam magnam ſuccorum viſcidorum & acrium in corpore præſentiam indicat, qui non poſſunt non dentientibus, gingivas vehementius irritando, graviter obeſſe. Similiter etiam pejus adficiuntur, qui alvo adſtricta laborant, quam qui alvum laxam & fluidam ſæpe deponunt; licet pariter experientia confirmatum habeamus, quod non minus hi, quam illi præ

 dolo-

dolore in ipſo febrili paroxyſmo convulſi moriantur. Porro multum quoque intereſt noſſe, an ſubjecta ægrotantia valde ſint ſenſibilia & forte à parentibus iracundis genita : quod enim ſi ita fuerit, ſemper certiores ſunt convulſiones, magisque dubii eventus, quamvis non omnes convulſione correpti moriantur. Denique, quo difficilius & quo longiori tempore dentes erumpunt, eo majus eſt periculum, ne natura nimis debilitata tandem ſuccumbat: quæ autem divus ille ſenex *Hippocrates* citato loco amplius prodidit, quod febre acuta laborantes convulſionem effugiant, & hiberno tempore dentientes facilius convaleſcant, id aliis experiundum committo.

CURATIO.

§. I.

Diæta ante dentitionem & ſub ea tenenda.

Qui conſilio & auxilio imminentibus infantum morbis vult ſuccurrere, primo omnium tempus dentitioni à natura dicatum, ut fere eſt ſeptimus menſis, accurata computatione debet advertere, operaque laudabili ante ipſam dentitionis difficultatem infanti adeſſe,

adeſſe, ut ne huic quicquam cibi vel ſolidioris, vel calidioris ad mandendum porrigatur, ſed tenuiſſimus potius victus, maximeque tenuiores ſorbitiones propinentur. Quum vero inſigni ſimul auxilio eſſe ſoleat nutricis ſugentis temperantia, & conveniens præceptorum diæteticorum obſervatio, eo ſane pariter reſpiciendum eſt, ut hæc omnia calefacientia, vinum, aromata, & quæ ſunt ejusmodi alia maxime fugiat, & ſibi potius uſum alterantium & humectantium, ipſiusque aquæ potum ſedulo familiarem habeat. Neque vero hactenus dicta tantum ante moleſtam dentium eruptionem locum inveniunt, verum etiam ſub ipſa poſſunt ac debent adhiberi.

§. II.

In ipſa curativa methodo id maxime agendum eſt, ut dolor & inflammatio, quæ febriculas, convulſiones & diarrhœas plerumque comites habet, placide ſiſtatur, gingivæ laxentur & emolliantur, ſicque dentium eruptio promoveatur. In quo quidem ſcopo obtinendo; ſi interna primum ſpectamus, præcipitantia & maxime quidem gelatinæ C. C. in potu diſſolutæ, cum eſſentia papav. rhœados, item *Curatio infantis per interna.*

liquor noſter anodynus mineralis, ad aliquot guttulas interdum oblatus, omnibus palmam reddunt dubiam. Neque præclaro ſuo uſu caret mixtura crebrius exhibita, quæ ex aquæ lil. convall. flor. tiliæ, primulæ veris ſingulorum uncia una, pulveris Marchionis & antimon. diaph. ſcrupulo uno, croci granis aliquot, & ſyrupi de pœonia, ſ. papav. rhœad. drachma una, additis liquoris & ſpiritus ſalis ammoniaci paucis guttis, conflari poteſt.

§. III.

...nutricis per interna

Sicut autem in gravibus infantum morbis nutrici ſæpe, quam infanti medicamenta dare præſtat; ita quoque hoc ſimiliter obſervandum eſt in vehementioribus retardatæ dentitionis ſymptomatibus: quo fine ego inſignem ſæpe opem vidi ex medicamentis antiſpaſmodicis nutrici oblatis, ut ſunt pulveres, qui radicem pœoniæ, C. C. ſine igne, unicornu foſſile, ſuccinum, caſtoreum & ſimilia continent.

§. IV.

alvus aperta ſervanda.

Nihil fere magis humorum ad ſuperiora impetum concitat & auget, quam diuturnior alvi adſtrictio, & quæ inde pendet

pendet flatuum atque ſpaſmorum in nervoſo inteſtinorum tractu progenies. Quamobrem nihil prius eſſe debet medico, nihil poſterius, quam ut tum infanti clyſteribus emollientibus & oleoſis, tum ipſi nutrici convenienti medela alvi libertatem reſtituat, ne forte reliqua morbi præſentis curatio à tali ſontica cauſſa retardetur vel prorſus ſuſpendatur.

§. V.

Sed externis quoque remediis ad ipſas gingivas applicatis juvare decet, quo fine ad gingivas emolliendas & relaxandas egregie confert lactis cremor, item butyrum inſulſum tam ſolum, quam cum melle mixtum; neque minus prodeſt, in ipſa illa parte, ubi dens prorumpere conatur, & tumorem, dolorem & ardorem gignit, ficum per medium diſſectam admovere, medullam crurum vituli, vel mucilaginem ſem. cydonior. cum vitelli ovorum tantillo, aqua roſacea & ſyrupo violarum diſſolutam, vel etiam cerebrum leporinum, quod ſpecifice in tali caſu laudari ſolet, adhibere: ſicut pariter inſigni juvandi energia pollet linimentum, ex ſpermate ceti, ſyr. papav. albi oleo amygd. dulc. cro- *Remedia externa.*

co & nitro paratum, carnique gingivarum dolenti inunctum. Quo demum pertinet mica panis albi cum lacte cocta, additoque oleo rosar. & croco remixta, quam nonnulli, si anodyna propter dolorem & inflammationem poscuntur, mirifice commendare solent.

§. VI.

Sectio gingivarum.

Quod si vero dentes erumpere plane renuant, sectione ipsis parandus est exitus, & scalpello membrana, cui extremitates dentium incumbunt, incidenda: quod ego experimentum saepe ex voto successisse memini.

CAUTELÆ.

§. I.

Cautelae circa nonnulla medicamenta.

In dentitione difficili inprimis nocent omnia calidiora, purgantia, externa quoque valde spirituosa naribus oblata, vel adstringentia gingivis inuncta, quia, dum in toto corpore motus auctiores sunt, hi facile exacerbantur, & febris, quae frequentissimus & fere individuus doloris comes est, magis adhuc accenditur. Unde simili ratione peccant matres, quae in his morbis, cum dolore, febre & inflammatione junctis, infantes

ſantes nimis calido regimine tractant, & lectis aut conclavibus nimis calidis includunt.

§. II.

Quum alvi libertas, etiam paullo major, nunquam fere non majorem facit ſpem ſanitatis recuperandæ, nulla ſane ratione tum temporis alvum roborantia vel adſtringentia debent propinari. Alias enim res periculi eſt pleniſſima, & convulſiones cum aliis ſymptomatibus longe citius certiusque ſubſecutas eſſe recordor. *circa alvi fluxum.*

CAPUT VI.

De epilepſia & convulſionibus.

§. I.

VEram tam epilepſiæ quam convulſionum ideam jam in parte III. tomi IV. med. ſyſtemat. fuſius ſuppeditavimus, ibique argumentis ſat ponderoſis evicimus, cauſſam morbi alterius in ſpaſmo duræ matris; alterius in ſpaſtica membranarum medullam ſpinalem inveſtientium ſtrictura ponendam eſſe. Nihilo minus tamen, ut ſeorſim innoteſcat, quænam maxime cauſæ infantes horrendis hiſce adfectibus *Inſtituti ratio.*

bus ſubjiciant, quibusque remediis depelli iſtæ debeant; è re fore arbitror, ut, in præſenti morborum infantilium diſquiſitione, ſpecialia quædam, & magis ad infantes pertinentia adjiciam.

§. II.

Epilepſiæ & convulſionum ſubjecta.

Solent autem epilepſiæ & convulſiones teneram ætatem, quam ab anno primo ad ſeptimum uſque extendimus, præ ceteris frequentiſſime torquere; non aliam ob cauſſam, quam quod in infantibus partes nervoſæ membranaceæ ſenſuque exquiſitiori præditæ ex tenerrimis, admodumque mobilibus fibrillis ſunt compoſitæ, quæ leviſſime tantum irritatæ in ſpaſticas & irregulares commotiones conjiciuntur facillime. Quam ob rem etiam uſu venire ſolet, ut quo tenerior & ætate minor eſt infans, & quo majorem à parentibus vel animi adfectibus deditis, vel eodem olim morbo adfectis, obtinuit ſenſibilitatem; eo etiam facilius ac vehementius tam epilepſiis quam convulſionibus corripiatur.

§. III.

-- origo à matre & nutrice

Tum quoque truculenti hi adfectus facile ſolent accidere, ſi non modo matres

matres uterum geſtantes, ſalutares diætæ leges neglexerunt, ſed etiam nutrices lactantes hyſtericis vel aliis nervoſi generis pathematibus laborant; ſi acetaria, acria, fructus horæos aliaque incongrua copioſius devorant, ſpirituoſa liberaliori manu aſſumunt, vel lacte copioſo æque ac craſſo puſillos ſibi demandatos nutriunt. Neque adeo rarum, ſed mihi aliquoties obvium fuit, perfacile ſugentes in epilepticas convulſiones easque difficulter curabiles incidere, quando nutrices vehementi animi adfectu, præſertim ira, terrore & timore percuſſæ mammas ſtatim ante debitam lactis emulctionem & correctionem offerunt; aut ſi quando menſtruas purgationes, quibus ab initio lactationis ad tempus caruerunt, denuo experiuntur.

§. IV.

Deinceps experientia demonſtrat, nonnunquam tam comitialem, quam convulſivum morbum ſuboriri, ſi partes quædam nervoſæ ſpaſmis vel doloribus agitantur, & ſimul conſenſus lege ipſæ meningum & medullæ ſpinalis membranæ adficiuntur. Fieri hoc maxime deprehendimus à meconio in

— à ſpaſmis & doloribus aliarum partium

in primis viis retento, & per moram acrius reddito; item à ventris torminibus & vermibus, ſenſibiles inteſtinorum tunicas lancinantibus, nec non à doloribus ex dentitione difficili ſubortis & à purgantibus fortioribus iiſque præſertim crebro oblatis; ſiquidem hæc omnia ita ſunt comparata, ut in ſubjectis ſenſatione paulo majori præditis facili negotio motus epileptico-convulſivos ciere valeant.

§. V.

-- ab exanthematibus repulſis.

Sicut illi denique pueri ab epilepſia & convulſionibus præcaventur vel liberantur, quibus favi, cruſta lactea & ſcabies cum puſtulis ſuperveniunt; ita hiſce impuritatibus improvide retropulſis ſæpe ſæpius hi graviſſimi morbi originem debent; quod ſimiliter valet de variolis & morbillis, quorum vel impedita eruptio & nociva retroceſſio, vel improvida cura infantes numero plurimos epilepſiis & convulſionibus enecat.

§. VI.

Prognoſis.

Quæ febribus acutis, petechialibus & varioloſis ſuperveniunt convulſiones & epilepſiæ, mali ſunt ominis, nec etiam periculo carent, quando ex dentitione difficili & ventris tormi-

nibus

nibus subortæ diutius adfligunt. Quibuscunque hi morbi, teste *Hippocrate sect. III. aph.* 28. & experientia, circa annum septimum non solvuntur, iis plerumque usque ad aliam ætatis periodum misere inhærent. Nec denique minus ex ipsa paroxysmorum frequentia prognosis petenda; ubi sciendum, quod quo crebriores sunt accessiones, eo magis timendum sit, ne natura demum superata succumbat.

CURATIO.

§. I.

Sicut in omni morbi genere, ita non minus in nostris adfectibus tota medentis intentio ad caussas debet esse directa. Quod si itaque ex vitio nutricis per terrorem aut vehementem iracundiam commotæ malum originem repetit, sepositis omnibus spirituosis, acribus & irritantibus, ea dare expedit, quæ inordinatos & spasticos nervosi generis motus placide compescunt; ut inprimis faciunt clysteres ex emollientibus & carminativis parati, item pulveres antispasmodici, ex pulvere Marchionis, cinnabari & moschi tantillo confecti & vel soli, vel in vehi- *Curatio mali à nutricis lacte*

vehiculo aquarum, ſedante quadam virtute præditarum, tiliæ, liliorum convallium, primulæ veris, aurantiorum &c. propinati.

§. II.

-- à lactis corruptione

Neque parum differt curatio, quando malum a lacte in ipſo infante corrupto & corroſivo reddito proficiſcitur; ſiquidem tum pariter, præter clyſteres demulcentes, egregius pulverum abſorbentium cum croco, moſcho vel momento extracti caſtorei remixtorum eſt uſus; maxime ſi ſimul decoctum cornu cervi paulo ſpiſſius pro potu adſumatur. Quod ſi vero ſimul primæ viæ à ſordibus acido-corroſivis ſunt purgandæ, fieri id commode poteſt decocto mannato ſucceſſive dato, cui aliquot guttulæ olei tartari per deliquium ſint inſtillatæ.

§. III.

-- à lacte coagulato ſtagnante

Quando lac craſſum & copioſum mali cauſſam ſuppeditat, infans pauciori lacte alendus, & talia nutrimenta præbenda ſunt, quæ illud fluidius & ſeroſius efficiunt. Sæpe etiam in tali ſtatu ventriculus à lacte ſtagnante & coagulato multum eſt infarctus, ubi ſæpe lene emeticum extra

extra paroxyſmum oblatum prodeſt, quod ex tertia vel quarta grani parte tartari emetici cum ſyrupo violarum & aqua quadam deſtillata remixta componi poteſt.

§. IV.

Meconium primis menſibus non rite expurgatum & ſubſiſtendo acrius factum, quando anſam malo porrigit, debet illud lenioribus laxantibus cum abſorbentibus junctis evacuari, maxime vero per electuarium, ex ſyrupo cichorei cum rhabarbaro, lapidibus cancrorum & pulvere Marchionis compoſitum. Vermes contra per remedia ipſis accommodata ſunt interficiendi & expellendi.

-- à meconio retento

-- & vermibus

§. V.

Si quando epilepticum malum ex repreſſione ſcabiei, tineæ capitis, vel aliorum exanthematum ſuboritur; ea debent propinari, quæ materiam impuram ad habitum corporis revocandi virtute pollent; inprimis autem veſicatoria nuchæ applicata in tali caſu ſæpe uſum præſtitiſſe novimus. Atque hoc etiam experienta Fernelii videtur confirmatum, qui multos epilepticos per fonticulos & ſetacea curatos refert.

-- ex repulſione cutis exanthematum.

§. VI.

Cautio circa opiata & volatilia.

Solent nonnulli, nec adeo incelebres medici ad vehementiſſimos ſolidorum motus placandos interdum opiata, ut maſſam pilularum de cynogloſſa, theriacam cœleſtem & alia commendare; ſed quia ſæpe infauſtum inde vidi effectum, cum hiſce cautiſſime mercandum eſſe cenſeo. Idem valet de volatilibus, quæ etiam extrinſecus adhibita ſæpe ſæpius nocent.

CAPUT VII.

De variolis & morbillis.

§. I.

Inſtituti ratio.

EQuidem jam in quarta medicinæ ſyſtematicæ parte, ubi de omnis generis febribus agitur, variolas atque morbillos ſeorſim conſideravi, nihilo minus tamen de ſingulis pauca jam addere placet, quæ partim allata magis dilucidabunt, partim eo ſervient, ut totum rei negotium, quo exoptata horum adfectuum curatio abſolvitur, breviter in conſpectum veniat.

§. II.

§. II.

Variolæ quidem & morbilli, ſi primum invadunt, ratione ſymptomatum valde inter ſe conveniunt, dum utraque morbi ſpecies cum febre accedit, exanthematica contagioſa eſt, epidemice graſſatur, & univerſum corporis habitum cum aliquali cutis elevatione deformat; progrediente vero morbo differentia facile advertitur, dum in morbillis longe minor cutis elevatio apparet, pectus maxime maculis obſidetur, tuſſis excitatur atque totus morbi decurſus mitior & benignior deprehenditur, citiuſque terminatur: cum contra variolæ caput, manus & pedes potiſſimum occupent, maculæ in dies majores fiant, & rubræ, quæ deinceps ſuppurantur, albeſcunt, exulcerantur & exſiccantur, ad quod non ſolum plures dies requiruntur, ſed vehementiora quoque ſymptomata accedunt, & veſtigia ſæpe indelebilia in cute remanent. *Variolarum & morbillorum differentia*

§. III.

Nunquam aut variolæ, aut morbilli ſine febre eveniunt, certiſque temporibus plus minus benignæ vel malignæ ſunt; nihilo ſecius tamen ſi ægrius erumpunt, laborantes ut pluri- *-- difficilis eruptionis ſigna.*

plurimum delirant, somnia in somno terrifica experiuntur, magnas pectoris angustias ipsiusque gutturis dolores sentiunt, urinam albam mingunt, nihilque alvi deponunt, quia diversis aliunde humoribus feces exsiccatæ remanent; imo sæpe epilepticis convelluntur subsultibus & mortis periculo expositi sunt; nisi his omnibus in melius conversis symptomatibus quietiores fiant, & liberior exanthematum eruptio facilius succedat.

§. IV.

-- symptomatum ratio

Symptomata cum utroque adfectu conjuncta ut plurimum à febre & abhinc pendente sanguinis impuri ebullitione proveniunt; quam ob rem non mirum esse debet, cur sanguinis cursu ad superiora impetuosius directo pectoris anxietates, tusses & cordis palpitationes, in capite cephalalgiæ, deliria, oculorum & faciei inflammationes, lacrymarum fluxus, raucedines, salivationes &c. eveniant, & præterea, propter nervorum à materia caustica rodente vellicationem tormina, epilepsiæ, tremores, nervorum subsultus & similia pessimam ludant tragœdiam.

§. V.

§. V.

Multum omnino refert, ut sciamus, quam variolæ præferant indolem, & an malignæ, benignæ, an mediæ sint naturæ. Pessimæ autem sunt, si depressæ cum foveis, vel etiam valde ardentes, acuminatæ & simul confluentes conspiciuntur; si violaceæ, lividæ aut prosus nigræ & vel petechiis vel purpura, præsertim alba, interstinctæ apparent; si febris post eruptionem magna cum anhelitus difficultate permanet, & vel mictus cruentus, vel narium hæmorrhagiæ, vel cruentæ alvi dejectiones sociantur. Pessimæ quoque indolis sunt, si in vesiculas sero vel acri, vel sanguinolento repletas dehiscunt, & ad suppurationem tendere renuunt, aut si demum in lentas & hecticas febres desinunt, malique moris ulcera & abscessus relinquunt. Benignas contra dijudicare licet ex remissiori symptomatum vehementia, pustulis debito modo & tempore erumpentibus, suppurantibus & arescentibus; quæ vero mediæ naturæ dicuntur variolæ, inter utrasque obtinent medium malignitatis gradum; uti nos pluribus in capite citato de variolis ostendimus.

-- malignitatis & benignitatis signa in variolis.

§. VI.

-- in morbillis. Morbilli perinde gradu differunt, semperque mali haberi debent, si quando ipsis alia exanthematum genera immiscentur, si tussis nimia, raucedo, & febris diutius durant, morboque declinante gravia remanent symptomata, quæ morbis chronicis ansam præbent facillimam.

§. VII.

Gradus variant secundum subjecta. Pendent autem hi diversi malignitatis gradus ab ipsa subjectorum laborantium constitutione & natura. Ita enim sæpius iterumque observare mihi licuit, quod pueri succulenti sanguineque copioso præditi, maxime si à parentibus morbidis fuerint prognati, & propter victum incongruum impuros in corpore humores collegerint, sub morbosa cœli iniquitate præ ceteris variolas & morbillos malo omine decurrentes incidere soleant. Etenim, quo major materiæ impuræ intus latitat copia, & quo minus naturæ robur eidem foras propellendæ sufficit; eo etiam difficilior est morbus, cujus unica certe medela in decenti materiæ peregrinæ ad habitum corporis propulsione consistit.

§. VIII.

§. VIII.

Tum quoque ad augendam horum adfectuum malignitatem non parum conferre ſolent perverſum ægrotantium regimen & commiſſi in diæta errores, itemque aliæ, quæ præter morem junguntur circumſtantiæ, ut præcipue ſunt vermes, qui naturam in motibus ſalutariter inſtitutis ſæpe adeo turbant, ut omnia in pejus ruant ſymptomata, ſiquidem ego non raro ſpaſmodicas artuum tractiones, cum aphonia, ventris torminibus & nimia ſalivatione concitatas novi, quæ nunquam ſubſecutæ fuiſſent, niſi verminoſa progenies anſam ſuppeditaſſet. Sæpe etiam diarrhœæ & ſalivationes nimiæ, incongruo tempore obortæ ſtatum pejorem afferunt; licet moderatæ hæ evacuationes, ſi in principio & fine morbi critice incidunt, plus plerumque proſint quam obſint. *-- & alias circumſtantias.*

§. IX.

Qui pernicialibus his morbis pereunt, ut plurimum inflammatione partium internarum, & ſubſequente ſphacelatione, vel ſuffocatione, per anginam & catarrhum ſuffocativum moriuntur, quando acris cauſtica materia vel non ſatis expellitur, vel *Cauſa mortis & prognoſis.*

 expul-

expulſa recedit, & in ſenſibili nervorum ſyſtemate graves ſpaſmos, imo epilepticas convulſiones excitat, quæ ſi poſt factam eruptionem aut perdurant, aut revertuntur, multum plerumque alunt periculi. Non raro indubium mortis præbet indicium, quando materia ad partes nobiliores revertitur; unde extrema frigent, & ſubito faciei, totiuſque cutis intumeſcentia ſubſidet.

§. X.

Sectio anatomica.

Demortui cultro anatomico diſſecti perſæpe exhibent viſcera pluribus puſtulis & maculis lividis obſeſſa, vel etiam ventriculum cum inteſtinis magna copia variolarum quoad ſuperficiem conſperſum; ut ipſe ego non ſolum crebrius annotavi; ſed alii quoque auctores obſervarunt ſæpiſſime. Vid. *Kerkring. ſpicileg. obſerv.* 62. *Fernel. lib. II. c.* 12. *de abditis rerum cauſſis.*

CURATIO.

§. I.

Curatio per diaphoretica & emulſiones.

Totus curationis cardo in eo potiſſimum vertitur, ut materia acris & cauſtica temperetur, corrigatur, & à partibus internis ad externas propella-

pellatur. Quo ſcopo præcipuam merentur commendationem pulveres abſorbentes & diaphoretici, qui acrimoniam corpori infeſtam in variolis & morbillis non modo contemperant, ſed optimo etiam effectu eandem ad externum corporis habitum propellunt. Hi vero ex cornu cervi philoſophice præparati, uſti, lapidum cancror. antimon. diaphoret. ana drachma una, ſuccini præparati, nitri purif. ana drachma dimidia, cinnab. cortic. caſcarillæ ana granis octo commode poſſunt parari, & pro ætatis ratione debita doſi exhiberi. Neque tum laude ſua carent emulſiones temperantes, vel dictis pulveribus interponendæ, vel cum iisdem conjunctim propinandæ, quales ex ſeminum cardui mariæ, frigidorum majorum, papaveris albi ana drachma una, aquæ cardui benedicti, flor. ſambuci, ceraſorum nigrorum, roſarum, florum tiliæ ana unciis duabus conficere hactenus conſuevimus. Huc quoque eadem intentione pertinent decocta cornu cervi & hordei, avenacea, ptiſanæ hordeaceæ cum ficubus paratæ, ſerum lactis dulce & ſimilia, quæ in acrimonia temperanda, & placidiori ex-

anthematum eruptione promovenda maxime merentur laudari.

§. II.

-- per alia combinata remedia.

Hactenus recensitis absorbentibus, diaphoreticis & demulcentibus, si prudenter administrantur, totum curationis negotium feliciter absolvitur, nisi vel in retardata exanthematum eruptione dictis pulveribus bezoardicis tantillum myrrhæ & croci adjicere, vel parum liquoris bezoardici, ut spiritus Bussii cum liquore nostro anodyno mixtus est, propinare, vel durante suppuratione liquorem myrrhæ aquosum cum sale tartari paratum ad acrimoniam temperandam offerre velimus, quod medicamentum simul pectus, si tussis valde urget, egregie solatur.

§. III.

Curatio ventris torminum.

Inter symptomata cum variolis & morbillis conjuncta inprimis referri debent torminosi intestinorum cruciatus & tenesmi, quibus vix melius possumus mederi, ac si oleum amygdalarum dulcium recenter sine igne paratum ad cochlear unum cum decocto cornu cervi, vel jusculo avenaceo subinde propinatur.

§. IV.

§. IV.

Quando raucedo cum tussiculosa pectoris concussione valde urget, optime conducit electuarium, ex oleo amygdalarum dulcium recenti, spermate ceti, syrupo violarum & croco paratum, & cum potu calido crebrius exhibitum, non exclusis decoctis avenaceis cum saccharo cando & vitello ovi parandis. *-- raucedinis & tussis.*

§. V.

Hæmorrhagiæ si incidunt, cautissimus sit adstringentium usus; sed tantum, ad impetum sanguinis moderandum, prosunt mixturæ ex aquis antispasmodicis cum diascordio Fracastorii nuptæ, & cum pulveribus præcipitantibus leniter nitrosis oblatæ. *-- hæmorrhagiarum.*

§. VI.

Variolæ præcipue faciem petunt, aciemque oculorum facile lædunt: quare, præservandi fine, commendari meretur lac muliebre aqua rosarum dilutum & cum modico myrrhæ & croci remixtum, vel aqua rosarum & florum sambuci cum tertia parte liquoris nostri anodyni mineralis, & momento camphoræ vigorata, oculisque applicata. *Oculorum defensio.*

§. VII.

§. VII.

Faciei pulchritudo quomodo conservanda?

Nihil plerumque magis à medico exposcitur, quam ut faciei nitoris & pulchritudinis conservandæ curam gerat, ne profundæ relinquantur cicatrices faciem deturpantes; quod fieri plerumque videmus, si materia acris nimis profunde cuti inhæret. Licet autem raro in totum evitari possint tædiosæ istæ cutis defœdationes; aliquid tamen petitionibus dandum, & linimentum commendandum est, quod ex axungia humana recenti, cum solutione lythargirii in aceto facta paratur; modo caveatur, ne nimis cito, sed arescentibus demum papulis adhibeatur.

§. VIII.

Nares quibus defendendæ?

Nares sæpe internæ variolis obsidentur & obstruuntur, quo minus dein liberior aëris in & exspiratio rite possit succedere; quam ob rem, si opus est, illæ commode possunt illiniri oleo amygdalarum dulcium cum oleo ligni Rhodii & tantillo camphoræ remixto: quod remedii genus locum pariter invenit, si fauces exulceratæ opem exposcunt.

§. IX.

Reliquiæ morbi qui-

Sæpe, licet omnia diligentissime observen-

obſerventur, in fine morbi nocivæ permanent reliquiæ, quæ peculiarem opem expoſcunt. Ita ſi ulcera mali moris reſtitant, unguento de ceruſſa camphorato vel lythargirii ſunt tractanda, vel iiſdem balſamica, ex eſſentia ſuccini, myrrhæ, balſamo Peruviano confecta, vel balſamum noſtrum vitæ aquæ ſclopetariæ nuptum injicienda. Quicquid vero mali evenit; ſemper continuationem cum internis purificantibus requirit. Quem in finem non modo alvus lenioribus laxantibus, ut tinctura rhabarbari, per intervalla debet ſubduci, & ſaluberrimum tranſpirationis negotium debito regimine infuſis herbarum calidis veronicæ, ſcordii, ſcabioſæ, radic. glycyrrhizæ & ſem. fœniculi, pulveribusque diaphoreticis leniter myrrhatis promoveri, verum etiam temperatis balſamicis, e. g. eſſentia myrrhæ aquoſa & aliis, deperdita ſanguinis temperies reſtitui. Juvat hic quoque exacta diætæ ratio, quæ in eo conſiſtit, ut inter cibos dura, ſalſa, flatulenta fugiantur, potuique decoctum radicis chinæ, ſarſaparillæ, glycyrrhizæ &c. ſubſtituatur.

bus tollendæ?

§. X.

§. X.

Præservandi ratio. Hactenus commendata interna remedia similiter præservandi scopo ex usu sunt, si quando propter inordinatam aëris constitutionem vel propter aliorum jam ægrotantium contagium, hæc exanthemata sunt pertimescenda. Nam multum omnino refert, ut corpus ad morbi impetum felicius sustinendum antea bene præparetur.

CAUTELÆ.

§. I.

Cautelæ circa regimen. Si ullo in morbo accuratum vitæ regimen tenendum est, observari quam maxime debet in variolis & morbillis. Præsertim autem aëris regimen ita moderandum est, ut nec ægrotantes nimis calidis tegumentis prope fornacem cooperiamus, nec in hypocaustis humilioribus & frigidis detentos frigoris injuriæ exponanus. Utrumque enim periculosissimum est, dum altera ex parte, ob facilem internorum inflammationem & auctam materiæ peccantis acrimoniam, hæmorrhagiæ & alia mala concitantur; ex altera vero exanthematum eruptio vel retardatur, vel pustulæ retroaguntur.

§. II.

§. II.

In principio & ſtatu morbi carnes vitare decet, omniaque alimenta multum ſucci præbentia; niſi majorem accerſere velimus putredinem. Vitentur quoque nimis dulcia, eaque præſertim viſcida, quia humorum viſcoſitatem augent. Id quod in morbillis ſimiliter valet de acidis temperandi ardoris gratia cum potu datis; ſiquidem tuſſim, quæ fere individuus hujus morbi comes eſt, plerumque vehementiorem reddunt. *... circa diætam.*

§. III.

Veteres medici inter morbi initia, ad materiam hoſtilem à partibus internis evocandam, externe frictiones partium extremarum cum pannis calidis valde commendarunt; quod remedii genus nec ego rejicere auſim; quoniam ad meliorem cutis perſpirationem haud parum conferre arbitror. *Uſus frictionum.*

§. IV.

Remedia alvum ducentia magis præſervandi, quam curandi ſcopo utilia ſunt; nihilo minus tamen crebrius ego in morbi principio, ſi propter ſummam ſanguinis ebullitionem humores vehementius ad caput & pectus propelluntur, clyſteres ex decocto hor- *Cautelæ circa laxantia.*

hordei, ſaccharo, & oleo amygdalarum dulcium paratos applicari juſſi; idque inde obtinui, ut exoptata ſymptomalum remiſſio ſubſecuta fuerit.

CAPUT. VIII.

De tabe ſeu atrophia infantum.

§. I.

Atrophiæ definitio

INter morbos infantibus familiares non infimum tenet locum tabes, quæ eſt paulatina univerſi corporis conſumtio cum abdominis inflatione & inſigni functionum læſione plerumque conjuncta.

§. II.

-- hiſtoria

Incipiente malo artus tam inferiores quam ſuperiores incipiunt flacceſcere & marceſcere, abdomen vero diſtendi, adeſt ſpiratio difficilior, laſſitudo corporis, alvus modo ſtrictior modo ſolutior, appetitus vagus, cibis maxime frigidis dicatus: increſcente malo facies propter tempora collapſa eſt adſpectu miſera & pallida, palpebræ poſt ſomnum tument, coſtæ protuberant, ſcapulæ alarum inſtar prominent, cibi plerumque ſemidigeſti excernuntur, & dolores circa umbilici regio-

regionem lancinantes ſæpe percipiuntur; urina mingitur craſſa modo, modo rubicunda; ſomnus eſt turbulentus, & circa noctem lentus calor cum oris ſiccitate & ſiti accedit.

§. III.

Minime vero hic noſter adfectus debet confundi cum gracilitate corporisque macilentia, quæ à pinguedinis defectu oriunda, ſæpe unam tantum partem occupat, neque tamen totius corporis functiones lædit. Tum quoque probe debet diſcerni à rachitide, in qua partes quidem nonnullæ contabeſcunt, ſed artus ſimul tumore, contractura, incurvatione deformantur. Dein cavendum eſt, ne tabes ceu primarius adfectus, pro illa tabeſcentia habeatur, quæ ceu ſymptoma aliis morbis, ut febribus, variolis, morbillis diarrhoëis & lumbricis ſupervenit. Differt tandem vera tabes à marcore qui à defectu lactis dependet; id quod cognoſci poteſt ex nutricis uberibus, ſi flaccida ſunt & lactis omnino egena, ſi ipſæ nutrices non bene appetunt, ſi infantes parum mingunt, plorant, vagiunt, ſique alimento accepto, conquieſcunt, & mammas cupidi arripiunt. *differentia ab aliis morbis*

§. IV.

-- sectio anatomica

Qui pereunt hoc morbo, in horum sectione plerumque glandulæ mesenterii tumefactæ, scirrhosæ, vel ipsi abscessus deprehenduntur; hepar quoque & lien raro sine labe, infarctu & magnitudine aucta conspiciuntur: musculi, præsertim abdominis tam extenuati sunt, ut vix membranam referant; intestina contra valde inflata & amurca fœtida, quandoque nigra sunt referta.

§. V.

- causa proxima

Caussam hujus mali proximam in succi nutritii temperati & gelatinosi defectu, vel ejusdem insufficienti ad partes solidas appositione reponimus: mediatas vero caussas in depravata alimentorum digestione, chylo impuro & crasso, ejusque denegato per vasa lactea ad ductum thoracicum & sanguinem transitu collocandas esse statuimus. Quam maxime autem hoc loco accusari etiam debet bilis defectus, vel inertia, à præternaturali hepatis constitutione inducta, ob quam non modo digestio valde læditur, sed oscula quoque tunicæ intestinorum villosæ minus rite à mucositate sua liberata chylum ægrius recipiunt & transmittunt.

§. VI.

Caussæ remotæ & occasionales iterum variæ sunt; plerumque tamen observavimus, post perpessos varii generis morbos, ut variolas, morbillos, motus ex dentitione difficili convulsivos, & alios, gravem hanc & chronicam passionem fuisse subsecutam; præsertim quando convalescentes gulæ nimium indulgentes alimenta crassioris texturæ, ut caseum, panem non rite fermentatum, farinacea, placentas, fructus quoque horæos, cibos acidos & vina acida adsumserunt. Nihil vero, prout frequenti habemus experientia, magis nocet, quam si infantes calefacti & sudore madidi noctu frigidum potum sæpius accipiunt, vel à somno in lecto calentes in frigidiorem auram transferuntur. A suppressa enim transpiratione & constrictis extremorum subtilissimis tubulis non modo succus nutritius divertitur, & à peripheria ad centrum & inferiores partes reprimitur, verum etiam prava, salsa & acri intemperie imbuitur.

- causæ remotæ sunt prægressi morbi

-- frigus

§. VII.

Neque cum clarissimo Dno Chuden dubitamus adserere, infantes, nisi bene fuerint loti & à sordibus suis

-- omissæ lotiones

mundati, ob pororum cutis occlusionem, tabem posse incurrere: qui vero ex omissa lotione vermiculos in cute neonatorum generari statuunt, quos comedones vocant, magnamque boni nutrimenti partem subtrahere credunt, hi me eo adducere non possunt, ut ipsis fidem penitus tribuam, quia novam hanc adsertionem sufficienti experientia nondum satis habeo confirmatam.

§. VIII.

- perversa medicatio

Neque inficiandum, ex præpostero medicamentorum, præsertim terreorum, absorbentium, & adstringentium, in diarrhœis, febribus intermittentibus, torminibus, variolis &c. usu tabidos ejusmodi adfectus infantibus posse accidere. Nam testantur, qui corpora hoc morbo defunctorum anatomice dissecuere, se tum in ventriculo, tum in adnexis intestinis tenuibus crustas quasdam solidescentis materiæ invenisse, quæ vix ab horum substantia divelli potuerunt: quod indicio est, non modo liquoris gastrici separationem inde fuisse prohibitam, sed chyli quoque colaturam, osculis lacteorum occlusis, retardatam.

§. IX.

- dispositio à

Tabes quoque recte statuitur scorbuti-

butica, si à parentibus impura humorum dyscrasia laborantibus progenerantur, vel à nutricibus morbidis vel cachexia & alio scorbutico affectu ægrotantibus lactantur. Sæpenumero etiam venerei quidpiam complicatum est, unde atrophia tanquam effectus à causa dependet. *parentibus & nutrice accepta*

§. X.

Sæpe etiam vermes, intestinorum voluminibus innidulantes atrophiæ caussam constituunt, qui non modo partem alimentorum & chyli optimam præripiunt, sed pravis quoque exhalationibus ipsum imbuunt. Notabile sane exemplum A.N. C. *vol. III. append. p.* 161. de puero atrophia defuncto & dissecto referunt, in cujus intestinis plures vermium nodi alii majores, alii minores, interiori tunicæ villosæ tam firmiter adhærere visi sunt, ut cum eadem veluti concreti conspicerentur, nec sine læsione ipsius tunicæ separari potuerint. *-- vermes*

§. XI.

Non raro porro infantes antea sani, & per omnia recte valentes absque aliqua prægressa manifesta caussa languere, corporeque extenuari incipiunt. Atqui hoc patiuntur, quando à *-- pravæ diætæ post ablactationem.*

do à lacte matris vel nutricis ad solidiorem deferuntur cibum; cumque jam antea bene pedibus insistere, suamque corporis molem sustentare valuerunt, nunc minus possunt consistere & terram attingere detrectant; sed mox genuina morbi indoles clarius se manifestat, quando penduli artus in sensus incurrunt, habitusque corporis flaccidus & rugosus fit, ut in natibus maxime & femoribus conspicitur. Interea cibos sic laborantes continuo ingerunt, ut vix saturari possint.

§. XII.

De fascinatione judicium.

Nihil magis solenne & inter vulgus receptum est, quam, ut plurimi, adeoque etiam medici, diutius perseverante hoc malo, causam in fascinationes rejiciant. At vero, sicut hæc ludicra & inanis excusatio non obscure indicat, hos homines, qui ad tam absurdum ignorantiæ asylum confugiunt, nec genuinas morbi causas cognoscere, nec commodis posse remediis easdem abigere; ita nos hanc judicandi rationem ineptam & medico philosopho indignam merito rejicimus.

§. XIII.

Prognosis.

Quando ab imprudenti adstringentium, nimio salinorum & absorbentium

tium usu malum originem suam repetit, multum ut plurimum temporis ad curandum requirit; quod si vero materia terreorum absorbentium jam soliditatem quasi acquisivit, spes salutis dubia est, & multi ante caussæ sublationem morte præripiuntur. Quando inveteratus est morbus, & mesenterium, hepar, lien, pancreas, renes ac pulmones jam infarcta & scirrhosa, tunc raro aut nunquam curatur. Salutem contra promittit, si coctione ciborum emendata, appetitus magis constans & regularis redit, tumor abdominis decrescit, & vires recolliguntur. Si diarrhœa adest, & materia purulenta admodum fœtida cum sanguine mixta per anum excernitur, atque corpus insuper valde emaciatum est, malum difficili aut nullo plane negotio potest tolli; siquidem diarrhœa reliquas adhuc vires consumit, & materia fœtida jam corruptionem in abdomine indicat, quam mors plerumque satis cito excipit. Quando infarctus vel scirrhus in exulcerationem abit, & febris supervenit hectica, quam ex urina flammea & rubicunda, æstu ac phlogosibus post cibum ut plurimum cognoscimus, tunc infantes cer-

to certius ſuccumbunt. Tandem ſæpenumero per febres intermittentes tabem feliciter ſublatam obſervationes teſtantur.

CURATIO CUM CAUTELIS.

§. I.

Curatio per commodam diætam

Curatio multum pro differentia cauſſarum differre ſolet, generatim tamen in ablactatis eo maxime reſpiciendum eſt, ut ejus generis cibi ſuppeditentur, qui corpuſculo languido partibusque emarcidis nutrimentum & robur addunt. Egregia hunc in finem ſunt juſcula ex conquaſſatis gallinis & caponibus ſine pinguedine & evidenti ſalſedine parata, item pulmenta ex pomis Borſtorffianis cum vitello ovorum & ſaccharo confecta, quibus cinamomi, macis & vini pauxillum addi poteſt.

§. II.

-- juſcula aperientia

Quando oſcula vaſorum lacteorum & ductus glandularum meſeraicarum ab amurca tenaci obſtructionem patiuntur, brodia gallinæ veteris cum radice graminis recenti, fœniculi, petroſelini, aſparagi, ſellerie &c. decocta, pinguedine remota ſunt omnium utiliſſima, quibus in refracta doſi ſpiritus

ritus nitri dulcis vel vitrioli martis aliquot guttæ, vel solutio ocul. cancror. addantur. Sed debet per plures dies imo septimanas continuari ita, ut singulis quatuor horis elapsis, tres vel quatuor unciæ ad sorbendum offerantur.

§. III.

Inter medicamenta magnæ in hoc morbo efficaciæ deoppilativa præcipue etiam locum tenent liquores salini mediæ naturæ, si v. g. ex solutione oc. cancri cum succo citri, terra fol. tartari, arcano tartari cum aqua petroselini vel fœniculi parantur, & justa dosi aliquoties de die offeruntur; à quibus remediis summam & mirabilem sæpe energiam expertus sum. *-- per medicamenta aperitiva*

§. IV.

Ad laudabilem alimentorum digestionem promovendam, præsertim ubi bilis balsamica deficit, & acidum ac viscidum prædominatur, elixir nostrum balsamicum temperatum inter cibos sumtum laudatissimum præstat effectum. Ubi vero tormina, dolores, inquietudines &c. complicantur, liquor noster anodynus mineralis, cum solutione salis tartari tenuiori mixtus *-- per balsamica stomachica*

 & ob-

& oblatus, remedium præbet optatissimi effectus.

§. V.

-- per balnea.

Quando ab obstructis & infarctis tubulis subcutaneis, seu transpiratione prohibita, malum dependet, balnea ex rad. alth. filic. herbis malvæ, meliloti, flor. chamomill. & sapone Veneto, addita lactis portione parata præstantissimam opem exserunt; modo non nimis calida adhibeantur. Et observatum sæpius est, balnea iteratis vicibus primo post partum mense adhibita insigni præservandi energia pollere.

§. VI.

Externe, ad discutiendum tumorem, oleum chamomill. vel anethi coctum, & moderate camphoratum non sua laude caret.

§. VII.

Curatio tabis à nutrice contractæ

Quando ex impuro scorbutico lacte ortum traxerit ejusmodi tabes, nutrix est removenda, & serum lactis dulce, vel etiam lac asininum cum aliquot guttulis olei tartari per deliquium offerendum. Jungenda quoque infusa diluentia theiformia ex veronica, hedera terrestri, rad. glycyrrh. cichor. cum liquore ex solutione salis tartari & arcani duplicati. In ablactatis cerevisiæ semper

semper alius diluens potus est substituendus, ipsique similiter oleum tartari per deliquium instillandum.

§. VIII.

Si à nimio absorbentium usu adfectio oritur, infusa diluentia, junctis laxantibus ex manna, rhabarbaro, vel syrupo cichorei cum rhabarbaro proficua erunt. Juvat etiam interdum ventriculum à sordibus viscidis per pulverem ireos Florentinæ in paulo majori dosi exhibitum deplere. *- - ab absorbentibus orta.*

§. IX.

Purgantia adfectum hunc magis exasperant, & ad hecticam disponunt, præsertim si subjecta sint sensibiliora. Nam sæpe inde inflammatur ventriculus cum intestinis & post sequitur mors. *Cautela circa purgantia.*

CAPUT IX.

De Rachitide.

§. I.

EXplicata jam tabe universali, progredimur ad particularem, quæ rachitis appellatur, & non nisi inæqualis nutritio est, qua partes aliæ debito suo nutrimento orbatæ contabescunt; aliæ plus justo nutritæ augmentum *Rachitidis descriptio.*

tum recipiunt, & cum ossium spinæque dorsi incurvatione majores fiunt.

§. II.

-- historia & decursus.

Novum est morbi genus, & vix sæculo priori ad exitum properante in Anglia obortum; posthinc vero per reliquas Europæ regiones septentrionem spectantes disseminatum, quod his maxime signis se manifestat. Accedente malo circa mensem ætatis nonum, aut serius adhuc, sensim paulatimque irregularis fit plurimarum corporis partium proportio, cutis laxa, abdomen macrum, & quasi flatibus turgidum: musculi atrophia consumuntur, juncturarum contra articuli in brachio, manibus, genu & pedibus protuberant; ossa ad sustinendum corpus minus firma & cum spina dorsi sæpe incurvata observantur: unde motus & ingressus debilis, qui sæpe in movendi impotentiam terminatur. Tum quoque arteriæ jugulares & carotides intumescunt, caput est magnum, & ob colli sustentantis flacciditatem sæpe nutans: ingenium supra ætatem acutum, pectus vero angustum & à lateribus quasi compressum cum sterno acuminato & extremis costarum nodosis. Invalescente demum malo

lo jungitur febricula lenta, tuſſis, reſpirandi difficultas & alia, quæ plerumque ad mortem perdurant. Sed probe omnino tenendum eſt, quod certi dentur rachitidis gradus & durationis modi, qui non eadem in omnibus ſymptomata, ſed in nonnullis graviora, in nonnullis leviora producunt.

§. III.

Sectio anatomica

Qui hoc modo defunctorum diſſecuerunt corpora, aliud atque aliud viſcus vitale labe corruptum invenerunt; ſiquidem alii hepar naturale grandius, ſcirrhoſum & diaphragmati coalitum, meſenterium glandulis induratis obſitum, & cum pancreate obſtructum; alii pulmones pleuræ vel tergo adnatos, eosque vel lividos, vel vomicis refertos; alii pericardium aqua repletum ſe reperiſſe teſtantur. Plerique tamen, inter quos ſolertiſſimos corporum ſcrutatores GLISSONIUM, BONETUM, & inter recentiores celeb. HEISTERUM referimus, unanimi fere conſenſu adſerunt: principium medullæ ſpinalis in hoc morbo ſolito eſſe durius & obſtructum, caput inter duram piamque matrem aqua perfuſum, cerebrum mole majus, venas vero carotides & jugulares arteriis minores.

§. IV.

§. IV.

-- causa proxima.

Quod si igitur his viris laude dignis fidem adjungere, nostramque ipsius experientiam interponere licet; non possumus non caussam hujus diri adfectus proximam in impedito succi nervei in spinalem medullam vel compressam vel obstructam influxu reponere; unde necessario earum partium omnium, ut brachiorum, pedum &c. perit nutritio, quæ nervos ex spinali medulla recipiunt: contra vero illæ plus nutriuntur, quæ vias habent apertas & sufficientem succi nutritii admittunt copiam, sicut, teste anatomica experientia, in capite rachiticorum conspicimus, quod ob denegatum lymphæ nutritiæ in medullam spinalem influxum, plus nutrimenti accipit, atque ideo non solum in majorem molem excrescit, sed & faciem bene coloratam exhibet. Neque aliunde derivandum est vividum ingenii acumen, quam à cerebro & cerebello illæso, riteque suis muniis fungente; quare etiam partes, ad quas nervi inde abeunt, plerumque recte solent esse constitutæ.

§. V.

-atio symptomatum.

Facile quoque patet, cur ossa incurventur & circa epiphyses nodis defor-

formentur. Nam quia musculi eorumque ligamenta, quibus ossibus annecti solent, minus rite in hoc adfectu nutriuntur, sed alimentum copiosius per arterias ad ossa devehitur; fieri solet, ut eorum extrema, quæ in infantibus mollioris plerumque texturæ sunt, ob minorem resistentiam distendantur, & tubercula accipiant. Quoniam vero, perseverante hac nutritione, ossa perpetuo increscunt, & musculi contra minores, brevioresque fiunt; facile omnino ipsa ossium extensio à musculis alligatis retardatur, & incurvatio contingit, idque eo magis, cum ossa in hacce ætate admodum sunt mollia & flexibilia. Nec denique distorsio spinæ dorsi aliam agnoscit causam, quam processuum osseorum, cartilaginum, ligamentorum & musculorum vertebras dorsi connectentium flacciditatem, tonumque naturalem depravatum: quo præsente hæ partes sub corporis inclinatione latius à se invicem secedunt magisque distenduntur, quam iterum recedere, & in pristinum statum possunt restitui.

§. VI.

Caussam hujus morbi mediatam constituit viscida succorum tenacitas, qui à san- *Causa mediata.*

à ſanguine ſpiſſo ſegregati ad medullam ſpinalem deponuntur, ejusque meatus comprimendo vel occludendo impediunt, quo minus liquidum nervorum tenuiſſimum in ſpinæ medullam rite poſſit influere, & abhinc per nervos amplius diſpenſari.

§. VII.

Cauſæ remotæ ſunt diætæ errores

Ex cauſſis vero remotioribus ad humores inſpiſſandos ex diætæ vitio huc fere conferunt omnia, quæ inter cauſſas atrophiæ in priori capite à nobis ſunt relata. Quæcunque enim digeſtionis negotium turbant, chylumque craſſum, viſcidum & ad nutritionem ineptum ingenerant, ſuffragante experientia, huic noſtro adfectui etiam velificantur.

§. VIII.

-- aëris prava conſtitutio

Si quid autem ſpeciatim ad ingenerandum hoc malum potens exiſtit, eſt profecto aër, qui teneros ambit, frigidus, nebuloſus, variisque exhalationibus peregrinis refertus, qui partim cutis tonum debilitando, ſordes pituitoſas in corpore retinet, partim pulmones relaxando impedit, quo minus in hoc viſcere intima ſanguinis mixtio, ejusque per totum corpus diſtributio rite poſſit ſuccedere. Luculentum hujus

jus rei teſtimonium illuſtre totius Angliæ emporium exhibet Londinum, quod non tantum propter maris circumfluentis exhalationes, ſed etiam propter minerales quasdam ex carbonibus foſſilibus emiſſas particulas inprimis rachitidi producendæ & ſuſtentandæ idoneum deprehenditur. Neque ideo mirum eſſe debet, cur ex eadem cauſſa in locis paludoſis & maritimis, itemque vere & autumno frequentior hujus mali ſit proventus; & cur hic Halæ, quæ tam ob Salæ præterlabentis & ſalinarum effluvia, quam ob ſulphureum carbonum foſſilium fumum atmosphæra valde humida cingitur, tam multi pueri rachitici ſe nobis ſanandos offerant.

§. IX.

Neque dubitarem adſerere, quod ad faciliorem humorum in medulla ſpinali ſtagnationem multum contribuat prava quarundam muliercularum conſuetudo, qua infantes pallio involutos ſæpe diu noctuque brachiis geſtant, & non modo ſpinam dorſi in ſitu incurvato diutius retinent, ſed pedes etiam inæqualiter flectunt; unde non tantum gibbera & pedes vari producuntur, ſed & noſtro morbo occaſio datur *- - externa violentia*

aptiſſima. Quod ſimiliter fieri deprehendimus, quando teneri ex improvido ictu vel lapſu externam vim & ſpinæ torſionem patiuntur, quare etiam gibboſi facile fiunt rachitici.

§. X.

- - morbi prægreſſi.

Morbos quoque prægreſſos ad tabem non minus quam rachitidem diſponere nihil dubii eſt; ex omnibus tamen ii præcipue huc concurrunt, qui humorum ad medullam ſpinalem decubitum efficiendo, liberum fluidi tenuiſſimi itum reditumque ſuſpendere valent. Ita in artis exercitio non raro ſolet occurrere, quod hanc ob cauſſam poſt variolas non rite tractatas, item poſt ſcabiem cruſtamque lacteam & capitis tineam retropulſam dirus hic adfectus originem receperit.

§. XI.

Prognoſis.

Morbus invaleſcens ſi ſuper quintum ætatis annum aut diutius inhæret, difficulter curatur, & corpus plerumque languidum ac deforme juventuti tradit, & niſi accedentibus juventutis annis, ubi totum corpus maximam patitur mutationem, penitus tollitur, per totam vitam nullam ſanationis ſpem admittit. Nec minorem habet difficultatem ſanatio, ſi per hæreditariam diſpo-

positionem fuit inductus, aut mox primis à nativitate mensibus obortus. Denique si phthisis cum hectica febre, hydropicus tumor, asthma vel diarrhoeæ superveniunt, spes in angusto est posita. Quæ vero ab aëris aut victus vitio oritur rachitis, aut variolas, scabiem, aliasque cutis efflorescentias subsequas habet, nec à tanta ossium incurvatione & motus impotentia comitatur, faciliorem recipit medelam.

CURATIO.

§. I.

Curatio per laxantia & emetica

Quum humores viscidi, lenti & pituitosi ad spinalem medullam depositi caussam & fomitem rachitidi præbeant: primo omnium eo respiciendum est, ut lentor succorum resolvatur, obstructiones reserentur, & liber fluidorum motus per totum corpus promoveatur. Quo fine ante omnia, ad fomitem mali, qui in primis viis residet, præscindendum, conferunt leniora laxantia, non omissis, si opus est & tenera infantum constitutio admittit, lenioribus emeticis, ex radicis ipecacuanhæ aliquot granis cum saccharo & aqua cinamomi sine vino datis, aut

cum ſyrupo in electuarium redactis. Siquidem hac ratione non modo ſordes viſcidæ, in ventriculo & inteſtinis collectæ, perbelle educuntur, ſed etiam, addito hoc ſtimulo, debita humorum reſolutio & tubulorum obſtructorum recluſio egregie obtinetur; ſi modo caveatur, ne talia ſtimulantia in ſubjectis jam valde exhauſtis, & magna viſcerum labe vel pertinaci meſenterii obſtructione laborantibus adhibeantur; quia tum potius ea commendare expedit, quæ inter medicamenta deoppilativa & reſerantia in ſuperiori capite de atrophia retulimus.

§. II.

-- per reſolventia

Hactenus dictis commode poſſunt interponi alia leniter reſolventia, ut fere ſunt diaphoretica, tinctura tartari, antimonii acris, & cinnabarina, mercurialibus in hoc caſu anteponenda, quæ partim per cutim, partim per urinam ſeroſas impuritates evehendo, inſigniter juvant, maxime ſi cum infuſis ſanguinem diluentibus & purificantibus adhibeantur.

§. III.

-- per externa

Speciatim vero ad obſtructionem medullæ ſpinalis reſerandam & liberum fluidi nervei influxum reſtituendum, à

variis

variis auctoribus frictiones cum linteis calidis in ſpina dorſi, brachiis, pedibusque inſtituendæ, item ſuffimigia ex thure, ſuccino, maſtiche, olibano &c. commendantur. Si quid vero, mea ipſius experientia, commendationem meretur, ſunt profecto balnea aquæ dulcis, cum herbis nervinis, majoranæ, lavendulæ, ſerpilli, roriſmarini, chamomillæ, meliſſæ &c. decoctæ; quibus ſi laborantes crebrius immittuntur, & poſtea linimenta nervina, ex axungiæ humanæ, olei nuciſtæ expreſſi ana uncia dimidia, balſami Peruviani drachma una, olei rutæ, lavendulæ, caryophyllorum ana guttis XXX. compoſita una cum frictionibus ſpinæ dorſi & artuum adhibentur, ſæpe tam exoptatus ſequitur effectus, ut ego plures inde viderim mirum ſublevatos, & tandem, cæteris paribus, ex voto reſtitutos.

§. IV.

Ante omnia vero ſimul conjungendum accommodatum vitæ victusque regimen, quod in eo conſiſtit, ut pueri, remotis omnibus flatulentis, concoctu difficilibus, & viſcidis, crebrius juſcula gallinarum & vitulorum tenuia cum radicibus aperientibus, aſpa- *-- per diætam*

H 3 ragi,

ragi, fœniculi, cichorei, apii, ſellerie, petroſelini & cancris fluviatilibus contuſis decocta adſumant, & ventriculi roborandi gratia temperata elixiria ſtomachica, ut noſtrum viſcerale eſt, inter cibos capiant. Tum quoque potus offeratur tenuis, & durante lactatione lac bonum ſatisque dilutum, conjuncto convenienti & ætati accommodato motu, qualis vectura eſt, ut corpus ſegne paulum modo excitetur. Alvi libertas ſi deficit, leni promoveatur laxante vel clyſtere. Et ſi demum prava nutricis diſpoſitio malum vel induxerit, vel ſuſtentet, huic ſimiliter ea exhibeantur medicamenta, quæ infantibus in minori doſi propinanda commendavimus.

§. V.

-- per ligacula

Nec denique reticendum eſt, ad ſpinam dorſi incurvatam & membra diverſimode diſtorta commendabilem eſſe ligaculorum & thoracum applicationem, ſi modo caveatur, ne loco auxilii vim inferamus, & infantes ex uno vitio in alterum ſæpe gravius præcipitentur.

CA-

CAPUT X.

De Vermibus.

§. I.

VErmes ſunt animalcula viva variæ figuræ, ſtructuræ & magnitudinis, quæ ex ſeminio ſeu ovulo inſecti cujusdam cum alimentis adſumti in cavo inteſtinorum naſcuntur, & putrido quodam corrupto ſucco increſcunt, corporisque univerſi functiones mirum in modum labefactant & lædunt. *Vermium definitio.*

§. II.

Quamvis nulla hominum ætas ab exitialibus hiſce hoſpitibus plane ſit libera, maxime omnium tamen infantilis & puerilis, hoc eſt, ab ablactatione ad decimum quartum annum, iisdem obnoxia eſt; quapropter etiam inter morbos infantiles de lumbricis tractatio præcipue meretur inſtitui. *-- ſubjecta*

§. III.

Variæ lumbricorum ſpecies, ipſa experientia teſte, in corpore humano obſervantur, quæ potiſſimum à medicis tam veteribus, quam recentioribus in numero tres diſpeſcuntur. Primo ſe offerunt rotundi, qui etiam teretes. *– tres ſpecies 1) rotundi*

retes, Germanice *Spuhlvvürmer* vocantur, & magnitudine, quæ vix ſpithamam æquat, ab aliis ſe diſtinguunt, maximeque ſedem ſuam in tenuibus ſuperioribus jejuni & ilei occupant; unde interdum ad ventriculum progreſſi oretenus prodeunt, vel vomitu ejiciuntur. Atque hi fere ſunt, qui teſte HILDANO *cap.* 1. *obſerv.* 57 pueris maxime innaſcuntur, & magno nonnunquam numero in globum quaſi conglomerati ileo firmiter inhærent, cujus membranas perſæpe ore ſuo acuto perrodunt, atque rependo in abdominis cavitatem penetrant.

§. IV.

2) *lati* Altera vermium ſpecies eſt eorum, qui ob figuram ſuam inſtar faſciarum latam, lati & tæniæ appellantur, admodumque longi ſunt, ut duos, imo decem interdum pedes menſura excedant, & à PLATERO in adultioribus quadraginta pedes longi obſervati ſint: *vid.* M. N. C. *anno III. obſerv.* 29. BARTHOLINUS *Hiſtor. anatom. Cent. III. obſerv.* 14. Hi plerumque totum inteſtinorum tractum, præcipue vero ileon, occupant, & raro ſine cauda & capite conſpiciuntur; ſiquidem non toti, ſed fruſtulatim per ra-

menta

menta, cucurbitæ vel cucumerum ſemen referentia, prodire ſolent, quæ interpretante SPIGELIO *cap. XV.* nihil aliud ſunt, quam nodus lumbricorum medius craſſus, à lateralibus & membranaceis ſuis appendicibus, putredine jam abſumtis ſuperſtes.

§. V.

Tertiam lumbricorum ſpeciem conſtituunt aſcarides, ſeu vermes parvi, exigui, graciles, Germanice *Maden*, qui inteſtinis craſſis maximeque recto innidulantes, hoc plerumque graviter cum teneſmo & moleſto ad deſidendum ſtimulo rodunt, vellicant & incredibili ſæpe copia cum excrementis exeunt. 3) *Aſcarides*

§. VI.

Vermium in inteſtinis præſentia cognoſcitur, ſi pueri in ſomno pavent & excitati ab eo trepidant, ſi narium adſunt pruritus, oris fœtor, ſitis, ſalivæ fluxus, facies intercurrentibus phlogoſibus pallida, extremorum frigus, urina turbida, ventris inflatio, appetitus modo nimius modo dejectus, irregularis alvi apertura & ſimilia. Verum enim vero, cum ſigna hactenus recenſita aliis etiam morbis ſint communia: nullum ſane melius nul- --*ſigna*

lumque certius datur criterium, ac si vermes ipsi per alvum prodeuntes sui præsentiam indicant.

§. VII.

-- Symptomata.

Symptomata verminosis familiaria pro ratione partium, ubi sedem peregrini hospites obtinent, admodum plerumque variant; sæpe tamen gravissima sunt: siquidem nonnunquam tam horrendæ artuum convulsiones excitantur, ut incantamenti suspicio non raro plebejis incutiatur. Potissimum vero, si in ventriculo resident, nauseam, cardialgiam, syncopen, corporis jectigationes, dentium stridorem, deliria, imo mortem denique ipsam inferunt: in intestinis tenuibus, tormina, morsus circa umbilicum, famem caninam, ventris intumescentiam, & alvi fluxus concitant; in intestino autem recto molestas titillationes, rosiones fereque perpetuum tenesmum efficiunt.

§. VII.

Morbi quibus junguntur.

Vermibus sæpe junguntur febres putridæ, anomalæ, lentæ, quotidianis similes: sæpius autem infesta hæc animalcula aliis se morbis, ut variolis & morbillis, immiscent, vel iisdem superveniunt, & non tantum sympto-

ſymptomata valde augent magnumque virium decrementum adferunt, ſed indicia quoque diagnoſtica, & prognoſtica, imo ipſam curandi methodum valde reddunt difficilem.

§. VIII.

Vermium generationi favent certa anni tempora

Certis anni temporibus, præſertim autumno, quando ſub valde humida & inæquali aëris temperie, febres catarrhales, variolæ & morbilli epidemice graſſantur, copioſior vermium ſolet eſſe proventus, non aliam ob rationem, quam quod tunc temporis humana corpora, ob labefactatum ſolidorum robur plus humiditatis inertis, viſcidæ & ad corruptionem pronæ accumulant, unde ſeminium illud verminoſum plus alimenti & ſuſtentationis recipit. Et inde quoque ratio petenda, cur infantes, pueri & ſequior ſexus, ſi præſertim vita ſedentaria & prava diætæ ratio accedunt, frequentius graviusque vermibus & inde oriundis morbis laborent, quam quidem juvenes, ætate provectiores & ſexus nobilioris homines, qui majori ſolidorum robore, circuloque ſanguinis vegetiore præditi non tam facile ſuccos inertes & viſcidos alunt.

§. IX.

§. IX.

-- certa alimenta

Ex omnibus vero caufis certa alimenta lumbricorum generationi favent, ut fere funt ea, quæ partim copiam fuccorum pituitoforum & inertium ingenerant, partim infectorum ovula & feminia fecum recondita in corpus invehunt; quorfum pertinent lacticinia, cafeus, fructus horæi, panificia cum melle & faccharo condita, legumina, farinacea, & hujus cenfus alia, quæ præ ceteris intus continent nociva infectorum ovula, fine quibus nulla fit in rerum natura animalculorum progenies. Comprobant hoc optime experimenta à *Francifco* RHEDI & MALPIGHIO folerter inftituta, qui laudatiffimi viri media quondam æftate res putredini fubjectas, ut pifces & carnes, diverfis lagenis, quarum altera fortiter claufa, altera aperta fervabatur, immiferunt, & præterlapfo non ita longo temporis fpatio in eo vafe, cujus orificium infectis & mufcis patulum relictum erat, contentas res vermibus valde fcatentes invenerunt: in ea vero lagena, quæ claufa erat, ne unicum quidem vermem

mem obſervarunt. Similiter quoque Malpighius commemorat, ſe ſæpius carnis fruſtula humo ſepeliviſſe, in quibus tamen nunquam, licet per longum tempus in terra condita fuiſſent, animalcula deprehendiſſet. Quæ ſi ita ſunt, ut nullus dubito, in aprico jam poſita videtur ratio, cur infantes ſolo lacte victitantes non prius lumbricis tententur, quam ſi demum alia edulia, verminoſo ſeminio fœtida, accipiunt.

§. X.

Pro diverſitate corporum magis vel minus valentium & ſenſibilium, item pro diverſa materiæ corruptæ & vermium indole, ipſa quoque differunt ſymptomata ſupra §. VII. enumerata. Sæpius tamen iterumque annotare mihi licuit, quod, ſi exanthematicis febribus, ut purpuræ, variolis, morbillis &c. ſe vermes immiſcent, placidus horum morborum decurſus valde plerumque perturbetur, & præter extremorum frigus, pulſus inæquales ac debiles, animique deliquia, mors ſæpe ipſa accerſatur: quod tamen in pueris crebrius, in ætate provectis rarius contingit. Lumbrici variegati coloris, rotundi nunquam *Prognoſis.*

quam fere non deterioris ſunt notæ; ſiquidem ad ventriculum ſæpe adſcendunt, ejusque orificia lancinando, & interdum perforando, epilepticas convulſiones, ſuffocationis periculum, imo mortem repentinam inferunt. Tæniæ, ſive longi longiores inducunt morbos, & quandoque nondum cogniti vita privant. Aſcarides minus periculi alunt, quia in inteſtinis craſſioribus, ſenſu non adeo acuto præditis, reſidentes roſionibus ſuis minus nocere valent. Circa meridiem & veſperam plerumque acerbiora obſervantur verminoſorum ſymptomata; quoniam tum temporis animalcula nervoſum inteſtinorum canalem à cibis vacuum morſicando fortius adgrediuntur. Vermes mortui ſi dejiciuntur, ob ſummam, quam arguunt, putredinem, periculum portendunt; niſi forte à datis medicamentis fuerint enecati & expulſi. Ex ore prorepentes lumbrici in morbis gravioribus morituros indicant ægrotantes; maxime ſi frequens & frigidus adſit anhelitus: neque tamen omnino mortem ſemper prænunciant; quia varia teſtantur exempla, omnis generis febres expulſione vermium fuiſſe ſolutas. Quam

in rem legi merentur M. N. C. *Vol. III. in append. obſ. IV. p.* 163. ubi febris tertiana & continua pluribus expulſis oretenus vermibus ſanata legitur.

CURATIO.

§. I.

Quamvis in ingenti vitæ diſcrimine infantes verminoſi verſentur, nunquam tamen deſperandum eſt, quandocunque pro diverſitate ſymptomatum, naturarum & rerum circumſtantium debito tempore & ordine commoda adhibentur remedia. Jam vero in nullo fere morbo tam diverſa & activæ indolis medicamenta à medicis laudantur & applicantur, quam in morbis, ubi vermes vel ſunt expellendi, vel enecandi; quare operæ pretium fore confido, ſi in præſenti anthelminticorum natura, virtute & uſu ſollicitus, breviter demonſtrem, quæ in iis exhibendis à medico prudentia & circumſpectio ſit adhibenda. *Inſtituti ratio.*

§. II.

Primo autem omnium inter remedia vermibus & morbis inde oriundis dicata referri ſolent acida, qualia ſunt ſuccus *Anthelminticis accenſenda acida*

ſuccus citri, aurantiorum, limonum, ribium, berberum, granatorum, phlegma & ſpiritus vitrioli, cremor tartari, vinum præſertim acidulum Rhenanum ipſumque tandem acetum. Quæ ſingula profecto eo tempore, ubi æſtus & calor præternaturalis jungitur, & febriles complicantur motus, commode locum inveniunt: ſiquidem non modo æſtum egregie temperant, ſed putredini quoque, quæ ſemper fere comitatur, mirifice reſiſtunt, & periculoſam ſymptomatum malignitatem avertunt.

§. III.

-- amara Anthelminticis quoque remediis amara, ut abſynthium, centaurium minus, ſcordium, trifolium fibrinum, ruta, & multo adhuc magis, quæ ſimul purgante facultate pollent, ut aloë, rhabarbarum, colocynthis, & parati ex ipſa trochiſci alhandal &c. accenſentur. Licet vero hæc remedia vermibus non penitus ſint adverſa, dum non modo in rhabarbaro, & abſynthio, ſed in ipſa quoque veſica fellea, *teſte* HILDANO *cent. I. obſ.* 160. vermiculi proveniunt; minime tamen negari poteſt, quin amara inſignem contra hæc animalcula præſtent effectum:

fectum: quia partim materiam crudam & viscidam, qua nutriuntur, vi sua balsamica corrigunt, & fibras intestinorum stimulando, corruptos humores una cum verminosa colluvie nonnunquam evehunt, partim vero bilis inertiam, quæ sæpe caussam vermium mediatam constituit, in pueris & subjectis humidioribus emendant.

§. IV.

Tum quoque oleosis magna tribuitur efficacia, quæ maxime experimento *Franc.* RHEDI videtur confirmata, dum muscas & alia insecta variis liquoribus immersa in vivis permansisse refert, exceptis aliis oleo perunctis & infusis, quæ invicem mortua vitam non receperunt, licet radiis solaribus fuerint exposita. Equidem libenter concedo, hæc omnia veritati esse consona, atque etiam oleosa, ut oleum olivarum, raparum & amygdalarum dulcium, non sine fructu adhiberi: sed scire licet, minime illa eo unquam scopo posse offerri, ut vermes enecent, quia admodum magna oleorum copia requireretur, si immediate vermes, per totum intestinorum volumen dispersos, -- *oleosa*

deberent exſtinguere. Multo magis oleoſa in gravibus à lumbricis ſymptomatibus ideo cenſerem utilia, quia ſenſibiles inteſtinorum tunicas ſpaſmo conſtrictas relaxant, & mucilagine quaſi oblinunt atque defendunt, ut poſtea acriora quædam & purgantia remedia magis ſecure & ſine læſione exhiberi poſſint. Ita ego ſæpius mirabili cum effectu, ad vermes enecandos & ſymptomata lenienda, oleum amygdalarum dulcium ad aliquot cochlearia, imo unciam unam vel duas circa lecti introitum, vel ſummo mane pueris præſcripſi ſumendum, ſubjungendo aliquot horas poſt pilulas ex extracto panchymagogo Crollii, reſina jalappæ, & mercurio dulci paratas.

§. V.

--ſalina Eximia etiam laude, ad exturbanda noxia hæc animalcula celebrantur ſalina, tum quod tenerrimæ horum animalculorum ſtructuræ infeſta ſunt, tum etiam eorum exitum, inteſtina ſtimulando, promovent; idque eo magis, ſi in ſufficiente aquæ quantitate fuerint ſoluta. Valet id potiſſimum de ſalibus iſtis neutrius generis amaris, & nominatim de ſale Glauberi,

beri, Epſonienſi, Sedlicenſi, Egranarum & Carolinarum aquarum quæ, cum vehiculo ſufficienti ſumta continuato uſu egregium præſtant effectum, maxime ſi pueri & juvenes ea vermium ſpecie, qui tæniæ & lati appellantur, laborant; quoniam hi non tam promte purgantibus, quæ ſpaſmo agunt, quam potius per ſalia & fontes ſalinos feliciter exterminantur. Quam ob rem non ſine ratione fonti Sedlicenſi, qui ſale amaro ſcatet, egregia vermes enecandi energia adſcribitur, eademque virtus anthelmintica noſtris ſalinis Halenſibus à plebe tribuitur, quæ ſubinde largum ſalſæ potum pueris contra vermes propinare ſolet. Neque male ſibi conſulunt populi maritimi, qui eadem intentione marinam potant, aut, ſi divites ſunt, aquam ex oſtreis recentibus, adjecto limonum ſucco & pipere, ebibunt, atque ſic expulſis iſtis beſtiolis à tabe aliisque pluribus morbis infantes liberantur feliciſſime. Et quis denique aliis ſalibus, præſertim vitriolicis, ſuam in his efficaciam antiquitus comprobatam denegabit, cum per experientiam ſatis ſuperque cognitum ſit, aquas Pyrmontanas,

quæ de ſubtili martis vitriolo participant, adverſus tænias vermesque turbinatos ſeu cucurbitinos tanto cum ſucceſſu uſurpari, ut ægri pluries inſtar incantamenti ab omnibus ſymptomatibus liberi evadant.

§. VI.

-- varia ſpecifica

Si ullum morbi genus ſpecifica admittit remedia, ea certe me judice in vermibus enecandis & ex corpore eliminandis locum inveniunt. Quo nomine inprimis commendanda ſunt ex gummoſis aſa fœtida, opoponax, ſagapenum, myrrha; ex herbis tanacetum, ſcordium, abſynthium, ex radicibus bulboſis ceparum & allii genera, ex fructibus amygdalæ amaræ & ex his elicitum oleum expreſſum, ex ſeminibus ſemen ſantonici, caiputiæ & ſimilia; quæ omnia ſulphureo illo graveolenti & ſpecifico, quem exhalant odore, vermibus inimiciſſimo eos vita privant. Et profecto hæc appropriata tam neceſſaria ſunt, ut niſi convenienti doſi, aliis, jam ſupra memoratis, fuerint admixta, rariſſime optatus reſpondeat effectus.

§. VII.

-- inprimis mercurialia

Reſtat vero adhuc aliud non minoris energiæ ſpecificum ex minerali regno

regno petitum. Eſt illud ipſum argentum vivum, quod peculiari quadam proprietate his animalculis adverſum vitalem iſtorum motum deſtruit; quamvis non tam accurate ex principiis mechanicis hæc operandi ratio poſſit deduci. Hactenus autem varii hoc anthelminticum propinandi innotuerunt modi, quos paucis conſiderabimus. HELMONTIUS forſan primus fuit, qui experimentum cum hoc remedio inſtituit, dum illud aqua vel pura, vel quadam deſtillata decoxit, talemque aquam ſubtiliſſimis mercurii particulis imbutam maximo cum emolumento verminoſis propinavit. *Henricus* MEIBOMIUS ſenior alium modum ſecutus, vinum Rhenanum argento vivo infuſum per viginti quatuor horas ſine decoctione leni digeſtioni expoſuit, & poſtea præſentiorem adhuc effectum vidit. Chymicis magis hactenus placuit mercurius dulcis rite præparatus, quem, pro diverſa ſubjecti natura, ad aliquot grana cum purgante, v. g. ſcammonio ſulphurato, reſina jalappæ, extracto panchymagogi Crollii &c. in pilulis non ſine laudatiſſimo effectu obtulerunt, vel etiam eundem muſco

corallino nuptum cum & ſine purgante dederunt. Alii ſecuriorem ingreſſi viam æthiopem mineralem ex accurata mercurii vivi & ſulphuris mixtione, confectum cum ſaccharo, ſicut HARRIS, utiliter propinarunt. Nos denique ipſum argentum vivum bene depuratum cum ſaccharo cando in mortario exacte miſcuimus, &, præmiſſis præmittendis, ſub accuratiori diæta longe efficacius deprehendimus; maxime ſi poſtea ægri, ut præſervandi fine commendavimus, à carne, piſcibus, lacticiniis, dulcibus, caſeo aliiſque nocivis abſtinuerunt, & pro potu aquam puram, cum cornu cervi uſti decoctam, ſubſtituerunt.

§. VIII.

-præparata. Inter alia denique præparata multiplici experientia pilulis uſi ſumus ſequentibus: recipe aſæ fœtidæ, extracti rhabarbari, tanaceti, aloës depuratæ, myrrhæ electæ, mercurii dulcis ana ſcrupulum unum, extracti croci, caſtorei ana grana quatuor, M. f. ex ſcrupulo uno pilulæ numero XV. quibus pro ſubjectorum & ætatis ratione ad no. V. VI VIII. datis, plures vermibus miſere vexatos ex voto ſanavimus. Qui à pilulis abhorrent, iis in

in ſyrupo offerantur, vel bis in die juſta doſis propinetur hujus medicamenti, quod ex liquoris terræ fol. tartari uncia una, extracti rhab. tanaceti & abſynthii ana drachma dimidia compoſitum. Nec denique minorem vidi effectum à ſequenti pulvere: Rec. mechoacann. alb. ſem. ſantonici, corallinæ, rhabarbari, mercurii dulcis, ſcordii, cornu cervi uſti, nitri purif. ana drachmam dimidiam, camphor. gr. VI. M. f. pulvis, qui pro ratione ætatis in varias doſes diſpeſcendus, vel in electuarium redactus offerendus.

CAUTELÆ.

§. I.

Sed ut omnia recte adminiſtrentur, quaſdam ſubjungere placet cautelas, quarum præcipua eſt, ut nunquam purgantia acriora, vel calidiora propinentur remedia, ſi febrilis calor ſubeſt, niſi hunc augere velimus. Similiter quoque à mercurialibus, omnibuſque fortioribus abſtinendum eſt, quando duodenum acri & cauſtica bile ſcatet; ſiquidem inde ſymptomata non modo exacerbata, ſed inteſtinorum quoque inflammationes accerſitas novimus. *Cautelæ circa purgantia & mercurialia*

§. II.

-- circa vermes tenuibus insidentes

Ad vermes ex tenuibus inteſtinis exturbandos prodeſt ante purgantium & ſpecificorum uſum clyſterem ex lacte & melle paratum ano infundere, ut beſtiolæ iſtæ dulcedine allectæ ex loculis ſuis ad inteſtina facilius deſcendant.

§. III.

-- circa aſcarides

Aſcarides, ſi recto innidulantur, clyſteres detergentes lactei, quibus tanacetum, allium, vel ſcordii folia incocta ſunt, optimum præſtant effectum: quod ſimiliter etiam de illis valet, qui ex muria, cum marrubio, centaurio minori & ſcordio decocta additoque electuario hieræ compoſito à nonnullis parari ſolent.

§. IV.

-- circa vermes poſt purgationem relictos

Neque minus tum temporis enemata commodum inveniunt locum, ſi, quando verminoſa progenies poſt purgationem per alvum non ejicitur, quod ſæpius uſu venit, ſi in cœco inteſtino nidum obtinet, quod purgans non valet attingere.

§. V.

-- circa anthelminticorum oblationem.

Optime quoque dantur anthelmintica in electuario vel ſyrupo, qualis eſt cichorei cum rhabarbaro: quod optime

me norunt mulierculæ, quæ pueris verminoſis ſemen ſantonici ad ſcrupulum circiter unum cum melle ſubactum ante lunæ vel increſcentis vel decreſcentis mutationes in lacte propinant; nec ſine effectu, modo caveatur, ne ſemen illud ſit carioſum.

§. VI.

Nonnunquam cum internis externa utiliter poſſunt conjungi; quo fine laudem merentur emplaſtra vel epithemata epigaſtrii & umbilici regioni applicanda, quæ ex abſynthio, felle tauri, aloë, colocynthide, ſucco centaurii minoris & oleo florum ſpicæ conflari poſſunt; quorſum etiam ſpectat unguentum de artanita cum aliis. *Externorum uſus.*

§. VII.

Si quid vero utile & inprimis neceſſarium datur monitum, eſt profecto hoc, quod coronidis loco adjicere lubet, ut ſcilicet medicus ante omnia vermium præſentiam certis ſignis habeat cognitam, ſi remedia iis vel enecandis vel exſtirpandis appoſita adhibere ſtudet, ne forſan, ſi ægri ex alia cauſſa, alioque morbo ægrotant, plus noxæ quam utilitatis adferat.

CAPUT XI.

De aliis infantum morbis.

§. I.

Inſtitutum. Placet nunc pauca de adfectibus nonnullis in uno capite collectim ſumtis ſubjicere; non quidem eo animo, ac ſi eoſdem leviores, & ſpeciali diſquiſitione indignos haberemus, ſed quia non tam longam & ſcrupuloſam cauſarum evolutionem poſtulant, admodumque pauca ex medendi methodo ad ſanationem requirunt, ſi modo recto tempore, ordine & debito regimine adhibeantur.

§. II.

Cardialgiæ ſigna Primo loco ſe offert cardialgia, quæ ſe maxime per inſignes pectoris anguſtias cum reſpirandi difficultate junctas, per abdominis & præcordiorum ſub coſtis ſpuriis inflationes, per inquietudines & ſæpe conjunctos ructus manifeſtat; quibus etiam non raro febriculæ & convulſiones ſuperveniunt.

§. III.

-- cauſæ Oritur hoc morbi genus à violenta & ſpaſtica ventriculi orificiorum ſtrictura, & flatibus inde incluſis, qui ſenſibiles ventriculi membranas diſtendendo, ſummas anxietates, inquietudines, &

& ob impeditum diaphragmatis descensum, respirandi difficultatem cum reliquis producunt symptomatibus. Ad hanc vero caussam constituendam maxime omnium meconium non rite evacuatum, vel lac coagulatum & stagnans, vel alii etiam humores viscidi in prima regione stabulantes, & in flatus resoluti contribuunt; non exclusis demum aliis, quae nervosas ventriculi tunicas irritando, ad spasmodicam constrictionem animare, & nocivam flatuum retentionem inducere valent.

§. IV.

Praesente paroxysmo parum lactis offeratur, & tam nutrici, quam infanti pulveres antispasmodici absorbentes cum aqua quadam carminativa propinentur, datis simul potus loco decoctis cornu cervi gelatinosis, & emulsionibus temperantibus. Quum vero debita flatuum discussio & eductio optimum in tali casu praestet auxilium, necesse est, ut per clysteres leniter carminativos & emollientes huic scopo quamprimum satisfiat. Extrinsecus quoque adhibita paregorica multum huc faciunt; quo fine inunctiones abdominis cum linimento, ex oleo chamomill. & anethi cocto, additis ali- *-- curatio per antispasmodica*

quot

quot guttulis olei cumini, menthæ vel caryophyllorum & aliquot granis camphoræ, merentur commendari.

§. V.

-- per carminativa

Alvo clyſterum ope reſerata, leniora carminativa proſunt; niſi febricula auctior obſtet: quamobrem nutrici eſſentiam corticum aurantiorum, carminativam Wedelii cum liquore noſtro anodyno mixtam; infanti vero æleoſacharum ex aliquot guttulis olei aniſi & chamomillæ veri paratum offerre expedit, ſuperbibendo decoctum avenæ excorticatæ calidum.

§. VI.

-- poſt paroxyſmum.

Extra paroxyſmum ad fomitem mali ſubtrahendum non modo nutrix, ſed infans quoque leniter debet à ſordibus depleri; quod in hoc caſu optime perficitur, ſi per intervalla ad ſex, octo vel decem grana pulvis porrigitur, qui ex rhabarbari electi, lapid. cancror. ana drachma dimidia, ſemin. cymini gr. VI. componitur; non omiſſis demum remediis roborantibus ſtomachicis, ut eſt elixirium noſtrum balſamicum viſcerale.

§. VII.

Urinæ ſuppreſſio.

Quando pueri vel nihil urinæ reddunt, vel guttatim & cum ploratu min-

mingunt, urinæ adeſt ſuppreſſio, quæ horrendis ſæpe cruciatibus adfligit, quia tum plerumque teneri præ anxietate & inquietudine lac avidius ſugunt, neque tamen ab ejus copia per mictionem ſe exonerare valent. Oritur hæc anxia mingendi difficultas, quando lac nutricis per craſſa, acida & acria edulia eſt corruptum, vel ſi ipſa, ob potus inſalubres, difficulter mingit; ſiquidem talis ſolet eſſe infantis urina & mictio, quales ſunt ejus humores, atque ea deprehenditur humorum conſtitutio, qualis lacteus nutricis ſuccus, quem nutrimenti loco, durante lactatione, ex mammis puſillus recipit.

§. VIII.

Calculi origo & ſigna.

Sæpe etiam cauſa iſchuriæ eſt calculus in veſica obhæreſcens, quo facile infantes, ob largiorem ſuccorum acidorum progeniem, laborant; maxime ſi per hæreditariam diſpoſitionem à parentibus acceptam ad calculi generationem inclinant. Hæc vero cauſſa ſi ſubeſt, exinde cognoſcitur; ſi infantes genitalia digitis ſcalpunt, & urina non modo guttatim ac cum gemitu emittitur, ſed ſabuloſæ quoque particulæ ſimul prodeuntes in urina adſervata fundum petunt. Quod ſi vero ſigna

ſigna hæc omnia non ſufficerent, per artificialem explorationem præſentia calculi facile poterit detegi.

§. IX.

Curatio iſchuriæ per diætam & alia

In curatione id maxime curandum eſt, ut diæta nutricis, durante adhuc lactatione, aut ipſius infantis, ſi ablactatus eſt, emendetur: quod optime fit, ſi omnes cibi incongrui, & potus minus ſalubres ſerio fugiuntur. Dein vero, malum plerumque ſuſtentatur ab impedita alvi exoneratione: quare hæc ante omnia debet promoveri; niſi impetum humorum ad vias urinarias majorem efficere velimus. Quo fine vel paſſulæ rhabarbarinæ inter cibos datæ, vel clyſmata ano injecta proſunt.

§. X.

-- per potum

His præmiſſis commodus nutrici, vel etiam infanti potus eſt præſcribendus, qui non modo diluens, ſed leniter quoque diureticus eſt; qualis eſſe ſolet, ſi aqua levis cum radicibus aſparagi, dauci, petroſelini, graminis, fœniculi, ſaxifrag. cichorei decocta mane calide, & dein frigide potus loco exhibetur. Nec minor eſt efficacia ſeri lactis aciduli cum cancrorum lapidi-

lapidibus correcti, quod ſimul temperantem habet virtutem.

§. XI.

Quando à calculoſis ramentis urethram obſtruentibus, & ſenſibilem ejus tunicam irritantibus urinæ fluxus cohibetur, & horrendi dolores calculoſi concitantur, itidem proſunt clyſteres emollientes; interne vero, ad ſpaſmum compeſcendum, dare convenit decoctum dialtheæ Fernelii cum ſapone Veneto, & oleum amygdalarum dulcium cum aliquot liquoris anodyni guttulis in decocto hordei vel avenæ calido; quibus, relaxato ſpaſmo, ſubjungi poſſunt pulveres ex lapidibus cancrorum, teſtis ovorum uſtis, ſolutione oculorum cancri, & alia urinam leniter pellentia. *-- calculi per interna*

§. XII.

Extrinſecus, ſi dolor à calculo & iſchuria valde urget, balnea quoque aquæ dulcis, cui emollientia, ut malva, radix althææ, flores chamomill. &c. incocta ſunt, uſum haud ſpernendum præſtant. Neque de nihilo eſt, ſacculos cum talibus ſpeciebus repletos regioni pubis tepide imponere, vel eidem oleum ſcorpionum inungere. *-- per externa.*

§. XIII.

§. XIII.

Morbi catarrhales unde?

Maxime quoque tenera progenies, ob largam ſuccorum pituitoſorum copiam, catarrhalibus & ſeroſis tentatur adfectionibus, quas inter coryzam, gravedines, raucedines, tuſſim, aſthmata, pectoris infarctum cum roncho & ſibilo, parotides, oculos & aures manantes, cruſtamque lacteam recenſemus, & jam breviter conſiderabimus. Singuli hi morbi generatim in eo conveniunt, quod ut plurimum ab aëris vitio, & ſubitanea tempeſtatum mutatione, nec non à ſuppreſſo tranſpirationis negotio ſuam nanciſcantur originem.

§. XIV.

Tuſſis & aſthmatis generatio

Quod vero ſpeciatim ad aſthma & tuſſim, eamque ferinam & ſiccam attinet, ſciendum eſt: hæc vitia cum magna anhelitus difficultate, & ſuffocationis metu non ſolum ſæpe epidemice graſſari, ſed inprimis etiam, experientia teſte, dentitionis difficultatem comitari, ſi conſenſus lege ipſi reſpirationis nervi tenduntur & vellicantur. Neque raro eveniunt, à variolis & morbillis improvide tractatis, &, quando ſuperato jam morbo, nec alvi excretio, nec inſenſibilis tranſpiratio

tio debito modo promovetur; vel etiam, si acris quædam excrementitia materia in erysipelate, purpura, crusta lactea &c. ad interiora fuerit repulsa. Tum enim ab humore viscido acri libenter pulmonum infarctus, & molestæ nervorum pulmonalium irritationes, quæ asthma & tussim concitant, produci solent. Denique, inprimis etiam hæc mala solent adfligere, ob nimiam ventriculi inflationem à lacte viscido ibi copiose stagnante & diaphragmatis descensum impediente inductam; unde etiam non raro usu venit, ut vomitus vel sponte obortus, vel arte provocatus tam tussientibus, quam ægre spirantibus exoptatum ferat levamen.

§. XV.

Quoad sanationem tussis & asthmatis hæc maxime tenenda erunt, quod interius pulveres absorbentes cum radice iridis Florentinæ, spermate ceti & saccharo cando mixti & colati, item elixir balsamicum, ex tinctura tartari, essentia myrrhæ, croci, nucistæ, corticum aurantiorum & spiritu salis ammoniaci confectum, insigniter prosint. In subjectis vero siccioribus & magis sensibilibus melius adhuc elixir pectorale temperatum, ex extracti

-- curatio per resolventia pectoralia

K cro-

croci granis IV. aquæ veronicæ & hyſſopi ana uncia dimidia, & ſyrupi papaveris albi vel de eryſimo Lobellii drachmis duabus compoſitum, convenienti doſi propinatur.

§. XVI.

-- per demulcentia

His commode interponi & ſubjungi poſſunt infuſa herbarum pectoralium calida, quibus, regnante præſertim humida & frigida aëris intemperie, non modo tranſpiratio egregie promovetur, ſed & reſolutorius effectus perbelle obtinetur. Atque hæc ſimiliter conducunt, quando contumax & ſicca tuſſis à lympha acriori laryngem irritante vel provenit, vel cum ea jungitur; maxime quando ſimul, ad acrimoniam demulcendam, ſperma ceti in juſculo ſolutum propinatur, vel cum oleo amygdalarum dulcium, ſaccharo cando, ſyrupo dialtheæ Fernelii, croco & guttulis aliquot aniſi in electuarium redactum per intervalla deglutitur.

§. XVII.

-- per leniora emetica

Si quando aſthma cum tuſſi conjunctum à cruditatibus acido-viſcidis in ventriculo fluctuantibus, & inde inducta ejus inflatione dependet, cum fructu ſæpius datur lene emeticum, ex grano dimidio vel quarta tantum parte tartari eme-

emetici cum soluta manna paratum, aut ex granis aliquot rad. ipecacuanhæ cum aqua calida, infusis & syrupo quodam addito edulcoratis: quem usum etiam quam optime clysteres præstant emollientes & carminativi, qui flatibus infra exitum parando, ad feliciorem morbi decursum haud parum contribuunt.

§. XVIII.

-- & vesicatoria.

Si repulsa materia acris excrementitia ansam malo suppeditat, præter interna diaphoretica, sæpe mirabilem præstant effectum leniora vesicatoria nuchæ apposita. Extrinsecus vero in hisce pectoris adfectibus suppetias ferunt inunctiones cum axungia humana & spiritu salis ammoniaci vinoso institutæ.

§. XIX.

Achorum, tineæ &c. origo

Achores, vari & tinea, tubercula sunt ulcerosa, à vitio & corruptione seri salsi, viscidi in glandulis tubulisque subcutaneis subsistentis oriunda, & plerumque à nimia voracitate, lacte nutricis corrupto, & suppressa per frigus admissum transpiratione, suam nanciscuntur originem. Quod similiter valet de parotidibus, auribusque & oculis manantibus.

§. XX.

-- curatio. Singuli hi adfectus, ut & reliquæ defluxiones catarrhales, optime ſanantur, ſi nutricibus partim infuſa ſanguinem & lympham diluentia ex radice liquiritiæ, cortice & ligno ſaſſafras, ſemineque fœniculi parata; partim pilulas de ſuccino Cratonis cum & ſine mercurio dulci, item elixir pectorale ſuperius deſcriptum propinamus: infanti vero pulveres ex antimonio diaphoretico, lapidibus cancrorum, iride Florent. lacte ſulphuris, pauxillo croci & oleo aniſi confectos; nec non laxantia, & mercurio dulci, rhabarbaro & manna conflata porrigimus. Parotides vero, præter interna reſolventia, externe emplaſtro diachylo ſimplici cum camphora remixto volunt tractari, & ſi tumor diſcuti renuit, cataplaſmate emolliente ad maturitatem deduci. Sed hæc ſufficiant, quia jam in quarta Medic. Syſtem. parte Tomi IV. de his adfectibus fuſius egimus.

§. XXI.

Singultus & vomitus cauſa proxima Singultus æque ac vomitus ex ſtomacho & cruditatibus in ipſo coacervatis oriuntur. Quod ſi enim tenacior acidiorque mucus ſuperiori ventriculi orificio firmius inſidet, non modo ipſe

ventri-

ventriculus ad contentorum depletionem, sive vomitum stimulatur, sed etiam propter consensum diaphragma quasi convellitur, & facta hujus sub inspirando contractione, singultus, subinde contumacissimus, proritatur; unde etiam non raro singultus & vomitus simul tenellos cruciare solent.

§. XXII.

Evenit ut plurimum utrumque malum à nimia lactis repletione, vel ejusdem in ventriculo corruptione. Hæc autem si præsto est, materia plerumque lactea vitiosi coloris malique odoris vomitu solet rejici. Sæpe vero externum frigus debet accusari, vel etiam dentitio difficilis & dolorifica ansam potest suppeditare, si propter consensum diaphragma & ventriculus in mali consortium trahitur. -- *& remota*

§. XXIII.

Si à copia lactis adsumti vomitus & singultus proveniunt, nihil fere periculi præsagiunt, cum jam in vulgus notum sit, vomitu in hoc casu infantes plerumque levari. Si vero lactis corruptio caussam mali constituit, pejus est, quia sæpe epilepsiæ & convulsiones accersuntur, quæ vitam haud raro auferunt. -- *prognosis*

§. XXIV.

-- curatio generalis

Ad rectam ſanandi methodum ipſæ nos cauſſæ deducunt. Quod ſi enim lac copioſe ſumtum peccat, in poſterum ejus quantitas debet ſubtrahi; ſi vero depravata ejus qualitas in vitio eſt, debitam ejus excretionem tam in nutrice, quam in infante procurare decet. Qua autem ratione hoc perficiendum velimus, iterato in hac tractatione docuimus.

§. XXV.

-- & ſpecialis.

Speciatim vero in utroque adfectu prodeſſe ſolent, ſyrupus menthæ vel betonicæ cum aliquot olei macis vel liquoris anodyni guttis datus, vel etiam aqua florum chamomillæ, millefolii, menthæ, ceraſorum nigrorum cum prædicto liquore minerali oblata. Extrinſecus non modo frictiones cum pannis calidis, ſed & inunctiones regionis ventriculi cum oleo anethini uncia una, menthæ drachma dimidia croci ſcrup. 1. vitelli ovi no. 1. egregio ſunt levamini.

§. XXVI.

Alvi adſtrictæ cauſæ

Alvus infantibus modo adſtricta modo nimis ſoluta eſt. Adſtrictio contingit,

tingit, quando infantes nimis ſunt voraces, aut ipſæ nutrices, ſi adhuc ſugunt, victu craſſo & acido, potibusque ſpirituoſis delectantur. Licet vero ex tardiori fecum excretione non ſtatim noxa redundet; ſæpe tamen, ſi diutius retinentur, magnis gravibusque malis anſam ſuppeditant.

§. XXVII.

Ad alvum igitur rite ſolvendam, eo præcipue dirigenda eſt intentio, ut nutrix victu levi & emolliente utatur, interpoſitis in cibo paſſulis minoribus cum rhabarbaro & ſaccharo in electuarium redactis, vel cum pomis Borſtorffianis decoctis. Infanti vero ſuccurritur partim ſyrupo cichorei rhabarbarino, cum aliquot granis mechoacannæ albæ per intervalla dato, partim clyſteribus ex decocto avenaceo cum melle & butyro factis, vel ex ſero lactis & ſapone Veneto paratis. Neque uſu caret infimi ventris circa umbilicum inunctio cum oleo amygdal. dulc. pulveri trochiſc. alhandal nupto inſtituta. *- - ſanatio.*

§. XXVIII.

Alvi adſtrictioni oppoſita eſt diarrhoea, ſeu nimium alvi profluvium, quod *Diarrhœæ geneſis*

quod infantibus numero pluribus ab ira & perverſa nutricis diæta, à tranſpiratione prohibita, à vitiata ciborum digeſtione & inde inducta bilis acrimonia evenit: unde feces varii coloris, odoris & conſiſtentiæ, imo ſæpe ſanguinolentæ crebrius dejiciuntur: non alia ex cauſſa, quam quia inteſtina vel ſpaſmo conſtricta contentas ſordes exprimunt, vel propter atoniam ſponte dimittunt. Quare ſæpe ſæpius uſu venit, ut ejusmodi alvi dejectiones non modo graves dolores e. g. ex dentitione difficili comitentur, verum etiam atrophicis & paralyticis valde ſint familiares.

§. XXIX.

-- tractatio reſpectu nutricis

Licet vero ſordidum hoc malum tum infanti, tum aliis valde ſit moleſtum, ſæpeque timorem funeſti eventus injiciat; minime tamen ſtatim debet ſiſti; præſertim ſi illud bene ferant pueri, nec inquietudine, vigiliis, ventris torſione, atrophia, aliisque ſignis opem ſibi ferendam expetant. Quod vero ſi accidit, primo omnium ad lac nutricis, ſi eodem adhuc utitur, eſt reſpiciendum, atque nutrix, ſi mali cauſſam fovet, permutanda, ſubſtituendo

tuendo in potus locum ptiſanam cum ſucco cydoniorum, vel juſcula gallinacea cum oryza & milio decocta.

§. XXX.

Ipſi infanti laboranti pulveres ex bolo armeniæ lapid cancror. cum aliquot granis cort. caſcarillæ interne dati proſunt: quibus etiam pro circumſtantiarum ratione ſuccinum, vel tertia pars theriacæ cœleſtis pro doſi poteſt addi. Extrinſecus autem linimentum ex olei nuciſtæ expreſſi, olei jeſmini ana uncia dimidia, balſami Peruv. drachmis duabus, olei menthæ drachma I. compoſitum, ventrique calide inunctum commendari meretur. *- - ratione infantis.*

§. XXXI.

Præter hæc vero in tali morbi ſtatu inſignis eſt uſus clyſterum, ex ſero lactis dulci cum milio & oryza cocto & tranſcolato paratorum; quæ ſimul teneſmum frequentiſſime junctum egregie ſolantur: licet etiam huic ipſi diutius duranti optime & quaſi ſpecifice proſint ſuppoſitoria, ex vitello ovi aſſato, cum croco, thure & uno grano opii conflata. *Clyſterum uſus.*

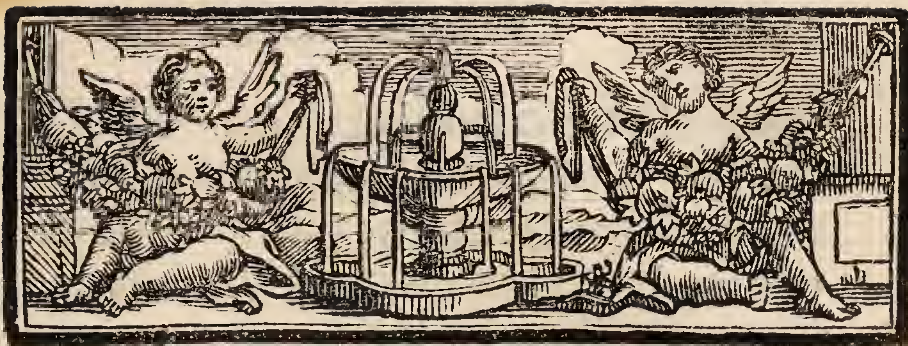
§. XXXII.

Conclusio. Atque hæc ſunt, quæ de morbis infantum præcipuis cum B. L. communicare volui. Deus O. M. qui non ignorat, me, præter ſui gloriam, artis noſtræ incrementum, & ægrotantium ſalutem, nihil unquam magis curæ cordique habere, hæc omnia reddat ſalutaria, ut ſuo tempore fructus ferant uberrimos.

FINIS.

COM-

COMMENTARIUS
DE VITA
FRIDERICI HOFFMANNI,

Regis Prussiæ Consiliarii Intimi,
Archiatrorum & Professorum
in Academia Regia Halensi
Senioris &c.

AUCTORE

JOANNE HENRICO SCHULZE,
Philosophiæ ac Medicinæ Professore publico.

FLORENTISSIMA & per totum orbem celeberrima Academia Fridericiana, quæ Halæ Magdeburgicæ, auspiciis FRIDERICI primi Borussiæ Regis & Ele-
ctoris

ctoris Brandenburgici, An. M DC XCIV. fundata fuit, tam felici incremento caput extulit, ut non ſolum omnes litterarias civitates ſub ejusdem Regis ſceptro degentes, & jam olim coalitas, brevi tempore ſuperaret, verum etiam vicinarum Academiarum nulli quicquam concederet, ſive famam & merita docentium in iisdem Patrum ſpectes, ſive litteris operantium frequentiam & nobilitatem. Tam læti & ad votum potentiſſimi fundatoris omnino fluentis ſucceſſus cauſam ſi quis quæſierit; ex hominum quidem parte non aliam potiorem facile inveniet, quam quod initio ſtatim provide curatum fuit, ne alii conſtituerentur Profeſſores, niſi nominis celebritatem conſequuti, eaque ætate vigentes, qua & ſtrenuis laboribus ſufficerent, & rerum uſu jam eſſent ſubacti & exercitati. Unde factum eſt, ut tot viris lectiſſimis per omnes, ut vocari ſolent, facultates ſummis viribus ſimul enitentibus, omnique ingenio pro novæ Academiæ gloria contendentibus, nulla ſive divinarum ſive humanarum rerum ſcientia fuerit, quam non nova luce colluſtrarent, adeo, ut mox in ſui admirationem plurimos raperent,

nec

nec paucos ad æmulum ſtudium provocarent.

Eluxit quam maxime inter hæc ſidera doctrinæ elegantis copia & varietate ornatiſſimus, ſplendidorum munerum meritorumque decoribus illuſtris & variis ingenii monumentis artisque feliciſſimis operibus inclytus vir, Dominus FRIDERICUS HOFFMANNUS, Comes Palatinus Cæſareus, Regiæ Majeſtati Boruſſicæ à conſiliis ſanctioribus & valetudinis tutela, doctrinæ naturalis & medicæ primus in Academia Fridericiana Profeſſor & primarius, omniumque, qui in ea publice docent, Senior, Academiæ Cæſareæ Naturæ curioſorum, ut & Petropolitanæ ac regiarum ſocietatum Britannicæ ac Boruſſicæ Socius, Patronus ac Præceptor meus perpetuo obſequio ob plurima beneficia colendus; Cujus vitam tanto majore fiducia litteris mandare adgredior, quod longa ac diuturna ejus conſuetudine uſus, nullaque rerum ad illum pertinentium notitia deſtitutus, tum Commentarii de vita HOFFMANNI, quem ipſe compoſuit accuratiſſime, particeps factus, certiora omnino allaturus eſſe videar, quam ab aliis exſpectari poſſint. His itaque

itaque præſidiis inſtructo & diligenter uſo haud metuendum videtur, ne mediocre hoc ab omnique ornatu vacuum ſcribendi genus minus gratum atque poſteritati demerendæ inidoneum exiſtimetur.

Videor autem mihi in laudatiſſimos HOFFMANNI noſtri majores inquirendo familiam vere Aſclepiadeam intueri. Quantum enim per duo admodum ſæcula reſpicienti patet, Medici aut Pharmacopœi ſunt, quibus ſuam debet originem. Atque ut à materna ſtirpe initium faciam, indicandus eſt vir præſtantiſſimus *Wolfgangus Holzwirth* ex familia nobiliſſima & conſulari apud nos ortus, qui artis pharmaceuticæ ſtudioſus illo tempore *Witteberga* verſabatur, quo *Valerius Cordus* magna ſui nominis gloria *Dioſcoridem* ibi explicabat. Tantopere autem *Cordi* doctrina capiebatur *Holzwirthius*, ut *Witteberga* diſcedentem eum Romam usque proſequeretur, atque indivulſus comes & ſocius cIↄIↄXLIV. eidem immatura morte obeunti adſiſteret. Quum biennium Romæ exegiſſet, ſtimulabat ipſum plura luſtrandi & ſimplices medicinas in patriis locis requirendi deſiderium, quaſi hereditate

ditate à *Cordo* præceptore acceptum ut *Venetiis* navem conſcenderet & *Hieroſolymam* usque pergeret. Ex longinqua peregrinatione redux *Wolfgangus* noſter cIↃIↃLIV. viri magnifici & conſultiſſimi *Melchioris Klingii* Archiepiſcopatus *Magdeburgici* Cancellarii filiam *Catharinam* uxorem duxit, & ex hac ſuſcepit filiam *Eliſabetham.*

Hanc vero *Eliſabetham Holzwirthiam* conjugem cIↃIↃLXXIX. duxit LAURENTIUS HOFFMANNUS, ex celeberrima Epiſcopatus *Bambergenſis* metropoli ortus, Lipſiæ autem artem pharmaceuticam edoctus. Hic FRIDERICI noſtri proavus, atque HOFFMANNORUM *Halenſium*, quotquot cognatione noſtrum tangunt, ſator fuit. Ex progenie hujus Laurentii maxime notari merentur duo filii *Laurentius* & *Andreas*; quorum *ille*, *Jo. Georgii* Electoris Saxoniæ Archiater, eximium & immortale nomen inter præcipuos Germaniæ Medicos conſequutus nobilitatis inſignia, tribuente divo *Ferdinando II.* Romanorum Imperatore, familiæ *Hoffmannianæ* intulit, & ingenii etiam præclara monumenta reliquit: *hic* autem pharmaceuticæ rei conſecratus in hac urbe manſit & ex *Gertru-*

de,

de, *Friderici Seyferti*, Ædilis & Camerarii *Halensis* filia, progenuit FRIDERICUM HOFFMANNUM, qui *Friderici* nostri parens factus est.

Postulat hic maxime locus honorificam commemorationem *Balthasaris Brunneri*, viri inter sui temporis Medicos celeberrimi & de *Hoffmanniana* familia meritissimi facere. Erat is *Halæ* natus, patre Laurentio, cive & Senatore, qui originem duxerat ex Briga Silesiorum urbe & quondam sede ducali. Commendatissimus autem erat hic *Balthasar* magno trium Imperatorum Archiatro *Jo. Cratoni* à *Kraftheim*, in cujus ædibus aliquanto tempore vixit filii loco habitus. Non minus carus erat *Georgio Laureæ* Electorum & Marchionum Brandenburgicorum Archiatro, cujus filiam uxorem ducebat. Quum vero illam immatura morte amisisset, secundis nuptis sibi adjungebat *Laurentii Hoffmanni* viduam *Elisabetham Holzwirthiam*, ejusque liberis *Hoffmannianis* summa benevolentia fovendis & educandis operam ita impendit, ut non in vitrici manus eos incidisse, sed amantissimum patrem in eo habere intelligeretur. Despondebat hic unicam filiam ex priori uxore susceptam, privigno

Lau-

Laurentio, quem ad optimas ſcientias & medicinæ penetralia deduxerat, eundemque commendatione ſua potiſſimum juverat. Gratus hoc beneficium prædicat *Laurentius* in præfatione, quam amantiſſimi vitrici ſocerique conſiliis præfixit, quum apud nos cIɔIɔCXVII. primum ederentur. Eadem enim non ita pridem apud *Batavos*, procurante *Hermanno Bœrhavio* recuſa eſſe publice notum eſſe debet.

Tranſimus ad FRIDERICUM HOFFMANNUM, *Andreæ* filium, qui cIɔIɔCXXVI. apud nos natus & litteris probe tinctus, medicinæ autem ſcientia *Jenæ* ac *Wittebergæ* imbutus tantam crebro & felici artis exercitio famam conſequutus eſt, ut *Auguſti Saxoniæ* Ducis & Archiepiſcopatus Magdeburgici Adminiſtratoris, Archiatri munus conſequeretur. Nomen etiam illuſtre in republica litteraria ſcriptis immortalibus conſequutus eſt, quæ inter maxime celebrantur *Methodus medendi* & *Clavis Schrœderiana*. Hic in matrimonio habebat *Annam Mariam* ex antiqua & nobili *Knorriorum* gente ortam, *Friderici Knorrii*, Patricii, & Senatoris filiam, proxima adfinitate junctam Medico & & Chymico clariſſimo *Matth. Unzero*;

cujus gener fuit itidem celebris *Andreas Nietnerus*, Ducis Saxoniæ, & Adminiſtratoris Magdeburgici Archiepiſcopatus Archiater; Ex hac inter complures liberos ſuſcepit M.D.CLX. a. d. XIX. Februarii FRIDERICUM noſtrum, qui non ſolum omnes ex iiſdem parentibus natos, verum etiam ejuſdem familiæ majores, quantumvis laudatiſſimos, ut eruditionis & meritorum magnitudine ac dignitatum ſplendore, ita etiam longævitate, divino quidem munere, longiſſime ſuperavit.

Primam ejus ætatem ad chriſtianam pietatem & litterarum rudimenta, quantum ſeſe explicantes animi vires capere poterant, pii parentes formarunt, eidemque tam neceſſario negotio idoneos homines in ſubſidium adhibuerunt. Quum hæc inter ætatis decimum tertium attigiſſet annum, publico urbis Gymnaſio, tunc frequentia auditorum & docentium celebritate florentiſſimo, tradebatur. Inter cæteros eminebat M. *Prætorii* neque minus M. *Drechsleri* fidelis induſtria & ſingularis nec omnibus conceſſa facilitas, qua teneris adoleſcentulorum animis ea inſtillare præcepta

cepta noverant, quibus ad altiores disciplinas cum fructu percipiendas præparari debent. Atque horum imprimis virorum fideli institutione per quatuor annos gavisus, præter pure ornateque loquendi & scribendi exercitia, per omnes etiam philosophiæ partes deductus & mathematicis insuper disciplinis large imbutus fuit. Memini ipsum sæpe auditoribus suis, sæpius filiis, iisque quos filiorum loco præter cæteros amabat, commemorare, nihil magis præclare sibi profuisse, quam quod mature ad numerorum doctrinam & mathematicas res tractandas deductus fuerit. Ita enim se se adsuevisse clarorum & perspicuorum conceptuum desiderio, & ex cognitis certisque principiis obscuriora & incognita eliciendi demonstrandique methodo, ut deinceps, tam discendo quam docendo occupatus, non nisi quæ clara & perspicua sunt, vel ipsemet amplecteretur, vel aliis proponere amaret. Solebat in hanc rem commemorare HIPPOCRATIS ad *Thessalum* filium epistolam, quæ hujusmodi studiorum in omni vita multiplicem fructum impense laudat, medicinæ vero cupido ea-

dem seorsim commendat. Et ingenium omnino tale nactus erat noster, ut istiusmodi disciplinis, quæ certis conclusionibus innituntur & connexæ sunt, præcipue delectaretur: minime vero ferretur ad illa, quæ imaginationis & memoriæ ingentem vim & nativam promtitudinem poscunt, ut sunt poëtica facultas aut musica, item oratoria atque amplissima stirpium cognitio; quibus quidem justum pretium statuit, ipse autem severioribus istis, quæ judicium & meditationem requirunt, animum à primis annis, & per omnem deinceps vitam impendit.

Hæc inter domi ipsum ab otio illiberali satis revocabat indulgentissimi parentis semper occupatissima ad aliis inserviendum industria. Nam quum continuo illi adhærerent medicinæ studiosi, quibus per omnes artis salutaris partes instituendis operam dabat; creberrime noster doctissimo parenti adstabat, quoties vel anatomicis vel chemicis demonstrationibus occupabatur. Sicque vere illum reportabat fructum, quem isti priscorum Asclepiadarum filii, qui cum patribus, artis opera, eoque pertinentia progymnasmata,

nasmata, exercentibus continuo versantes, ipsi propemodum non sentientes proficiebant, tamque profunde animis visa, audita propriisque manibus tractata immittebant, ut facilius fuisset elementa litterarum oblivioni tradere, quam ex animo hæc dimittere, quibus à teneris unguiculis adsueverant.

Tam felici successu, gradibusque citatis ad metam studiorum decurrentem adolescentem acerba clades *Hoffmannianam* domum MDCLXXV. adfligens graviter perculit. Dei enim nutu fiebat, ut intra triduum uterque parens & filia natu maxima, epidemio morbo, qui veris initio tunc sæviebat, abriperentur. Non possum quin hoc loco commemorem, quod ex ore excellentissimi viri sæpe me audire cum summa jucunditate, nec minori fructu meo, memini. Nam ut sæpe solebat vel liberis vel familiaribus amicis recensere, quæ sibi adversa olim visa, ad felicitatem tamen veram promovendam potentissima, divinitus evenerint; & non minus ex sobria philosophia quam pietatis christianæ intimis doctrinis de fructu ex adversis capiendo graviter dissere-

re: ita hujus quoque casus non aliter meminisse solebat, quam ut divinæ providentiæ gratias ageret, quæ hæc in maximam utilitatem sibi & suis evenire jussisset. Decesserant optimi parentes, quo tempore lubrica ætas natorum maxime indigebat parentum consiliis, monitis & multis ad viam commodam subsidiis, ab illorum pietate & indulgentia exspectandis. Decesserant non amplissimo patrimonio relicto, & hujus non exiguam partem flammæ consumserant. Sed orba parentibus adolescentia ad Deo constantius fidendum, ad preces ardentius fundendum, ad virtutes amandas & honesta studia impensius colenda impulit, & loco fastus, quem felicissime vivere adsueti vix effugiunt, veram modestiam & inserviendi promtum honestumque studium inspiravit, quibus virtutibus effectum est, ut satis mediocres opes, divino adspirante favore, sufficerent ad illud in vita consequendum, ut nemo illorum, quos tam gravis calamitas simul cum nostro perculerat, non abunde haberet, unde vitam honeste & cum decore toleraret. Quin nec studia, quibus se noster consecraverat, de-

trimen-

trimenti quicquam inde cepiſſe idem probe accurateque oſtendit. Nam quum mature guſtum medicinæ beatus parens præbuiſſet, verendum erat, ne ſe his, quæ huic diſciplinæ domeſtica & propria ſunt, nimis cito immergeret, eorumque dulcedine captus ſegnius aut minori ſaltem ardore ea tractaret, ſine quibus hæc, quæ ad ſublimiores ſcientias pertinent, nec bene digeri nec communicari cum aliis poſſunt.

Manſit autem Gymnaſii patrii alumnus uſque ad finem A. MDCLXXVIII. quo editis ſpeciminibus eruditionis ſuæ per diſputationem *de Mundo*, præſide laudato *Prætorio* defenſam & ſolennem orationem publice eidem vale dixit, & cum patronis ac neceſſariis amicis de ratione ſtudiorum alibi locorum ineunda earumque ſede eligenda deliberavit. Amor artis ſalutaris, *Hoffmannianæ* domui quaſi gentilitius, ſemper animum noſtri tenuerat; ejus autem celeberrimus Profeſſor *Georg. Wolfgangus Wedelius* in inclyta *Jenenſi* Academia tunc unus omnium maxime florebat: quare omnium conſilio hæc ipſi ſchola Aſclepiadei dogmatis eligebatur.

Quemadmodum mature cognoverat, Medico futuro maxime idoneas esse disciplinas mathematicas & philosophiæ naturalis assiduum studium: ita inprimis curæ cordique habebat, ut in hisce magis confirmatus medicinæ operam felicius navaret. Nec deerant tam honesto amori, qui abunde satisfacerent, celeberrimi tunc Doctores *Erhardus Weigelius*; ille *Archimedes Jenensium* & *Jo. Andr. Schmidius*, Theologus postea *Helmstadiensis* & Abbas *Mariævallensis*, quorum doctrinis se plurimum debere gratus sæpe celebravit. Ad medicinæ autem doctrinas recte percipiendas præter cæteros utebatur jam laudato *Wedelio* præceptore: plurimum tamen ab assidua meditatione & frequenti bonorum medicinæ auctorum lectione exspectabat. Sub hoc præside in cathedra stabat An. MDCLXXIX. & de *Menstruo ventriculi* disputabat.

Quum annuum tempus Jenæ transegisset omnibusque commilitonibus industriam suam comprobasset; rogabant ipsum non pauci amicorum suorum, ut se participes redderet domesticarum exercitationum, quibus chemiam assidue colebat. Horum itaque

que in gratiam, & ut ipsemet docendo magis confirmaretur; hunc laborem minime subterfugiendum duxit. Neque parum isto se studio tam illis, quam sibi, profuisse sensit. Enimvero major erat cupiditas per chemiam speranda Medico doctrinæ emolumenta consequendi, quam ut retinere se ipsum posset, quo minus ardenti desiderio quovis modo satisfaceret. Florebat tunc artis hujus singulari laude *Caspar Cramerus* Medicinæ in vicina *Erfordiensi* Academia Professor longe celeberrimus, ad quem anno cIↃIↃCLXXX. ineunte proficiscebatur, seque omni officiorum genere in amicitiam tanti viri insinuabat. Multum ipsi profuerunt prælectiones chemicæ, quibus assiduo studio intererat: sed longe plus emolumenti ex domestica conversatione & quotidianis colloquiis ejusdem Medici percipiebat. In hoc secessu elaborabat ad dogmata potissimum Helmontiana, quæ tunc in scholis medicis regnabant, quibusque luce physicæ doctrinæ plenius collustratus nuncium remisit, dissertationem de *Autochiria*, quam circa finem anni Jenam reversus illustri *Wedelio* legendam & percensendam

offerebat, ut, si luce digna esset, sub ejus præsidio publice ventilaretur.

Enimvero tantopere commentatio hæc celeberrimo viro placebat ut *nostro* aperte declararet, tam egregium specimen majori præmio dignum se existimare. Ne vero ambiguum esset, quorsum hæc tenderent; suadebat *nostro*, ut se illis viris adjungeret, qui tum honores doctorales ab ordine medico petierant & propediem reportaturi erant. *Noster* vero sine consilio & auctoritate illorum, quos patrum loco venerabatur, tantam rem minime adgredi ausus, quum id excellentissimo *Wedelio* declarasset, ab ipso tunc Decano facile impetravit locupletissimum testimonium, quod tutoribus & proximis agnatis vel affinibus exhiberet. Quo viso illi facile assenserunt, ut oblatos honores ambiret. His auspiciis examina legibus præscripta subiit, & cum omnium calculos promeruisset, An. CIↃIↃCLXXXI. ultimo Januarii die de *Autochiria*, applaudentibus omnibus, disputavit. Hoc facto a. d. V. Februar. quum nondum vigesimum primum ætatis annum attigisset, doctorales in medi-

medicina honores, brabeuta & præcone toties dicto *Wedelio*, reportavit.

Enimvero *nostro* minime illa mens erat, quæ in pluribus conspicitur, qui publico eruditionis testimonio acquiescentes, non tam amplificandæ ac ulterius comprobandæ doctrinæ student, quam emolumentis cito reportandis inhiant. Vix doctorem è cathedra *Wedelius nostrum* dimiserat, quum jam flagraret cupiditate, maxime quidem laudabili, omnibus comprobandi quam esset docendo, cathedræque per se tuendæ idoneus: Periculum itaque virium sequenti Majo tanto cum successu fecit, ut disputatio, quam primam suis auspiciis habuit, de *cinnabari antimonii*, mox diversis formis recusa prodiret, quum admirabilis & profunda chemiæ, quam pandebat, doctrina lectores ubicunque alliceret. Est enim *Lugduni Batavorum* procurante celeberrimo *Paulo Hermanno* cIↃIↃCLXXXV. 12. edita, & Francofurti ad Mœn. cIↃIↃCLXXXIX. 8.

Quantopere jam confiderent novi Doctoris *nostri* dexteritati ac peritiæ juvenes Academici, mox elucebat, quum prælectiones in chemiam & alias universæ medicinæ partes instituerent. Majori enim numero & notabiliori ardore

dore ad ſcholas *ejus* confluebant auditores, quam ut æquo animo ferre poſſe viderentur illi, quibus ordinarium docendi munus demandatum erat. Annuum itaque tempus, & quod excurrit utilitati artis cupidorum Jenæ impendit, hocque ad finem tendente de *morbo convulſivo ex viſo ſpectro* novam diſputationem publice propoſuit.

Hoc facto Jenam tantiſper relinquere ſtatuit, ut crebrius repetitæ invitationi generoſiſſimi & perilluſtris viri Domini *Joach. Martin. Unverfaerth*, Sereniſſimi Electoris *Brandenburgici* Conſiliarii & principatus *Mindenſis* Cancellarii, affinis ſui dilectiſſimi, ſatisfaceret, jamque vacillanti valetudini ſuæ hac peregrinatione conſuleret. Evenerat enim ipſi, quod omnibus ſolet, qui intentius naturæ contemplationi & indagationi ſeſe dedunt, ut corporum ſuorum robora inquieta cogitatione nocturnaque vigilia minuant: jamque hypochondriaci morbi rudimenta non obſcure ſentiebat, & cur pulmonibus ſuis à phthiſi metueret, haud adeo læta percipiebat præſagia. Quum Mindam perveniſſet, non ſolum ipſa itineris jucunditate admodum erectas & refocillatas vires mirabatur, verum etiam in

in honoratiſſimi affinis dilectiſſimæque ſororis domo ita omnia ad votum ſuum comparata deprehendebat, ut reditum ſuum ad *Jenenſes* muſas, longius, quam initio ſtatuerat, differre non dubitaret. Sed quum mox intelligeret, quam planam ſibi tanti viri domus viam ad amicitiam ſummorum in illa provincia virorum panderet; divinoque beneficio contingeret, ut pluribus gravi morbo decumbentibus medicas manus ſingulari dexteritate nec minori felicitate admoveret; amantiſſimæque domus preces propriæque ſalutis rationes liquidiſſimæ accederent; ſtatuit tandem Mindæ potius benevolentia præcipuorum virorum frui ac florere, quam ſe denuo invidiæ fluctibus ac valetudinis periculo *Jenæ* exponere. Sæpius memini me ex ore ipſius audire, quod admodum jam male afflicto corpore Jena digreſſus, itinerum ac vitæ magis activæ utilitatem tum primum recte cognoverit, quum à ſedentaria vita ſemet ſubtraxiſſet. Atque ab eo tempore usque in ſenectutem id maxime tenuit, ut quantum fieri poſſet à ſedendo ſibi caveret. Quoties itaque aliquid meditabatur, deambulabat: quæ autem ſcribenda erant, inter ambulandum

dicta-

dictabat. Habebat etiam complures semper, quibus dictabat calamo excipienda, vel describenda dabat, quæ recensuerat. Ita vero agendo & sibi proderat, valetudinem tuendo; & illis, qui, dum ipsi à manu erant, rerum utilissimarum ampla cognitione vix sentientes imbuebantur, & ad medicam prudentiam deducebantur.

Biennium hic lætus & felix exegerat, ubi animum cupido incessit, exteras etiam regiones adeundi. Primum itaque ad *Batavos* excurrit, ibique præcipuas & florentissimas civitates ordine lustravit, neminemque, cui ab arte & eruditione nomen paratum erat, insalutatum reliquit. Sed præcipue benevolentia celeberrimi Botanici, *Pauli Hermanni*, Professoris Lugdunensis, patria *Halensis* delectabatur, qui hunc civem suum non solum peramanter hospitio excipiebat, verum etiam quovis officiorum genere demereri non desistebat. Navem deinde conscendit, & mense Julio in *Britanniam* trajecit, ubi per aliquot menses *Londini* & *Oxonii* exactos quicquid in physicis, anatomicis, chemicis vel mechanicis curiosum & utile obvenit, avide consideravit, & ex clarissimorum virorum

con-

consuetudine fructum non mediocrem percepit. Sæpius tunc familiariter cum illustri Domino *Roberto Boyle* versatus fuit, qui non obscure significavit, se virtuti & eruditioni *nostri* magnum pretium statuere, quum ultro sæpe ad se accerseret, & de rebus chemicis ac physicis longum colloquium institueret. Sed & *Slarii*, *Crellii* aliorumque artis salutaris Antistitum amorem & benevolentiam sibi comparavit. Tam optato hujus itineris successu lætus Novembri mense Mindam revertebatur; pristinoque more se ægrotantium languoribus depellendis indulgebat.

Sequenti anno cIↃIↃCLXXXV. præsidio militari, quod apud *Mindenses* collocatum erat, cuique generosissimus & admodam strenuus vir, Dominus *de Zieten* cum imperio præerat, Medicus dabatur, & præter honestum salarium multum benevolentiæ tam à summo harum copiarum ductore, quam à centurionibus & reliquis cohortium præfectis semper experiebatur, quoties cum ipsis aliquid esset negotii. Non hic subsistebat HOFFMANNI nostri felicitas, sed dexteritatem artis quotidiano usu auctam pari passu insequebatur. Gloriosissimæ enim memoriæ Prin-

Princeps *Fridericus Wilhelmus* Elector Brandenburgicus, ipſum totius principatus *Mindenſis* Phyſicum provincialem An. cIↃIↃCLXXXVI. conſtituebat, & honorificum Medici aulici titulum adjungebat. Sed & præcipui per illam provinciam & comitatum *Ravenſpergenſem* Nobiles ſuæ ſuorumque valetudinis curæ libentius gerendæ ipſum annuis ſtipendiis obligabant. Cumque his ita inſerviret, ut præmonendo, conſulendo, medendo induſtriam conſervandæque valetudinis & vitæ ſtudium omnes intelligerent, nunquam autem ſoſtrum à quoquam ope ſua uſo exigeret, expertus eſt hanc ſibi viam ad commendationem & opes etiam comparandas certiſſimam eſſe, à qua nunquam deinceps tota ſua vita diſceſſit.

Quum itaque ad votum omnia *noſtro* hic fluerent, accidit, ut eodem anno jam ad finem tendente Status principatus *Halberſtadienſis* ipſum ad ſe invitarent, quo locum provincialis Medici, morte ejus, qui munus id geſſerat, vacuefactum, capeſſeret. Non adſpernandis conditionibus vocabatur, quum præter ordinarium, quo id munus gaudet, ſalarium multi ex præcipuis tam urbis, quam provinciæ, viris annuum ipſi

ipsi stipendium decernerent. Nullus itaque dubitabat invitantibus obsequi. Dum vero abitum in annum sequentem differt, interea novam excursionem, comite affine suo, Domino *de Unverfaerth* per *Brabantiam*, & *Hollandiam* instituit. Ineunte igitur vere An. cIↃIↃcLXXXVIII. Halberstadium petiit, incredibili omnium studio exceptus. Artis crebra documenta inter omnes generis homines edebat, tantumque sibi omnium amorem conciliabat, ut exspectationi quisque suæ abunde esse satisfactum fateretur. Eodem tempore solidam eruditionem suam medico orbi ostendebat tractatu *de insufficientia acidi & viscidi* in lucem edito; quo *Cornelii Bontekoe*, Archiatri *Brandenburgici*, & Professoris medici in Academia *Francofurtensi* hypotheses, tunc novitatis eximia gratia florentes, de morborum caussis, eosdemque submovendi rationibus, oppugnavit, & multis tam ex theoria quam praxi rationali desumtis argumentis ita destruxit, ut ex eo evilescerent, plane ab omnibus explosæ. Ejus autem scripti laudes vel attingere supervacuum fuerit, postquam doctissimi viri, qui *Acta Eruditorum Lipsiæ* ediderunt, ad-

modum honorifico elogio illud An. cIↃIↃCLXXXIX. menſe Julio macta-verunt.

Hornhuſæ, in principatu *Halberſta-dienſi*, larga aquarum ſalubrium ſcatu-rigo tunc prorumpebat; quo loco olim idem contigiſſe, ſed mox defe-ciſſe, aliqui reminiſcebantur. *Noſter* in aquæ ſcaturientis naturam & vires accuratius tunc inquirebat, & incre-dibili hominum ægrotantium multitu-dini, quæ brevi tempore adfluebat, omni opera & ſtudio conſulere annite-batur. Hujus vero laboris fructum hunc habuit, quod tot ægrotos in-ſpiciendo, & malorum originem in-quirendo curationum quoque ſucceſſus obſervando & conſignando, artis pe-ritiam inſigniter augebat, in dieſque pluribus per rectorum conſiliorum optatos ſucceſſus innoteſceret, & com-mendaretur. Exſtat de hoc fonte ſcri-ptum vernaculo ſermone tunc à *noſtro* editum.

Eodem tempore cœpit animum con-trahendo matrimonio adpellere, tamque felicibus auſpiciis hoc negotium ad-greſſus eſt, ut nulla re clarius forte in-telligatur, quam bene Numen propi-tium rebus HOFFMANNI noſtri fa-

verit,

verit, ſalutique ejus proſpexerit, quam conſiderata matrimonii illius felicitate. Elegit enim, Deo ſic dirigente, & electa jam anno ad finem properante cIↃIↃCLXXXIX. potitus eſt, virgine honeſtiſſima, & non minus venuſto corpore, quam animo vera pietate, prudentia & manſuetudine ornatiſſima *Joanna Dorothea* viri integerrimi, probe docti & artis pharmaceuticæ conſultiſſimi *Andreæ Herſtelle*, Pharmacopœi *Clauſthalenſis* & *Zellerfeldenſis* unica filia, fœmina ad exemplum proba & mariti per omnem vitam amantiſſima, cum qua per XLVIII. annos conjunctiſſime vixit. Deo enim viſum fuit honeſtiſſimam matronam A. MDCCXXXVII. mortalium rebus eximere; de quo inferius dicendi locus recurret.

Circa hæc tempora ad exitum felicem deducebantur diu agitata conſilia de Academia in *Halenſi* urbe erigenda; jamque in eo erat, ut per omnes ordines eligerentur ac advocarentur viri celeberrimi, à quibus exſpectari poterat, fore ut Sereniſſimi conditoris ſpei ac voluntati ſatisfieret. Aderant jam aliqui celeberrimi viri, qui omne ſublimium diſciplinarum bonarumque artium genus docendo famam novi *Heli-*

conis excitabant: jamque diſcendi cupidorum non manipuli, ſed cohortes adfluxerant: erantque in illa multitudine ſtudioſorum complures ex illuſtriſſimis familiis orti juvenes: prorſus, ut quemadmodum ex vegeto germine præſtantiam ac proceritatem ſtirpis, & ex primitiis fructuum meſſis ubertatem: ita ex primo hoc initio præſentem, quam intuemur, felicitatem novæ Academiæ augurari liceret. His ſeſe FRIDERICUS HOFFMANNUS Medicinæ ac naturalis doctrinæ Profeſſor primarius à Sereniſſimo Principe conſtitutus An. MDCLXXXXIII. a. d. Mart. in publica cathedra primum oſtendebat, initiumque publici muneris faciebat recitanda oratione de *Atheo ex artificioſiſſima corporis humani fabrica convincendo:* quam typis mox publicis exſcriptam Perilluſtri Academiæ FridericianæCuratori ac Directori *Dan. Ludolpho de Danckelmann* dedicabat. Ita autem placuit illa eruditis viris, ut propter ullam numero Medicorum Theologorum pridem à pluribus adſcriptus ſit & inter præcipuos relatus, qui contra atheos calamum cum fructu effatu digno ſtrinxerunt.

Prima

Prima ipſum & præcipua cura diſtinebat, ut de omnibus, quæ ad muneris ſuſcepti rationes pertinebant, provide diſpiceret. Conſcripſit itaque facultatis medicæ ſtatuta, eademque Sereniſſimo Univerſitatis conditori confirmanda obtulit: ſigillum etiam facultatis, quali hodie utitur, invenit. Deinceps de collega medico cogitavit; cumque Dominus D. *Georgius Erneſtus Stahlius*, qui tunc Principi Saxo-Vinarienſi faciebat medicinam, ſcriptis ad ſe litteris veterem amicitiam *Jenæ* cultam renovaret, ſeque ad novam Academiam evocari cupere oſtenderet: aulæ ipſum meliori modo commendavit, & collegam ut expetiit, ita impetravit.

Proxima occupatio in uſum præſentium ſtudioſorum dirigebatur, quibus in partes medicinæ omnes intimius deducendis omnem operam navabat, ſcholasque tam publicas, quam privatas aperiebat. Probabat autem illam medicinæ tam faciendæ quam docendæ rationem, quæ corporis curandi omnium partium ſtructuram ex anatomica autopſia ante omnia exquirit; actionum autem, quas vivæ edunt, cauſſas tam ex motuum æternis legibus, quam rerum, quæ in nos non

agere non poſſunt, ut aëris, aquarum, ciborum, medicamentorumque viribus inſitis eruit & indagat, atque ad hoc tam phyſicis, quam chemicis & medico-practicis experimentis utitur. Atque anatomiæ docendæ una cum practica medicina provinciam nactus ejus multiplices utilitates ad practicum uſum inculcandi occaſionem crebram habuit; nunquam autem dimiſit, ſed luculento Academiæ fructu eas adminiſtravit. Diu enim abdicaverat illa dogmatum genera, vel auctoritati veterum innixa, vel ex hypotheſi gratis adſumta ratiociniorum intortorum ancipiti nexu, magno autem loquacitatis tractu derivanda.

Quumque non minus ea, quæ vitam & ſanitatem præſtant, quam quæ vel morbos inducunt vel eosdem expellunt; cujus generis ſunt res externæ, in ſcholis dictæ non naturales, ex neceſſitate & certis legibus agant: non poterat utique probare illorum rationes, qui talibus inſuper habitis, aut leviſſime tactis, principium aliquod vitale cogitans & intelligens præcipue reſpiciendum in medicina exiſtimant, & ab illius vel ſapientia vel erroribus omnia conſequi arbitrantur. Graviter

ter potius & creberrime inculcabat, animæ vires in corpus utique magnas eſſe & conſpicuas, verum magis ad lædendum corpus ac variis morbis exponendum eam valere: quod adfectuum exemplo clariſſime cognoſcitur. Quicquid tamen vel mali hinc evenit vel boni, ſemper corporis ſtatui alterando cedit; ut omnino Medicus non poſſit ſuccurrere ulla alia parte, quam corporis rationem habendo, inque eo occurrentes motus vel dirigendo vel moderando aut omnino ſopiendo. Urgebat autem præcipue illam medicinæ partem, quæ aëris, ventorum, regionum, aquarum, ciborum, potuum, vitæque generum inſignes vires ad vitam ſanam præſtandam, morbosque avertendos; atque ex horum prava vel conſtitutione vel uſu morborum ortus explicat; deinde vero vias recuperandi valetudinem & confirmandi ex eadem cognitione invenit & deſignat. In ipſa proinde medicina facienda ita pariter comparatus erat, atque auditores ſuos ita formabat, ut non ſperarent à medicamentis ullis curationum optatos ſucceſſus, tanquam illis perpetuæ & abſolutæ vires ineſſent; ſed ab ea corporum, quibus

offeruntur, conditione, quæ efficaciæ à medicinis exſertæ vel obſecundando vel reſiſtendo & contra nitendo ad eas medendi vias ducitur, quæ præſenti curandorum ſtatui maxime congruunt & ad ſalutem requiruntur. Hanc cognitionem in Medico vocabat rationem ſive potius judicium univerſæ Medicinæ præſidem, cujus beneficio omnium, quæ fieri aut facta eſſe vel ipſi videmus, vel ab aliis conſignata legimus, cauſſas invenimus, facileque cognoſcimus, cur ab eodem medicamento vel auxilii genere hic optimos, alter pravos, alius omnino nullos effectus annotaverit. Ægrotantibus, aut in alicujus morbi initio poſitis, præcipue inculcabat, omnium aut ſaltem plerarumque ægritudinum ſibi quemque cauſſam eſſe; adeoque multum ſane in unoquoque ſitum eſſe, ut vel immunis à morbis ad conſpicuam ætatem perveniat, vel continuo delinquendo variis morbis obnoxius reddatur, vitæque exitum immaturum ſibi contrahat. Multos itaque multarum medicinarum longo uſu magis indies magisque corruptos ad emendatiorem valetudinis ſtatum deduxit hujusmodi conſiliis omninoque paucis & ſelectis

ſelectis medicinis apud tales, qui monitis audientes eſſent, plus effecit, quam antea infinita medicamentorum farrago & varietas potuerat efficere.

Qui medicinam ad naturæ univerſæ rationes ita revocabat optimo ſane naſcentis *Fridericianæ* fato ad phyſicam docendam fuerat admotus. Hujus enim tantopere ad humani generis commoda multiplicia comparatæ doctrinæ ſcholas aperiebat, non mera ratiocinia allaturas aut veterum traditiones repetituras; ſed æque perſpicuis ac jucundis experimentis omnia ſenſibus probaturas. Splendidiſſimum merito dicas primum illud auditorium decem illuſtriſſimos Comites, ſex Barones, complures nobiles & honeſtos alios auditores complectens. Admirabilis ſane ardor ille commemoratione dignus viſus eſt, quoniam & felicitatem novæ ac nondum ſolenniter dedicatæ Academiæ comprobat & præclaram fiduciam in docentis dexteritate poſitam oſtendit. Nam quum is philoſophiæ eandem partem ſedecim ordine collegiis tractaverit, neque deſiiſſent qui omni molimine applauſum hunc minuere conarentur: ſemper tamen habuit frequens & nobiliſſimis

civibus effulgens auditorium, & in eo viros jam publicis & honorificis muneribus admotos, qui assidua præsentia sua testarentur, quantum hujusmodi solidum docendi genus æstimarent, ipsoque exemplo secus sentientium non satis sincera judicia refutarent.

Quum Serenissimus Elector Fridericus III. à suo nomine vocandam Universitatem ipsis Kalendis Juliis inauguraſſet; postridie ejus diei *noster*, præsentibus Electore, aulæ, Universitatis & urbis proceribus decem medicinæ Doctores solenni ritu creabat. Finitis autem solennibus, quum Principi diutius Halæ commorari non liceret, isque abiens clementissime jussisset, ut patres Academiæ deliberarent, si quid ad salutem *Fridericianæ* in posterum tempus sanciendum existimarent; hi quidem re mature deliberata, duos ex suo ordine ad munificentissimum suum nutritorem miserunt, qui publica Universitatis negotia tractarent, & conficerent. Delectus autem cum Illustri ICto & Consiliario Electoris intimo, *Samuele Stryckio noster* eo proficiscebatur. Atque hi duumviri non minori Universitatis bono, quam sua gloria, ex voto

voto perfecerunt, ut privilegia Academiæ amplissima sancirentur.

Tertio Academiæ natali magistratum ejus annuum *noster* suscipiebat ab Illustri ICto *Samuele Stryckio* ad se delatum. Vere dici potest, neminem forte ex omnibus, qui *Fridericianæ* in perpetuum prodesse annisi sunt, feliciori successu, quam FRIDERICUM HOFFMANNUM, primo hoc academico consulatu gavisum fuisse. Etenim hic fuit, cui licuit apud Perillustres *Ducatus Magdeburgici Proceres* efficere, ut viginti quatuor studiosis liberalem victum præbere annuerent; huicque beneficio mille thaleros in singulos annos præbendos adsignarent. Non satis hoc beneficio impetrato Academiam sibi obligasse sese existimabat, nisi plures eidem Principi devotas provincias exoraret, ut idem exemplum sequi vellent. Feliciter res succedebat, quum ad *principatus Halberstadiensis* Perillustres Status deferret. Nam cum plures ex proceribus patronos sibi omni obsequio & valetudinis ipsorum prompta felicique cura parasset: facile eos exoravit, ut pro duodecim studiosis liberaliter alendis quingentos thaleros decernerent, idque suum beneficium perpetuum

petuum ſancirent. Ut vero tanto munere ad Reipublicæ emolumentum ſuumque verum commodum rectiſſime omnes uterentur: ipſemet tum hoſpitibus bonas leges præſcripſit, tum etiam alumnis, quas à Perilluſtribus Patronis ac Mæcenatibus confirmatas promulgavit, & ut ab omnibus rite obſervarentur, eo majori ſemper ſtudio quæſivit, quoniam utriusque provinciæ proceres ipſum alumnorum ſuorum Ephorum legumque cuſtodem conſtituerant.

Nec inter minima hujus magiſtratus referri debet quod *noſter* apud Sereniſſimum Principem nutritorem impetravit, vel ex reditibus cœnobii *Hillerslebienſis* in ducatus *Magdeburgici* boreali limine inter *Haldenslebiam* novam & *Wolmirſtadium* ſiti, quingenti quotannis thaleri Academiæ donarentur, pro collegio elegantioris litteraturæ fundando. Inſtitutum hoc erat, ut in melioris ingenii & ſpectatioris induſtriæ aliquot juvenes quadringenti thaleri quotannis impenderentur, qui ſe, hoc auctoramento inducti, elegantiorum litterarum ſollerti cura officiis ſcholaſticis ardentius præpararent, ut eſſent idonei viri, qui ſcholis præfici

ali-

aliquando possent. Huic tanto consilio susceptæ rei præficiebatur una cum venerando Theologo *Joach. Justo Breithauptio*, sacrorum *Hillerslebiensium* præposito & sacrarum litterarum Professore Seniore, vir undiquaque celeberrimus *Christoph. Cellarius*, eloquentiæ, antiquitatum & historiarum Professor Publicus, cui pro labore isto centum thaleri decernebantur.

Qui tanto *Fridericianæ* emolumento primum magistratum gesserat, eundem ordine ad se redeuntem ter suscepit, & cum summa integritatis laude sustinuit annis hujus sæculi quinto, decimo octavo, & vigesimo octavo. Accessit autem ultimo non exiguum additamentum oneris, quum Illustris quondam JCtus. *Nic. Hieron. Gundlingius*, ad quem fasces academici delati fuerant, longo satis tempore graviter decumberet, tandemque morte aufferretur, vix dimidia temporis legitimi parte absoluta: quo fiebat, ut & languentem sublevare oporteret, & derelictum tandem magistratum resumere.

Satis hinc facile intelligitur, quam multum pro publico *Fridericianæ* bono *Hoffmannus* laboraverit. Sed non solum domi nulla in parte defuit ejus

com-

commodis promovendis; verum etiam peregre miſſus ejus nomine dignitatem illius decore ſuſtinuit. Nam poſt illam legationem, quam privilegiorum impetrandorum & amplificandorum cauſſa ſuſcepiſſe eum diximus, iterum *Berolinum* adiit, ut ſollennibus exſequiis, quæ Reginæ An. cIↃIↃccv. memorabili pompa peragebantur, intereſſet: eodemque anno *Francofurtum ad Viadrum* mittebatur, ut illi Academiæ, ſæcularia gaudia celebranti, noſtræ nomine gratularetur.

Quam celebre HOFFMANNI noſtri nomen etiam primis academici muneris annis per omnem *Germaniam* fuerit, ex multis licet cognoſcere. Nam non ſolum illuſtris *Academiæ Cæſareæ naturæ curioſorum* Præſes, *Lucas Schrœkius* eum ad Societatem honorifice & ſponte invitavit, quantumque ejus in anatomicis, phyſicis & chemicis indagationibus induſtriam æſtimaret, *Democriti* nomine impoſito teſtatus eſt; verum etiam Perilluſtris Leibnitius eundem inter primos Regiæ *Scientiarum Societatis*, quæ *Berolini* ineunte hoc ſæculo fundabatur, ſodales adſcribebat. Excitavit hoc *noſtrum* ad obſervationes barometrico-meteorologicas adornandas,

das, quarum non nudas consignationes, sed ad usum applicatas & in ætiologiam epidemiæ constitutionis conversas condere ephemerides cogitabat. Exstat hujus operæ specimen, omnem annum cIↃIↃcc. complexum: cui præmissæ sunt curiosæ meditationes physicæ de ventorum caussis eorundemque viribus & operationibus tam in hominum corpora, quam in barometra. cIↃIↃccxix. in celeberrimam Regiam Scientiarum Societatem Britannicam receptus, cui dein observationes suas physico-chymicas inscripsit. Postea sub auspiciis *Societatis Scientiarum Russicæ* per *Blumentrostium* Archiatrum, genuinum ipsius discipulum, sodalis electus & per diploma transmissum, renovata illa Societate cIↃIↃccxxxv. Kalend. Junii sub Præsidio Illustrissimi Ministri & Camerarii *de Korff*, pro membro honorario una cum Celeberrimi nominis in Anglia Medico Domino *Sloane* in classe physico-medica est declaratus.

Hic quoque amplissimus sane dicendi locus esset, si ex diurnorum libris exhibendi essent, quibus ægrotantibus opi & auxilio venerit. Neque tamen possum quin aliquot

ex

ex maxime eminentibus & præcipuo loco poſitis attingam. Eminentiſſimus Elector *Moguntinus Lotharius Franciſcus* ex primis erat, qui *noſtrum* valetudinis tuendæ cauſſa ad ſe evocaverunt. Ad hunc ſapientiſſimum Principem An. cIↃIↃccII. profectus, in aula ejus aliquamdiu retinebatur ejuſdem precibus; quippe cupiebat omnino, ut coram intuendo omne vitæ ejus genus, quæ vires corporis ejus eſſent, quæque proprietates, cognoſceret, ut tanto commodius rectis conſiliis & auxiliis ſuccurreret. Quantam in ejus fide & dexteritate fiduciam poneret tantus Princeps, non ſolum tunc oſtendit, verum etiam omni deinceps tempore. Non enim ſolum de ſuæ valetudinis ſtatu ſæpe ad ipſum clementiſſime ſcripſit; verum etiam conſilium ejus in difficilioribus caſibus ad forenſem medicinam pertinentibus, ſua manu exaratis litteris, indentidem requiſivit. Eodem itinere ad aulas celſiſſimorum Landgraviorum tam *Haſſo-Darmſtadienſis* quam, *Caſſellani* invitabatur, ut in rebus ad valetudinem Principum pertinentibus conſilia ſuppeditaret. Atque ſæpius deinceps ab aula *Caſſellana* litteras accepit, quibus vel ad curatio-

rationem advocabatur, vel in medium consulere jubebatur.

Circa idem tempus *Cizam* revocabatur à Celsissima Principe *Maria Amalia* Potentissimi Regis Borussiæ FRIDERICI I. Sorore, *Mauritio Wilhelmo* Duci Saxo-Cizensi nupta: cujus gratia tantum florebat HOFFMANNUS, ut per plurimos deinceps annos sæpius vocaretur, nunquam non clementer habitus & honorifice dimissus.

Neque defuerunt magni Principes, qui ipsum in suas terras invitarent, & splendida satis munera offerrent. Sic factum à morte Celeberrimi *Meibomii* scimus, ut in Academiam *Juliam* ipsum pertrahere niterentur, quorum est de talibus negotiis deliberare. Neque minus ab aula *Guelpherbytana* in locum defuncti *Behrensii* Archiater desiderabatur. Omnium autem maxime serio & multum requirebatur, ut in Cassellana aula Archiatri munus capesseret. Enimvero omnibus se modeste excusabat *noster*, cui patriæ inservire pulcherrimum videbatur; aulæ autem servitiis se mancipare non solum molestum, sed cum periculo etiam multo conjunctum videbatur. Et sane plus gratiæ est magno & celebri Me-

dico, qui ad magnates vocatus venit, & peracto negotio abit, quam qui semel adstrictus cum empiricis omnis generis luctari, adversus invidiam autem, calumniam & fastum aulicorum perpetuas excubias agere debet, prorsusque sæpe cum gemitu sub magno strepitu boni viri officium exercere.

Anno cIↄIↄcciii. *Weisio* juniore Regis Borussiæ Archiatro mortuo, nomine Regis, qui tunc temporis Magdeburgi degebat, nostro *Hoffmanno* ab Illustrissimo Camerario Comite *de Wartemberg* splendida hæc sparta fuit oblata, sed ipse humillime ob prætextam infirmi corporis valetudinem summam hanc clementiam deprecatus est; brevi vero tempore diplomate regio in numerum Consiliariorum & Archiatrorum est receptus, & vacuefactum Archiatri munus *Gundelsheimerus* ex Gallia redux obtinuit.

Anno hujus sæculi quarto rogabant ipsum aliqui aulæ *Berolinensis* primarii ministri, quibus auctor fuerat, ut thermarum *Bohemiæ* Carolinarum usum experirentur, secum ut iter istud instituteret, fontisque hujus aquis recte utendi modos edoceret. Hac occasione ita utebatur, ut naturam & vires

admira-

admirabilis hujus ſcaturiginis ad examen accuratius revocaret. Quicquid igitur per complura experimenta tunc cognoverat, id omne cum publico communicabat, ſcripta eleganti diſſertatione de *thermis Carolinis*, quæ ſæpius typis renovata, & in vernaculum etiam ſermonem translata legitur, cum pluribus aliis, quæ ad fontes ſoterios pertinentia deinceps obſervavit & in uſus publicos convertit. Sæpius enim poſthæc easdem Bohemiæ ſalubres aquas adiit, hortantibus ipſum Principibus aut aliis illuſtribus ægrotis, quibus ſpem emendandæ valetudinis ab hac medicina divinitus conceſſa fecerat. Factum hinc fuit, ut HOFFMANNUS magis magisque indies innoteſceret: quum ſingulis annis magna ægrotantium multitudo ad thermas confluat: qui quum ipſius conſilia pluribus fuiſſe ſalutaria intelligerent, non ſolum tunc iisdem uti volebant, verum poſtea etiam per litteras edoceri modos & vias ad ſalutem recuperandam proficuas deſiderabant. Nolumus multa cumulare de ſummorum hominum perſonis, quarum ſaluti tuendæ aut recuperandæ fontium uſum attemperavit: neque tamen reti-

cendum eſt, quod AUGUSTISSIMÆ IMPERATRICI cIↄIↄCCXX. thermis hiſce utenti vocatus adfuerit, & quod deinde An. cIↄIↄCCXXXII. AUGUSTISSIMO IMPERATORI CAROLO VI. una cum AUGUSTISSIMA ad hos fontes profectis conſilio adfuerit. Incredibili ſtudio favebat Summus hic Chriſtiani orbis Monarcha intelligendis harum aquarum principiis & conſtitutivis partibus, quas HOFFMANNUS coram per experimenta omnis generis demonſtrabat. Non opus eſt hic multis commemorare, quam conſpicuis ſummæ clementiæ ſignis Auguſtiſſimæ perſonæ hunc Medicum proſequutæ fuerint, quantisque magnificis muneribus exornatum dimiſerint: illud certum eſt, quod & poſtero tempore non intermiſerint, HOFFMANNI nomen honorifice commemorare & laudare induſtriam ac peritiam in ſe curandis comprobatam.

Illis tam crebris itineribus in Bohemiam detexit *noſter* jam Anno cIↄIↄCCXVII. aquas amaro catharctico ſale pollentes *Sedlicenſes*; earumque prima mentio publice facta eſt in

differ-

diſſertatione inaugurali, quæ *obſervationes & cautelæ circa acidularum & thermarum uſum & abuſum* inſcribitur. Sed quum poſt ſex annos ad thermas rediret, *Auguſtiſſimæ* inſerviturus, ejusque mentionem apud Celeberrimum & Perilluſtrem Archiatrum Cæſareum Dm. *Nic. Pium de Garelli* injiceret, horumque duumvirorum ſententia illæ aquæ & ex iisdem paratum ſal comprobatum commendatumque eſſet; mirum erat quantam mox celebritatem per univerſam *Germaniam* conſequebantur.

Neque tamen his thermis ſolum, aut his, quas modo nominavimus, aquis *Sedlicenſibus* illuſtrandi operam dedit, ſed omnino ad omnes aquas ſoterias, & inter has præcipue ad acidulas, induſtriam ſuam convertit. Inſederat noſtratium animis pervulgata opinio, quod thermarum & acidularum natura toto, quod ajunt, cœlo diſtet, & quod hæ acidum aliquod foveant. Oſtendit autem *noſter* perſpicue quod non ſolum ab acido longe diſtent acidulæ; quippe potius alcalini ſalis prædominio inſi-

gnes; ſed quod omnino à thermis acidulæ uno tantum illo diſcrepent, quia calore deſtituuntur. Primus itaque fuit noſter HOFFMANNUS, qui docuit, acidulas & minerales aquas cum lactis connubio tuto & cum ſingulari fructu eſſe potandas, quod olim valde exitioſum habebatur à Medicis, qui harum aquarum naturam ignorabant. Præterea quam optime docuit juſtos omnibus his fontibus utendi modos, cum omnibus cautelis, quæ ex modo illarum aquarum operandi & corporum, in diverſis ab ætate, temperamento & morbo conſtitutionibus diverſo ſtatu reſultant. Tantum igitur abeſt, ut nobiliſſima hæc ſanitatis principia, quæ Deus humano generi ex terræ viſceribus ſuppeditat, abuſibus priſtinis reliquerit, aut perſuaſionibus ab empirico & imperito uſu olim ſtabilitis obnoxia eadem paſſus fuerit: ut omni niſu ad rationalem uſum ea revocaverit. De aliquibus fontibus ſeorſim commentando, ut de *Selteranis* & *Lauchſtadienſibus* quorum inſigniſſimum, tum in avertendis, tum in debellandis contumacibus morbis uſum primus omnium recte detexit, &

& peculiaribus de iisdem conſcriptis diſſertationibus docuit, ut inde famam celebritatemque non modo per Germaniam, ſed per plurimas quoque exteras regiones teſtimonii ſui auctoritate conſequuti ſint, in non leve urbium, apud quas ſcaturiunt, incrementum, & incolarum, quod gratiſſimo etiam animo agnoſcunt, emolumentum.

Crebrorum ad fontes *Carolinos* itinerum etiam ille fructus erat, ut Potentiſſimo Regi Boruſſiæ FRIDERICO I. propius innoteſceret. Nam quum An. MDCCVIII. quo Rex fontium horum uſum experiebatur, multi ex præcipua nobilitate viri medica HOFFMANNI opera uterentur, & ad ſalutationis officium admiſſi prædicarent viri hujus peritiam: jubebat Rex ipſummet ad ſe vocari, multaque de ſuæ valetudinis ſtatu colloquutus, jubebat ut ad ſe frequentius veniret. Id quum faceret HOFFMANNUS & Rex Clementiſſimus non obſcure oſtenderet, ſe viro huic multum confidere & eruditis ſermonibus ejus plurimum delectari: jam tunc aliqui non obſcuris

ſcuris ſignis oſtendebant, quam ſuſpectum ipſum haberent; ſuæ ſcilicet exiſtimationi deceſſurum rati, quantum Rex huic tribueret.

Anni hujus ultimis menſibus Rex Potentiſſimus adverſa valetudine graviter adfligebatur. Et quum nulla medicina conſtantem ferre opem videretur; in mentem Regis veniebat HOFFMANNUS, à Sereniſſima ſorore ſua toties ipſi commendatus & nuper ad *Carolinas* thermas propius cognitus: Jubebat igitur per celeres nuncios eum protinus advocari, ut inter cæteros Medicos ſalutis regiæ curam ſuſciperet.

Non recuſare HOFFMANNUS poterat, quod Rex ſerio volebat; quamquam bene intelligens, quam ſit lubrica aulicorum virorum fortuna atque vita omnis libertatis & quietis ratione animi & corporis expers: Abiit igitur jam ad exitum vergente anno, divino numine fretus & ſapientiſſimi Regis gratiæ confiſus. Atque primo ſtatim adventu ſuo induſtriam fidemque ſuam Regi adeo probabat, ut is propriæ voluntatis inſtinctu

ſtinctu noſtrum inter Conſiliarios aulicos adſciſceret & Archiatrorum ſuorum collegio, cum ampliſſimo ſalario, illum adjungeret. Provide tamen Hoffmannus, ſibi academicum munus conſervari, petebat: quum ſemper tranquillis muſis inſervire, quam in aula continuo verſari ſatius putaſſet: cui deſiderio Rex clementiſſime adnuebat.

Ab hoc itaque tempore Hoffmannus per tres ſolidos annos, & quod excurrit, tanta fide tamque promtis & paratis obſequiis inſerviebat aulæ, ut Regi Reginæque abunde ſatisfaceret, neque unquam in ipſo vel fides & aſſiduitas vel dexteritas deſideraretur. Non autem modici laboris res erat, Regi haud firmiſſima valetudine prædito per hibernos menſes & gravibus pathematibus vexato inſervire: ſæpeque integras noctes corporis proprii neceſſariæ curæ ſubtrahere, & cum diebus noctes continuare opus erat.

Neque minus Regina ipſi laborem faceſſebat pathematibus, ſubinde gra-

vioribus, obnoxia. Has tamen ærumnas, utpote officii partes facile superabat, & conſcientia recte diligenterque navatæ induſtriæ moleſtias omnes inde enatas ſolabatur: præſertim quum Regias perſonas clementiſſima voluntate ſe proſequi intelligeret. At vero ipſa muneris ſui tam diligens cura & indefeſſum illud ſtudium omnes officii demandati partes implendi objiciebat ipſum moleſtiſſimæ invidiæ, mox etiam capitalibus odiis, collegarum præſertim *Andreæ Gundelsheimeri* qui nunquam promotus, quum Celeberrimo *Tournefortio* Regis Galliæ ſumtibus itinere per *Græciam* & *Ægyptum* inſtituto adfuiſſet, aulæ Berolinenſi redux commendatus, violentas medicinas etiam ex regia familia ortis porrigebat, cui *noſter* modeſte conſcientiæ vi impulſus contradicebat. Multa dici hic poſſent de controverſiis HOFFMANNO valde moleſtis, quæ ipſi cum hoc viro interceſſerunt. Quum vero neminem magnopere juvare poſſe videatur hæc recenſio; iſta vero, quæ ad concertationis hujus cauſſam pertinent, in *Medicinæ Conſultatoriæ* vol.

vol. I. pridem legantur ample expoſita, malumus rem totam ſicco pede præterire, poſtquam in vivis eſſe pridem deſierunt, qui tunc adverſarii graviſſimi fuerunt. Certe ab HOFFMANNI moribus alieniſſimum fuiſſe, ut ullum unquam hominem laceſſeret, ex eo cognoſcitur, quod nullius unquam controverſiæ initium ipſemet fecit: & quod multis ſatis diſerte contra ſe inſurgentibus, quin fere inſultantibus, nihil omnino reſpondere, reique dijudicandæ arbitrium erudito orbi permittere maluit, quam diſceptationibus bonas horas diſperdere. Quicquid autem hic fecit, quo adverſarius irritatus fuit, ita cum jurata fide, qua obſtrictus tenebatur, arcto vinculo cohærebat, ut ſine officii neglecti graviſſimo reatu non potuiſſet omitti.

Ob plura itaque & gravia tædia aulica dimiſſus HOFFMANNUS repetebat dilectiſſimam patriam Anno cIↃIↃCCXII. menſe Junio & ad intermiſſas aliquamdiu occupationes academicas tanto majori alacritate redibat, quo majorem ex illo otio dulcedinem

cedinem jucunditatemque nunc percipiebat. Non poſſum quin hoc loco commemorem, quæ medicus *Jo. Papius* ad *Keplerum* ſcripſit epiſt. de vita aulica XL. p. 76. *non eſt, quod mireris conſilium meum de migratione in Boruſſiam, locum minus, ut videri poteſt, tutum. Expertus ego ſum huc uſque vitam primam academicam tunc hic (Onolsbachii) aulicam: contabeſco propemodum recordatione vitæ academicæ, tanta ejus eſt bonitas, ſi cum cæteris conferatur. Huic ſi accedat copioſæ praxeos, ut nos loquimur, facultas, regiam fere vitam dixero. In aulis eſt ſplendida miſeria, imo omnis aularum ratio liberalibus ingeniis eſt inimiciſſima.*

Si quid temporis relinquerent vel ſtudioſæ juventutis inſtitutio, vel ægrotantium querelæ, id ita dividebat, ut partem impenderet ſcriptis olim editis nunc recenſendis & per faſciculos edendis, aliquibus etiam ab integro condendis, partem alteram tribueret naturæ per experimenta chemica profundius ſcrutandæ. Hinc factum eſt, ut ab illo tempore *diſſertationum* olim emiſſarum *decuriæ* apud *Batavos* excuderentur; aliquis etiam faſci-

fasciculus, ad thermas & acidulas pertinentia complexus, *Ulmæ* prelum subiret: quem mox alius excepit, qui diversi argumenti minora opuscula antea separatim edita, conjungebat.

Prope jam sexagenarius animum adjiciebat condendæ Medicinæ rationali systematicæ, cujus primam partem luci publicæ sistebat anno cIↃIↃccxviii. quam cæteræ ad hunc usque præsentem, quo ultimam manum operi immortali futuro octogenarius imponit, per justa intervalla exceperunt. Merito videntur reprehendendi, qui ad medicinæ vel cujuscunque artis, quæ rationibus per experientiam longam comprobandis & firmandis constat, systemata condenda juvenes accedunt, alienaque fide conscribunt, non satis intellecta. Ex quibus dum multa ratiociniis potius consentaneis, quam certa scientia eruunt, curandique methodos eliciunt: fit ut & ipsi ætate jam provectiores & experiendo cautiores facti, multa inveniant, quæ corrigant, & alii eorum præscripta sequuti, ægrotantes non paucos

paucos pessumdent. Quod si ad scribendum nemo accederet, nisi multum experiendo confirmatus; in experiendo autem ratione prælucente duceretur ut eventuum caussas rite erueret; brevi omnino futurum videtur, ut certum, quod sequamur, minime obscurum esset, dissensionumque infinita multitudo aut omnino tolleretur, aut ad insignem paucitatem redigeretur. HOFFMANNUS certe, qui tot annos docendo & artis opera edendo consumserat, semperque eventus fideliter notatos accurata & repetita meditatione ad veras caussas revocare annisus fuerat; ostendit suo exemplo, quantum in rationibus inveniendis & reddendis feliciores simus majoribus, qui eandem rem moliti fuerunt. Quemadmodum vero ad lucis claritatem cognoscendam nulla alia re opus est nisi oculo sano & aperto; ejusque usura omnibus jucunda & utilis accidit: sic omnino *Hoffmanniana* de medicis doctrinis præcepta ita universis, ad quos ea penetraverunt, facilia, plana & luculenta sunt visa, ut vix alius liber nostra patrumque memoria æquali plausu

ſu ſuſceptus fuerit. Nam quum bibliopola, apud quem primum emiſſa fuerunt, pleraſque partes bis terve renovare debuerit; exteri autem in ejus meſſem involaverunt & tam extra *Germaniam*, *Venetiis* & *Baſileæ*, quam in illa *Francofurti*, recudendum illud medicinæ ſyſtematicæ opus ſuſceperunt; invito quidem auctore omnes præter honeſtiſſimos illos viros *Lugdunenſes*, à quibus omnium ſuorum ſcriptorum editionem fieri non ſolum conſenſit, verum etiam exempla paſſim correcta & locupletata iisdem ſuppeditavit. In *Gallicum* ſermonem converſæ medicinæ ſyſtematicæ primam partem, & Pariſiis emiſſam, his diebus conſpeximus. In quo tam egregio opere, qualem ſe præſtiterit, ſera etiam poſteritas livoris expers longe adhuc apertius prædicabit. Eodem tempore, quo ad medicinam rationalem ſyſtematicam accedebat, alius utiliſſimi operis editionem aggrediebatur. Nam quum tot annis ſæpius accidiſſet, ut vel ordinis medici nomine reſpondendum eſſet de caſibus propoſitis, vel ad medicinam forenſem vel curandorum ſalutem pertinentibus; neque

neque minus crebræ imo longe etiam frequentius ad ipſum ſolum directæ adferrentur litteræ, quibus conſilia expetebant vel ipſi decumbentes, vel de illorum ſalute ſolliciti Medici: cœpit illa colligere & per faſciculos edere ſub titulo *Medicinæ Conſultatoriæ*.

Atque hujus jam duodecim tomi, quorum quisque decurias quinque complectitur, prodierunt vernaculo ſermone. Curavit autem ut inde ſelecta quædam in latinum ſermonem transferrentur & ederentur conſilia: quod opus vix apud nos prodierat, quum jam binis locis, ut Amſtelodami & Francofurti ad Mœnum, recuſum conſpiceretur.

Putares virum tot ſcriptis elaborandis, tot conſiliis ſcribendis occupatum non aliis ſemet indulgere potuiſſe laboribus. Enimvero longe aliter ſe res habet, plurimique ſunt, quibus vel in hac urbe, vel peregre degentibus operam ſuam navavit, ut graves morbos devincerent. A quo enim tempore, aula relicta, huc reverſus eſt, vix ulla aula Sereniſſimorum Principum

cipum *Saxoniæ* aut *Anhaltinorum* fuit, quæ non HOFFMANNI opera & consiliis usa fuerit, eumque identidem ad se invitaverit. *Schwartzburgicus* Princeps semel iterumque ad se eum vocavit, sub cujus clementia per auctoritatem Imperatoriam A. cIↃIↃCCXXVII. mense Jul. Comitis Palatini munus gratiose obtinuit. *Cassellas* ad Serenissimi Landgrafii curationem expetitus ivit, ut & *Guelpherbytum* ad Principis salutem procurandam accitus fuit. Longum foret, si Principes, Comites aliosque ex prima nobilitate proceres recensere velim, quorum valetudini tuendæ, aut languoribus tollendis consilia misit: aut si enumerare velim, quot magnates ex remotis regionibus huc venerint & curandos se ipsi præbuerint, magnumque fructum ab ipso consequuti sint. Nolumus quoque hic referre, quantum per omnem vitam temporis impenderit litterarum commercio, quod cum summis nostri ævi, & Medicis & Philosophis, maximeque cum magno *Leibnitio*, Imperatoris Regumque Archiatris, & plurimis Professoribus tam in-quam extra Germaniam de rebus physicis ac medicis ha-

buit ; de quibus alio forte tempore meminiſſe juvabit.

Anni cIↃIↃCCXXXIV. æſtate jam adulta HOFFMANNUS *Berolinum* accedebat, ut ibi habitantes cariſſimos, generum filiamque unicam cum familia ipſorum, inviſeret. Accidebat tunc, ut triſte nuncium adferretur de graviſſimo & fere deſperato viſo morbo, qui potentiſſimum Regem in caſtris ad *Rhenum*, corripuerat. Quum jam in eo eſſet, ut ad nos reverteretur, non ſolum regii Miniſtri ſuadebant, ſed clementiſſima Regina jubebat diutius ſubſiſtere, ut ad manus eſſet, ſi conſilium ipſius expetendum videretur. Et ſane eadem veſpera, quæ Regem *Postdamio* reddiderat, celerrimo nuncio accerſebatur; quo non parum faciebat, quod Celeberrimus Batavorum Medicus *Hermannus Boerhave* de morbo conſultus *noſtri* potiſſimum opera uti ſuaſerat. Non levis erat morbus, qui optimum patriæ patrem adfligebat, ejusque initia jam à tertio anno inſederant, & mora fuerant confirmata. Aſthma erat hydropicum, quod omnino plus terroris, quam bonæ ſpei oſten-

oſtendebat: omninoque magni viri, quorum conſilia requiſita antea fuerant, aperte declaraverant, quod plus metuerent, quam bene ſperarent.

Enimvero Dei clementiæ tribuendum eſt, quod ex ingenti diſcrimine liberatum patriæ patrem recuperavimus. Neque parum effecit animus Regis inter tot moleſtias ſemper alacris, numquam earum gravitate depreſſus, rectisque conſiliis audiendis ac admittendis paratiſſimus. Nunquam enim diætæ præſcriptas regulas migrabat ac medicinarum uſui ſeſe libenter præbebat.

Quinque menſium ſpatio conſumto, quo tempore HOFFMANNUS regiæ valetudini recuperandæ una cum eruditis & celeberrimis viris, *Horchio* præcipue ac *Ellero* ad eandem curationem vocatis, præcipuam operam dederat, id omne effectum dabatur, quod infinita hominum millia ardentiſſimis precibus à ſummo Numine efflagitaverant. Pater patriæ non ſolum immunitatem à doloribus & moleſtiis conſequutus erat; verum etiam priſtinas vires, Dei

 mu-

munere, collegerat, ut prodire & negotiis ſolita alacritate peragendis impendere ſe poſſet. Eveniſſe tum omnibus diceres, quod Alexandri militibus, cum is Philippi Medici arte & cura confirmatus ſubito in conſpectum illorum venit, ut quemadmodum illi non avidius ipſum Regem quam Philippum intuiti fuerant, ita omnes pari admiratione & Regem & HOFFMANNUM adſpexerint, ac pro ſe quisque gratiam habuerint regiæ valetudinis ac vitæ poſt Deum ſtatori ac conſervatori ſollertiſſimo.

Jam vero Rex Clementiſſimus nihil omittebat, quo HOFFMANNO oſtenderet, quanta ipſum gratia complecteretur. Non ſolum ſplendidis muneribus laborem ac ſtudium tanto tempore exantlatum compenſabat, verum etiam ſæpiſſime, præſentibus legatis ac proceribus, profitebatur, quod poſt Deum immortalem recuperatæ valetudinis beneficium ipſi deberet. Ornandum itaque honoribus etiam clementiſſime cenſuit: tantoque id magis ſe etiam facere profeſſus eſt, ut orbis cognoſcat, quantum amet, virum,

quem

quem alio tempore inimicorum malæ artes in eadem aula opprimere conatæ fuerant. Sua igitur ſponte ipſum *Conſiliariorum intimorum* ordini adjunxit, filioque unico cognomini, paternarum virtutum æmulo, inter *Fridericianæ* Academiæ Profeſſores medicos ordinarios locum tribuit & Conſiliarii aulici honorificam dignitatem adjunxit.

Neque minus fuit in Clementiſſima Regina ſtudium HOFFMANNO benigniſſimam voluntatem ſuam declarandi. Nam inter alia præclariſſima munera donavit ipſum ſua imagine quam celeberrimus pictor ſummo artificio elaboraverat: ab eodemque pingi HOFFMANNUM jubebat, ut in regio ſeceſſu Monbijou collocaretur. Scripta etiam viri omnia mitti ſibi jubebat, bibliothecæ ejusdem arcis inſerenda. Sæpius inter hæc proponebatur ipſi, cupere utique Regem & Reginam, ut in propinquo eſſet, promteque poſſet, ſi quid accideret, ad opem ferendam advocari. Enim vero excuſabat ſeſe iisdem argumentis, quibus quondam apud Regem *Davidem* Senex Barſil-

 læus

læus fuerat uſus; & opus eſſe dicebat, ut in tam adulta ſenectute ad vitam beatam ſe præparet, & breve, quod ipſi vivendum ſit, tempus medicinæ ſuæ ſyſtematicæ ad finem perducendæ & conſiliis ſaluberrimis dandis impendat: neque minus clementer admiſſa hujus excuſatio fuit, quam illius fuerat.

Menſis itaque Aprilis cIↃIↃccxxxv. initio Clementiſſimo Regi valedixit, ac non ſine multa gratiæ propenſiſſimæ ſignificatione, cui oſculum Rex adjiciebat, dimiſſus fuit. Ad ſuos ſalvus omnino redux maximo gaudio non ſolum domi ſuæ, à qua octo menſibus abfuerat, exceptus, verum etiam Academiæ & urbis ſtudioſiſſima congratulatione, quæ venerandum ſenem, tanquam præcipuum decus ſuum & ante obſervaverat, & nunc tanto ardentius excipiebat, quum tot præclaris laudibus illud meritum divinum Numen adjeciſſet, quod Regem optimum & clementiſſimum ſervaviſſet.

Crebris ab eo tempore litteris, etiam ipſiſſima Regis manu ſignatis, & inſigni-

gnibus muneribus per ſingulos fere annos transmiſſis certior redditus fuit de propenſiſſima in ſe voluntate, qui non ſemel regia ſua manu teſtatus eſt, vitæ ſuæ conſervationem poſt Deum ipſius curæ deberi. Ut vero etiam Academia Fridericiana, cujus Senior jam eſt, cognoſceret, quantum Rex cupiat conſilia hujus tam multorum annorum uſu exercitati viri, apud eam plurimum valere, Auguſtali libello jubebatur, nullam rem alicujus momenti absque ejus conſilio & ſententia perficere.

Tam felicem & fortunatam HOFFMANNI ſenectutem haud modice interpellabat An. cIↃIↃCCXXXVII. gravis morbus, qui dilectiſſimam ejus conjugem, qua cum per XXXXVIII. annos conjunctiſſime vixerat, ab ipſo divellebat, in placidam ejus mortem terminatus. Sed hoc quoque adverſum eo animo; qui Chriſtianum & Philoſophum decet, perferebat moderatiſſime, atque cogitationes à triſtibus avertendo impendebat piis meditationibus. Eo enim tempore omnem *Chriſtianæ doctrinæ ſummam* perſpicua

 & ner-

& nervoſa brevitate verbisque latinis complectebatur & cum publico communicabat.

Quum de eo ſcripto apud Regem Clementiſſimum mentio facta eſſet, illeque gratioſiſſimis litteris oſtenderet, ſe cupere, illud etiam vernaculo ſermone exſtare; non poterat defugere juſſum, efficiebatque ut primo quoque tempore germanica lingua legeretur.

Nuper elapſi anni cIↃIↃCCXXXVIII. æſtate graviſſimus morbus febrilis optimum virum occupabat & non mediocriter adfligebat: prorſus ut multis metuendi cauſſæ plures & majores, quam bene ſperandi viderentur. Divino tamen munere factum eſt, ut recuperaverimus virum, ipſiusque vegeta & alacri ſenectute gaudeamus, nuper octogeſimum annum feliciter ingreſſa. Ultimo nec reticendum eſſe puto ſuum connatum quaſi in extrema ætate diſcentibus inſerviendi ſtudium; ſiquidem per integros jam octo annos eam publice docendi iniit rationem, ut auditores, theoreticis præceptis

ceptis bene inſtructos, recta medendi ſcientia imbueret. Quem in finem quovis ſemeſtri collegium medico-practico-clinicum aperuit, in quo accurate conſcriptos & ab exteris ad ſe transmiſſos caſus communicavit, & ex his veras tam proximas quam mediatas cauſſas ſolide eruit, quibus dein genuinam ſanandi methodum ſuperſtruxit ac candide docuit. Dici vix poteſt, quem ſingularem plane fructum ac uſum ii inde percipiant, qui artem ſalutarem feliciter & cum laude exercere cogitant. In tota enim medica ſcientia plurimum ſibi obſervatio & longus rerum uſus vendicat, qui optimus medicinæ interpres & docendi diſcendique magiſter merito prædicatur.

Faxit Deus ut non ſolum hunc jam ingreſſum octogeſimum optabili valetudine perficiat, ſed & multos deinceps annos ſubjungat: ut optimo viro, communi utique bono, patria urbs, Fridericiana Academia, Regia domus, univerſum genus humanum, quibus commentando ac conſulendo prodeſt, diutiſſime ſalvo & incolumi perfruantur.

Atque nunc ſermonis filum abrumpo commentandique finem facio. Satis tenuiter hæc de ſummis viri meritis eſſe tradita, ipſemet agnoſco: quamquam, quod multa dici porro potuerint, aut debuerint de laudibus ejus, optime video. Quoniam tamen ad hanc ſcriptionem accedere niſi impetrata venia & exoratis ſubſidiis nolui; non alia autem conditione illam nactus ſum, quam ut parcerem modeſtiæ ipſius, quæ profeſſam laudationem minime perferre poteſt: ſimplici hac vitæ factorumque recenſione defungendum fuit. Certe non deerit ampliſſima dicendi materia cuicunque ad laudandas virtutes, quæ illuſtres & ſummæ in eo eluxerunt, progreſſuro: atque ut vitæ etiam annorumque ſeries, longius divino beneficio producta, plurima, quæ his addi debeant, facta ſuppeditet, omnibus votis ab illo expeto, qui vitam reſque mortalium omnes liberrimo arbitrio moderatur.

CATALOGUE
des Livres
Qui ſe trouvent chés
Jean Chriſt, Imprimeur & Marchand
Libraire à Basle.

De ſon Impreſſion.

Livres François.

TRaité des Tribunaux de Judicature, où l'on examine ce que la Religion exige des Juges, des Plaideurs, des Avocats & des Témoins. Avec une Préface, où l'on prouve, que la juſtice eſt la ſource de la tranquillité, de la gloire, & du bonheur des Etats Civils. Par *Pierre Roques.* 1740. 4.

Diſſertation hiſtorique ſur les Duëls & les Ordres de Chevalerie, par Mſr. Baſnage. Nouvelle Edition. Avec un Diſcours Préliminaire, où l'on entreprend de prouver, que le Duël fondé ſur les maximes du point d'honneur, eſt une vengeance barbare, injuſte & flétriſſante. Par *Pierre Roques.* 1740. 8.

Diſſertation ſur les Eaux & le Sel de Sédlitz en Bohème, traduite du Latin de Mſr. Fréd. Hoffmann, Médecin de Sa Majeſté le Roi de Pruſſe, Profeſſeur dans l'Univerſité de Hale, & membre de la Société Roïale des Sciences de Londres; avec quelques Additions tirées d'une Traduction Allemande, & approuvées par l'Auteur. 8.

Lettres Françoiſes & Germaniques, ou Réflexions Militaires, Litteraires, & Critiques ſur les François & les Allemans. 8.

Eſſay ſur le Siècle de Louis XIV. par Mr. de Voltaire. 8.

Hiſtoire de Louis XIV. par Mr. de la Hode enrichie

chie de Médailles in 4. Tome I. & II. le troisième sous presse.

Livres Latins.

Aug. Guil. Busbequii Opera omnia quæ extant:
I. Legationis Turcicæ Epistolæ IV.
II. Exclamatio s. de Re militari contra Turcas instituenda consilium.
III. Solimanni, Turcarum Imperatoris, Legatio ad Ferdinandum Rom. Cæs.
IV. Busbequii Legat. Gallicæ ad Rudolphum II. Imperatorem Epist. LIII. Præmissa est vita Auctoris; summa cum fide ac diligentia denuo recognita, & aucta locupletissimo indice, 1740. 8. Editio splendida.

Georgii Bulli Harmonia Apostolica, seu binæ dissertationes, quarum in priore doctrina D. Jacobi de Justificatione ex operibus explanatur ac defenditur: In posteriore, consensus D. Pauli cum Jacobo liquidò demonstratur. 1740. 8.

Petri de Vineis, Judicis Aulici & Cancellarii Friderici II. Imp. Epistolarum, quibus res gestæ ejusdem Imperatoris, aliaque multa ad Historiam ac Jurisprudentiam spectantia continentur, Libri Sex. Novam hanc Editionem adjectis variis lectionibus curavit Jo. Rudolph. Iselius JC. Accedit Simonis Schardii Hypomnema de fide, amicitia & observantia Pontificum Rom. erga Imperatores German. 2. Vol. 8. 1740.

M. Manilii Astronomicon. 1740. 8.

Jo. Christ. Wolfii Curæ Philologicæ & Criticæ in omnes Libros N. T. V. Tom. in 4. 1741.

Friderici Hoffmanni, Tractatus de Morbis Infantum præcipuis, cui accedit vita Auctoris. 8.

Teutsche Bücher.

Christliche Danck-Predigt auf das durch GOttes Gnad erschienene dritte Jubel-Jahr der A. 1440. vermittelst Göttlichen Beystandes erfundenen höchst schätzbarsten

barsten Buchdrucker-Kunst, gehalten zu Basel in der Kirche bey St. Elisabethen, von Herrn August Johann Buxtorff Pfarrern daselbst; samt dem Carmine, welches die dieser Edlen Kunst Geflissene dem gantzen Hochweisen Magistrat danckbarlich abgestattet. Auf extra schön groß und weissem Schreib-Papier in 4.

L'on trouve aussi chés lui les Livres suivans de l'Impression de son Beau-Père Monsieur Jean Brandmüller, l'aîné.

Livres François.

Dictionnaire Historique de Louis Moréri, dernière Edition de Bâle, augmentée de 6000. Articles en VI. Tomes in fol. avec le Supplément en II. Tomes qui va être mis sous presse incessamment.

Dictionnaire de la Langue Françoise ancienne & moderne de *Pierre Richelet*, contenant généralement tous les Mots anciens & modernes, avec plusieurs remarques sur la Langue Françoise, ses Expressions propres, figurées & burlesques, la Prononciation des mots les plus difficiles, leur Ortographe, le Genre des Noms, la Conjugaison des Verbes, leur Régime, celui des Adjectifs & des Prépositions, & les Termes les plus communs des Arts & des Sciences, le tout tiré de l'usage des bons Auteurs, revû, corrigé & augmenté des Mots Latins, des Termes & des Phrases Proverbiales, qui manquoient dans les précédentes Editions, & d'un grand nombre d'Exemples. Avec un abrégé de la Vie des Auteurs dont ces Exemples sont tirés. 3. Vol. in fol.

Histoire du Concile de Trente, écrite en Italien par Fra Paolo Sarpi, de l'Ordre des Servites; & traduite de nouveau en François, avec des notes Critiques, Historiques & Théologiques, par Pierre Franc. le Courayer, Docteur en Théologie de l'Université d'Oxford, & Chan. Rég. & Anc. Bibliothécaire de l'Ab-

l'Abbaye de Ste Géneviève de Paris suivant l'Edition d'Amsterdam de 1736. 2. Vol. in 4.

Le vrai Piétisme ou Traité, dans lequel on explique la nature & les effets de la Piété; la juste étenduë du renoncement au monde; où l'on remonte à la source générale du peu de vertu qu'il y a entre les Chrêtiens; où l'on indique les moyens d'acquérir une Piété solide; & où l'on fait connoître, comment la Piété nous dispose à l'égard de ceux qui ne pensent pas comme nous en matière de Religion. Par *Pierre Roques.* 4.

Oeuvres de Mr. Voltaire, 3. Vol. 8. Le 4me Vol. sous presse.

Spectateur, 6. Vol. 8.

Mentor Moderne, 3. Vol. 8.

Babillard, 2. Vol. 8,

Grammaire Méthodique Françoise & Allemande.

Jean Fréd. Ostervald l'Exercice du Ministère Sacré. 1739. 8. reconnu de l'Auteur.

La Nature & l'Excellence de la Religion Chrêtienne trad. de l'Anglois, avec une Préface par Burnet, Evêque de Salisbury. 8.

Livres Latins.

Hollandi Publica Criminalis Vindicta in partem generalem & specialem divisa: In qua omnes doctrinæ Rerum Criminalium in genere ac in specie perspicue & succincte tractantur, cuncti in universum articuli Constitutionis criminalis Carolinæ, licet non secundum ordinem, tamen secundum genuinum sensum competenti titulo ac loco in foliis annotato declarantur, Autores præcipui eorumque consilia, responsa ac disputationes non solum, sed & jura atque statuta plerorumque Electoratuum, Principatuum, Rerumpublicarum ac Civitatum Imperialium partim allegantur, partim explicantur, ac casus sententiis Facult. Jurid. confirmantur, simulque rationes pœnam aggravantes & mitigantes traduntur, &c. 4. super chart. script.

Jo.

Jo. Frid. Oſtervaldii Compendium Theologiæ Chriſtianæ. 1739. 8. ab Authore recognita.

Ejusdem Ethicæ Chriſtianæ Compendium, Editio altera, ab Authore recognita, & plurimis mendis, quibus ſcatebat Editio Londinenſis, repurgata. 1739. 8.

Joh. Alphonſi Turretini Commentarius Theoretico-Practicus in Epiſtolas D. Pauli ad Theſſalonicenſes. 1739. 8.

Puffendorfii de Officio Hominis & Civis, juxta Legem Naturalem libri duo. Suppl. & Obſervat. auxit & illuſtravit Gerſchomus Carmichael. 8.

Teutſche Bücher.

Neuvermehrtes Hiſtoriſch- und Geographiſches Allgemeines Lexicon, 4. Theil, fol. ſamt dem Supplement in 2. Theil, in fol. ſo unter der Preß iſt.

Bibel D. Martin Luthers Uberſetzung, neue Auflage von 1739. auf ſtarck Druck-Papier, in groß fol. Der Druck iſt mit extra grober Schrifft vor alte Leute, oder vor ſothane, die ein blödes geſicht haben.

Die nemliche auf gantz weiß Papier.

Hiſtorien-Saal, 5. Theil. 4.

Die vernünftige Tadlerinnen, 2. Jahr-Theile. 8.

1741.

